

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 20.12.2000
KOM(2000) 835 lopullinen

KOMISSION KERTOMUS

TACIS-VUOSIKERTOMUS 1999

Johdanto.....	3
Taloudellinen toimintakyky ja menettelyjen tehostaminen.....	5
Armenia	8
Azerbaidzan	11
Valko-Venäjä	15
Georgia	15
Kazakstan.....	18
Kirgisia	21
Moldova.....	24
Mongolia.....	27
Tadzikistan.....	38
Turkmenistan	38
Ukraina	41
Uzbekistan	45
Täydentävät Tacis-ohjelmat.....	49
Arviointi.....	60

JOHDANTO

Tacis-ohjelma vaikutti vuonna 1999 merkittävästi tavoitteiden saavuttamiseen tuettaessa markkinataloutta ja demokratiaan siirtymistä uusissa itsenäisissä valtioissa (UIV)*.

Tacis yhdistettiin vuonna 1999 yhä lähemmin EU:n politiikkaan kyseisellä alueella, samalla kun EU:n ja yksittäisten UIV:n välillä tuli voimaan useampia kumppanuus- ja yhteistyösopimuksia (PCA-sopimuksia). Tacis-ohjelmasta myönnetään apua PCA-sopimuksissa määriteltyjen tiettyjen yhteisten taloudellisten ja poliittisten arvojen sekä käytäntöjen perusteella, joihin kuuluvat erityisesti demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja markkinatalouden periaatteiden kunnioittaminen.

Tiiviimmät yhteydet poliittisen ja teknisen avun välillä ovat mahdollistaneet sen, että Tacis-ohjelmasta on voitu vastata entistä paremmin muuttuviin olosuhteisiin kyseisellä alueella. Tästä on osoituksena esimerkiksi se, että kiireellisiin tapauksiin on reagoitu nopeasti: Tacis-varoja käytettiin esimerkiksi 20 miljoonaa euroa, jotta muissa UIV:ssa selvittäisiin Venäjän vuoden 1998 rahoituskriisin kielteisistä seurauksista. Tämä käy ilmi myös siitä, että oikeus- ja sisäasioiden alalla on käynnistetty uusia toimia ja että Kaukasiassa on painotettu alueellista yhteistyötä. Uusi strateginen lähestymistapa on tehnyt myös Tacis-ohjelmaa tunnetummaksi UIV:n päätöksentekijöiden, taloudellisten eturyhmien ja kansalaisjärjestöjen piirissä sekä tarjonnut uusia mahdollisuuksia varmistaa, että hankkeille on hyötyä paikallisista omistajista. Vuonna 1999 valituilla hankkeilla edistettiin myös kansantalouden uudistusprosessia ja alakohtaisia uudistuspolitiikkoja UIV:ssa. EU korosti toistuvasti, että Tacis-ohjelman toteuttaminen voi olla menestyksekkästä vain siinä tapauksessa, että UIV:n hallitukset ryhtyvät kansantalouden uudistamisessa välttämättömiin toimenpiteisiin.

Tacis-hankkeet toteutti komission yhteinen ulkosuhteiden toimiala (SCR), joka hoitaa nyt EU:n avun ja tuen toteuttamisen kaikkia näkökohtia – teknisiä ja toiminnallisia, rahoituksellisia ja kirjanpidollisia, sopimuksellisia ja oikeudellisia – sekä vastaa tarkastuksista ja arvioinneista. SCR on edistynyt Tacis-ohjelmasta annettavan avun hallinnon tehostamisessa ja järjeistämässä esimerkiksi tarjouskilpailu- ja sopimusmenettelyjen sekä erityisesti varainhoidon osalta.

Myös yhteyksiä muihin EU:n toiminta-aloihin lujitettiin. Jatkunut kehitys kohti UIV:n läntisten naapurimaiden EU-jäsenyyttä – mukaan luettuina neuvottelut esimerkiksi viisumivaatimuksista tai kauppayhteyksistä – lisäsi huomiota Tacis-ohjelman rooliin tärkeällä raja-alueella. Itämeren alueen kasvanut merkitys laajentuneessa EU:ssa ja EU:n pohjoista ulottuvuutta koskevan aloitteen kehittäminen tarjoavat lisää mahdollisuuksia yhteisvaikutukseen Tacis-ohjelman kanssa. Pohjoista ulottuvuutta koskeva aloite, joka kohdistuu pääasiassa Itämeren alueeseen, on keino maksimoida Venäjää ja Itämeren alueella sijaitsevia EU:n ehdokasvaltioita koskevien EU:n eri toimien yhteensovittaminen ja vaikutus, jotta voitaisiin parantaa hyvinvointia ja vastata alueen erityistarpeisiin. Barentsin meren alueen erityisolosuhteiden laajempi tunnustaminen on myös johtamassa lisääntyvään yhteistyöhön Venäjän ja EU:n, erityisesti Skandinavian välillä, mikä tarjoaa Tacis-ohjelmalle yhteistyön toisen osa-alueen muilla sopivilla välineillä. Tacis-ohjelman kattaman alueen eteläreunassa, Mustanmeren ja Kaspianmeren alueella, ollaan kehittämässä yhteistyövälineitä, ja tällöin Tacis on tärkein eri välineistä, joilla pyritään helpottamaan näiden alueiden ongelmia. Toiminnan yhteensovittaminen muiden avunantajien – etenkin EU:n

* Armenia, Azerbaidzan, Valko-Venäjä, Georgia, Kazakstan, Kirgisia, Moldova, Mongolia, Venäjän federaatio, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukraina ja Uzbekistan.

jäsenvaltioiden ja kansainvälisten rahoituslaitosten – kanssa oli tehokasta (erityisesti Venäjää ja Ukrainaa koskevien yhteisstrategioiden perusteella), sillä se tarjosi tärkeitä tietolähteitä sekä foorumin parempaan yhteisvaikutukseen pyrittäessä.

Erityisesti Etelä-Kaukasiassa vuoden 1999 Tacis-toimien pääpaino yhdistyi alueellisen yhteistyön edistämistä koskevaan laaja-alaiseen tavoitteeseen. Vuosi 1999 oli alueella poliittisesti rauhaton, kun Armenian parlamentin johtohahmoja murhattiin, demokraattiset käytännöt asetettiin kyseenalaisiksi joissakin maissa, ja taustalla oli käynnissä Venäjän sotilaallinen operaatio Etu-Kaukasiassa. Tätä taustaa vasten Tacis-ohjelmasta keskityttiin voimakkaasti avaamaan uudelleen viestintäyhteyksiä sekä taloudellisten resurssien hyödyntämiseksi että paremman ymmärtämyksen lujittamiseksi eri hallitusten välillä.

Ohjelmasisällön osalta tavoitteena on ollut välttää Tacis-toimien hajottaminen siten, että ne hajautettaisiin liian pintapuolisesti liian moniin hankkeisiin. Siksi Tacis-ohjelmassa on keskitytty muutamiin kysymyksiin, jotka UIV:t ja EU:n jäsenvaltiot ovat sopineet painopisteiksi, jotta voitaisiin tukea yleistä talousuudistusta ja tukea saavien viranomaisten alakohtaisia politiikkoja. On painotettu siirtymäkauden sosiaalisten vaikutusten tarkastelua ja merkittävän terveydenhuoltouudistuksen tukemista. Rakenteellisia ja institutionaalisia uudistuksia erityisesti ministeriöissä ja rahoituslalla on edistetty, jotta markkinatalous saataisiin toimimaan tehokkaammin. Huomiota on kiinnitetty verotusjärjestelmiin, sellaisten oikeudellisten järjestelmien luomiseen, jotka takaavat turvallisen toimintaympäristön paikallisille ja ulkomaisille investoinneille sekä kilpailukykyiset markkinasuhteet, ja heikkojen oikeuslaitosten ongelmien voittamiseen, jotka voivat pahentaa mielivaltaisen lainvalvonnan ongelmaa ja olla merkittävä este investoijille.

Ympäristöhankkeita on toteutettu sekä kansallisesti että osana monenvälisiä ohjelmia. Eurooppalainen asiantuntemus ympäristötekniikan ja teollisten menetelmien aloilla on tärkeää, koska UIV:n teollisuuden käyttämä ympäristöteknologia on kulunutta ja joskus vanhentunutta. Alueellisen yhteistyön edistäminen on myös ollut olennaisen tärkeää, koska kyseisten maiden merkittävimmät, etenkin ilman ja veden saastumiseen liittyvät ympäristöhaasteet ovat luonteeltaan rajat ylittäviä ja vaativat yhteistyötä asianomaisten maiden välillä. Joillakin raja-alueilla väestön terveydentila on heikentynyt, mikä johtuu etenkin juomaveden huonosta laadusta ja vaarallisista päästöistä. Eri teollisuudenalojen vanhentunut ja tehoton ympäristöteknologia on tuottanut jätteitä, joilla on haitallisia vaikutuksia myös raja-alueiden ulkopuolella.

Toisena pääaiheena on ollut infrastruktuurin (liikenteen, energian ja tietoliikenteen) kehittäminen keskeisenä tekijänä nykyaikaisissa osaamisessa ja tietoon perustuvissa markkinatalouksissa sekä elintärkeänä tekijänä, jotta alueen maat voitaisiin liittää kansainväliseen talouteen. Yksityisen sektorin kehittämistä on jatkettu talouskasvun, työpaikkojen luomisen ja väestön hyvinvoinnin edistämiseksi. Henkilöresurssit on ollut Tacis-toiminnan toinen pääkohde, koska juuri koulutusjärjestelmillä tuetaan UIV:n kasvua ja hyvinvointia pitkällä aikavälillä sekä vaikutetaan demokraattisten yhteiskuntien ja markkinatalouksien kehittämiseen levittämällä uusia asenteita, käyttäytymismalleja ja taitoja kansalaisten keskuudessa. Lisäksi sellaisten tehokkaiden ja kohdistettujen sosiaaliturvajärjestelmien luominen, jotka tukevat yhteiskunnan huono-osaisia väestöryhmiä, kuten vanhuksia, on merkittävä haaste kaikille siirtymävaiheen maille. Kaikissa hankkeissa kannustettiin myös toimiin paikallisten yhteistyössä mukana olevien laitosten, asiantuntijoiden ja yritysten kanssa sekä niiden välityksellä, jotta alueelle luotaisiin pysyvät toimintaedellytykset siirtämällä taitotietoa ja toteuttamalla vastavuoroisia vaihtoja.

Tacis-ohjelmien arviointia ja seurantaa jatkettiin vuonna 1999, jolloin suoritettiin ja julkaistiin sarja arviointitutkimuksia, jotta voitaisiin vastata EU:n kaikkien toimien suurempaan näkyvyyteen kyseisellä kaudella sekä aikaisempaan päätökseen lisätä Tacis-toimien avoimuutta. Kuten oli

odotettavissa, tutkimukset eivät olleet yleisesti ottaen mairittelevia, mutta niissä kaikissa tunnustettiin, että Tacis on kehittymässä kohti itsearviointia ja toimien arviointia vaadittuja perusteita noudattaen. Lisäksi toimittaessa vaikeissa ja nopeasti muuttuvissa olosuhteissa Tacis-ohjelmassa ymmärretään, että täytyy olla halua kuunnella ja oppia tarkasti, ei pelkästään arviointikertomuksista vaan kaikilta ohjelman osapuolilta.

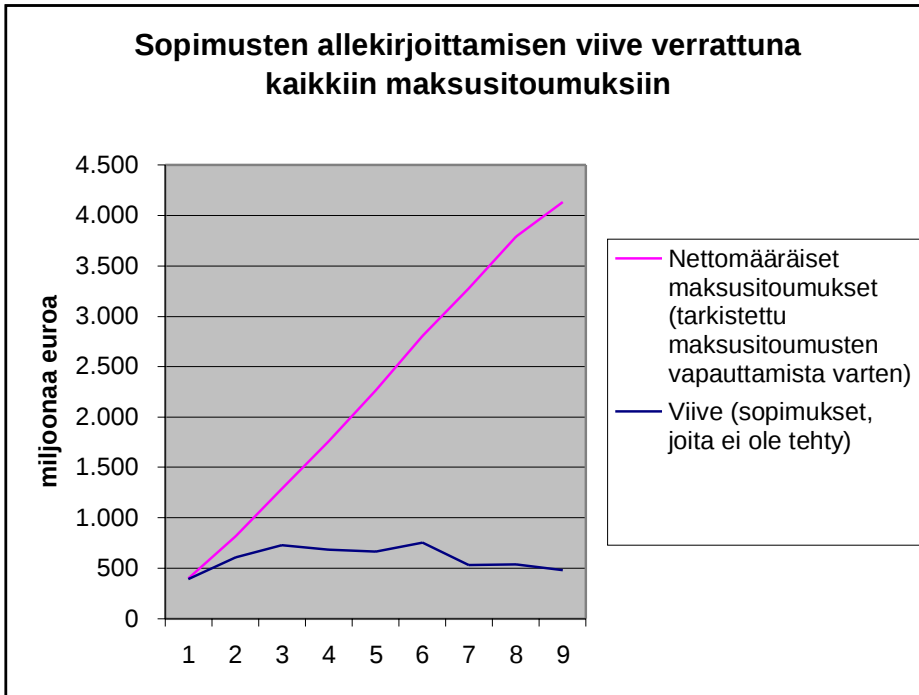
Vuosi 1999 oli viimeinen toimintavuosi vuosia 1996–1999 koskevan Tacis-asetuksen perusteella. Uusi asetus, joka kattaa vuodet 2000–2006 ja joka hyväksyttiin 29. joulukuuta 1999 Euroopan parlamentin kuulemisen jälkeen, perustuu Tacis-ohjelmasta hankittuun kokemukseen, ja siinä säädetään alustavasti yhteensä 3,138 miljoonan euron määrärahoista avustuksina annettavaa tukea varten seuraavien seitsemän vuoden aikana. Uusi asetus tarjoaa paremmat mahdollisuudet investointeja edistäviin toimiin, joissa painotetaan alueita ja tuen tarkempaa kohdentamista. EU:n ulkosuhteista vastaava komissaari Chris Patten piti tervetulleena uuden asetuksen voimaantuloa vuoden 2000 alussa ja ennusti, että uudet välineet sallivat EU:n rakentaa yhä läheisemmän ja rakentavamman suhteen kumppaneiden ja naapurien kanssa UIV:ssa.

TALOUDELLINEN TOIMINTAKYKY JA MENETTELYJEN TEHOSTAMINEN

Tacis-ohjelman seurannassa ja johtamisessa on tehty useita perinpohjaisia parannuksia tavoitteina EU:n ulkoisten avustusohjelmien hallinnon parantaminen sekä laajan maantieteellisen alueen kattavan ja monenlaisia edunsaajia käsittävän ohjelman erityishaasteisiin vastaaminen. Vaikka ohjelman toiminta tehostui vuoden 1999 aikana useilla aloilla, parantamisen varaa on edelleen. Kysymystä on määrä käsitellä kaikkien EU:n ulkoisten avustusohjelmien uudistamisen yhteydessä, joka käynnistetään vuoden 2000 puolivälissä.

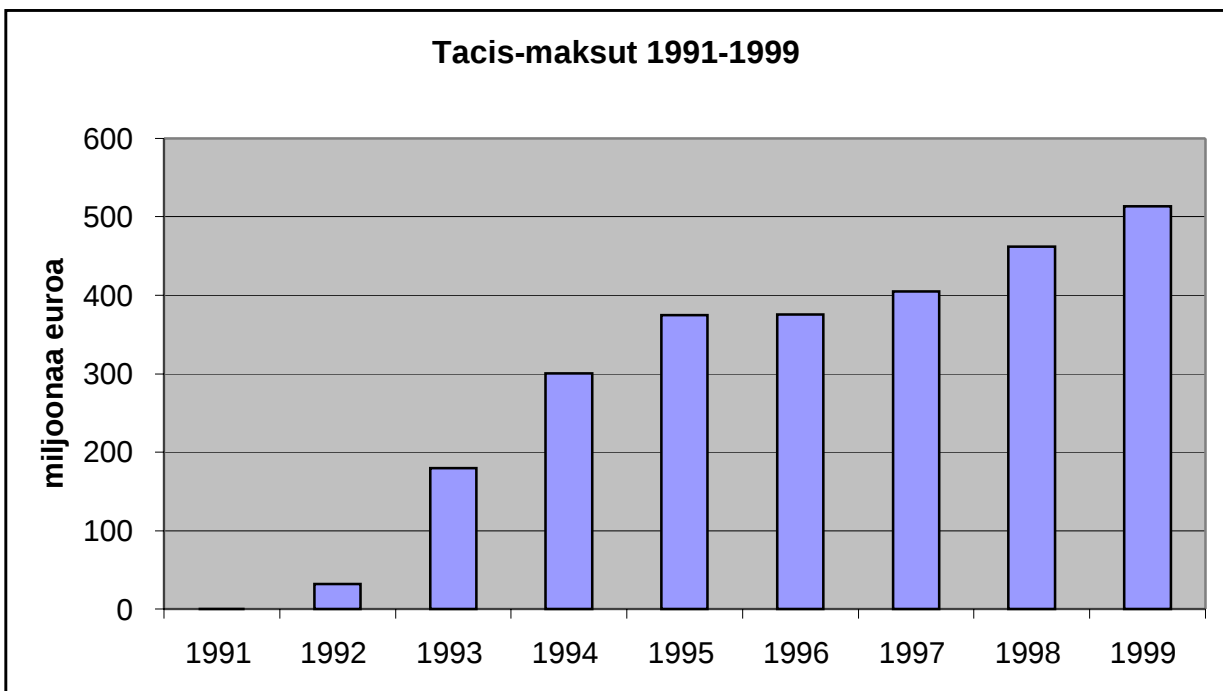
Uudistuksen tarkoituksena on luoda uusi työnjako Tacis-ohjelman hallinnoinnista tällä hetkellä vastaavien komission yksiköiden eli ulkosuhteiden pääosaston ja SCR:n välillä. Hankkeiden yksilöinti ja toteuttaminen aiotaan yhtäältä yhtenäistää, jotta hyväksytyjen hankkeiden toteuttamiseen käytettävä aika lyhenisi. Toisaalta monivuotisen suunnittelun merkitys kasvaa, sillä halutaan huolehtia siitä, että suunnittelussa otetaan huomioon laajemmat poliittiset kysymykset, kuten kauppa, ulko- ja turvallisuuspolitiikka sekä Tacis-kumppanimaiden edut. Lisäksi hajauttamalla projektijohtaminen sisäisesti asteittain komission lähetystöihin pyritään parantamaan ohjelmien hallinnoinnin laatua ja reaktiokykyä.

Komission menettelyjen (joissa Tacis on toiminut paremmin kuin muut EU:n ulkoiset avustusohjelmat) nopeuttamiseen tähtäävien ponnistelujen myötä, joissa käytettiin apuna varainsiirtoa niiden maksuosuuksien, joista ei ole tehty sopimusta, vapauttamiseksi vanhoista ohjelmista (yhteensä 91 miljoonaa euroa vuonna 1999), viive sopimusten allekirjoittamisessa väheni alimmalle tasolle sitten vuonna 1991 tapahtuneen Tacis-ohjelman käynnistämisen. Tämä arvo, joka on jäljelle jääneiden maksusitoumusten kokonaismäärä allekirjoitettujen sopimusten arvon vähentämisen jälkeen (eli niiden maksusitoumusten arvo, jotka ovat vielä käytettävissä allekirjoitettuihin sopimuksiin), laski 455 miljoonaan euroon vuonna 1999 (oltuaan enimmillään 747 miljoonaa euroa vuonna 1996). Tällä tasolla määrä vastaa suunnilleen Tacis-ohjelman yhden vuoden määrärahoja.

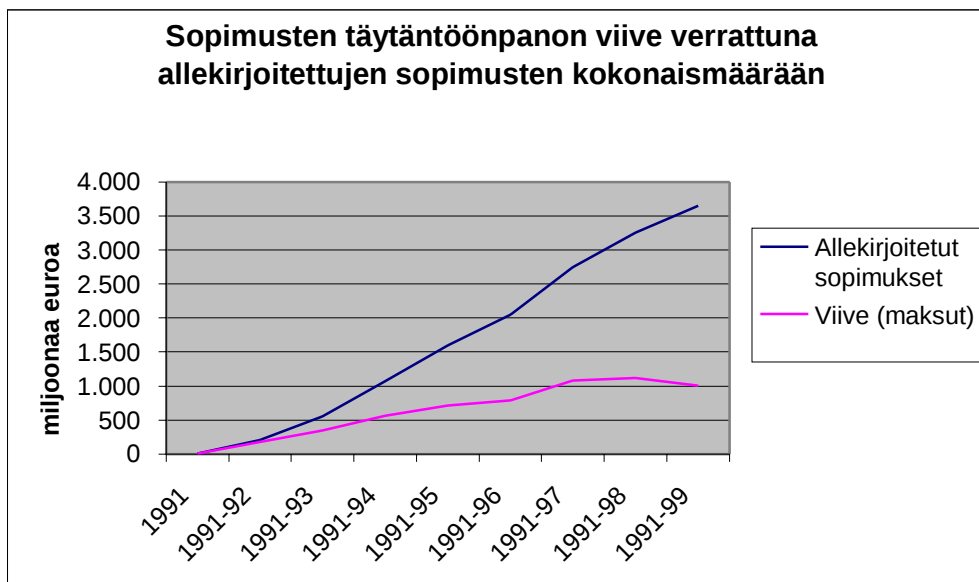

Nykyisellä toimintanopeudella kestää keskimäärin vuoden ennen, kuin rahoitussitoumus muuttuu allekirjoitetuksi sopimukseksi, mistä alkaa hankkeen toteuttaminen. Kriittisiä vaiheita tässä prosessissa ovat ulkosuhteiden pääosaston varhaiset maksusitoumukset sekä SCR:n nopeampi tarjouskilpailu- ja sopimusmenettely.

Komissio on onnistunut parantamaan käsittelyä etukäteen sekä myös nopeuttamaan maksuprosessia hankkeita toteuttaville sopimuspuolille. Maksut saavuttivat uuden ennätystason vuonna 1999: 513,5 miljoonaa euroa. Maksujen nopeutumisen seurauksena laskujen käsittely on osittain nopeutunut: toukokuussa 1999 oli 71 laskua, yhteisarvoltaan 12 miljoonaa euroa, yli 40 päivää myöhässä, mutta joulukuussa ei ainoatakaan. Sisäinen käsittelyaika on lyhentynyt 25 päivään.

Vuosi 1999 oli myös käännekohta sopimusten täytäntöönpanon viivästymisessä eli maksuissa, jotka on vielä suoritettava jo allekirjoitettujen sopimusten mukaisesti. Viive paheni jatkuvasti vuosina 1991–1998 ja oli vuonna 1998 suuruudeltaan 1,155 miljoonaa euroa, joka vastaa lähes kolmen vuoden nettomääräisiä maksusitoumuksia ja sopimusten allekirjoittamisia yli kahden vuoden ajalta. Sopimusten täytäntöönpanon viivästyminen kuitenkin väheni vuonna 1999 ensimmäistä kertaa 10 prosentilla alhaisempien maksusitoumusten ja suurempien maksujen seurauksena.

Tacis-ohjelman taloudellista toimintakykyä on arvioitu kokonaisuutena numeerisesti ja varainhoidollisesti maksattamatta olevaa määrää koskevan käsitteen avulla, jossa yhdistetään sopimusten allekirjoittaminen ja sopimusten täytäntöönpanon viivästyminen. Tätä jäännöserää tarkasteltaessa käy ilmi, että se nousi 1,679 miljoonaan euroon vuonna 1998 mutta laski 1,502 miljoonaan euroon vuoden 1999 loppuun mennessä, mikä merkitsee 11 prosentin laskua. Nykyisten arvioiden valossa ollaan lähestymässä suhteellisen vakaata kautta, jolloin maksusitoumusten, sopimusten allekirjoittamisten ja maksujen määrät lähenevät toisiaan, minkä oletetaan tapahtuvan avustusohjelman vakiintuessa, jolloin maksusitoumusten määrä säilyy suhteellisen vakaana vuodesta toiseen.

Tacis-ohjelman vuoden 1999 toimintakyky heijasteli edellä mainittuja tietoja (jotka esitetään yksityiskohtaisesti liitteessä). Maksut ovat lisääntyneet, maksusitoumusten määrä on ollut tavoitteen mukainen, hankkeiden käynnistämiset ja sopimusten allekirjoittamiset ovat vähentyneet. Allekirjoitetut sopimukset kattoivat yli 99 prosenttia maksusitoumuksista yhtä myöhäistä maksusitoumusta (Tšernobyliin rakennettavaa suojaa koskeva rahasto joulukuussa) lukuun ottamatta. Resurssien niukkuuden takia 12 hankkeen, arvoltaan 28 miljoonaa euroa, käsittelyä jouduttiin lykkäämään vuodesta 1999 vuoteen 2000.

Tacis-ohjelman sisäisen varainhoidon tarkasteluun on kiinnitetty yhtä paljon huomiota kuin hankkeiden tulosten tarkasteluun paikalla. Komission kanssa sopimussuhteessa olevat ulkopuoliset tilintarkastajat tarkastavat säännöllisin väliajoin ohjelmasta rahoitettavien menojen tilit ja tositteet. Sen lisäksi, että komission yksiköt ja tilintarkastustuomioistuin huolehtivat säännöllisestä seurannasta ja tarvittaessa valvonnasta paikalla, sopimuksia on tehty riippumattomien konsulttien kanssa, jotta voitaisiin seurata ohjelman ja sopimuspuolten toimien edistymistä sekä suorittaa kattava jälkiarviointi siitä, onko ohjelmien ja sopimusten tavoitteet saavutettu.

Komissio päätti marraskuussa 1999 yksinkertaistaa sopimusten myöntämistä osana yhteistyöohjelmia kaikkien yhteisön ulkopuolisten maiden kanssa. Kaikkia ulkoisia avustussopimuksia koskevan ohjekirjan hyväksymisen myötä nykyisten erilaisten tarjouskilpailumenettelyjen määrä väheni 40:stä kahdeksaan yksinkertaistettuun menettelyyn, joita käytetään hankittaessa palveluja, työsuorituksia ja tarvikkeita ja joita sovelletaan kaikkiin yhteisön rahoittamiin sopimuksiin maailmanlaajuisesti vuodesta 2000 alkaen. Tämä myös paransi sopimusten myöntämismenettelyjen avoimuutta siten, että myöntämismenettelyjen vaiheet julkaistaan laajemmin. Uusi luonnos ohjekirjaksi ulkoisia avustushjelmia koskevia sopimuksia tehtäessä julkaistiin, ja kaikkia EU:n ulkoisia avustushjelmia koskevan yksittäisen tietokannan kehittäminen aloitettiin.

Tacis-ohjelman uudessa organisaatiossa vastuu on jaettu ulkosuhteiden pääosaston asianmukaisen linjan maantieteellisistä alueista vastaavien yksiköiden (PO ER E) ja SCR:n kesken, jolloin linja A vastaa ohjelmien ja hankkeiden toteuttamisesta Keski- ja Itä-Euroopassa, Länsi-Balkanilla, uusissa itsenäisissä valtioissa (entisessä Neuvostoliitossa) ja Mongoliassa. Muut linjat ovat vastuussa budjetin suunnittelusta, rahoituksen seurannasta, rahoituksen toteuttamisesta, tilintarkastuksista, valvonnasta, julkaisutoiminnasta, tarjouspyyntöjen ja sopimusten myöntämisen hallinnosta ja hyväksymisestä sekä arvioinnista.

SCR alkoi vuonna 1999 myös tarkastella mahdollisuuksia siirtää vastuu yksittäisten hankkeiden toteuttamisesta Brysselistä komission paikalla toimivalle henkilöstölle erityisesti neljässä lähetystössä: Georgiassa, Kazakstanissa, Venäjällä ja Ukrainassa. Yksityisen sektorin kehittämistä koskevassa kokeilussa käytettiin hyväksi lähetystössä Almatyssa toimivaa ohjelmista vastaavaa virkamiestä, joka otti vastuun hankkeista. Tätä kokeilua on sittemmin laajennettu Kiovaan. Hankevastuun siirtäminen lähemmäksi hankkeita itseään takaa joustavamman projektijohtamisen. Kokeiluhankkeista saadut kokemukset muodostavat perustan sille, että paikalla toimivalle henkilöstölle siirretään lisää toiminnallista vastuuta. On kuitenkin huomattava, että Tacis-ohjelman hajauttaminen ei voi tapahtua yhtä nopeasti kuin muiden komission ohjelmien hajauttaminen, koska komissiolla ei ole tällä hetkellä UIV:t kattavaa täydellistä lähetystöverkkoa.

ARMENIA

Alueellisen yhteistyön edistämistä koskevan laaja-alaisen tavoitteen mukaisesti Tacis-ohjelmassa keskityttiin Armeniassa yhä enemmän tietoliikenneyhteyksien parantamiseen sekä välttämättömänä edellytyksenä maan taloudellisten voimavarojen käyttämiseksi kokonaisuudessaan että mekanismina kannustaa alueen valtioita tekemään yhteistyötä kaikkia osapuolia hyödyttävissä hankkeissa konflikteista huolimatta. Armenia on hyötynyt tässä mielessä sekä kansalliseen Tacis-ohjelmaan sisältyvistä toimista että valtioiden välisestä ohjelmasta (Inter-State Programme), erityisesti Inogate- ja Traceca-ohjelmista. Lisäksi Tacis-ohjelmassa kiinnitettiin huomiota osaamisen parantamiseen liike-elämässä, hallinnossa ja maataloudessa sekä kansalaisyhteiskunnan kehittämiseen. Nämä kaikki tekijät vaikuttavat kehitykseen kyseissä maassa ja alueella, missä väestö voi korvata menneisyyden aiheuttaman katkeruuden tunteella, että se on mukana rakentamassa tulevaisuutta.

Tacis-toimia vuonna 1999

Tacis-ohjelmasta vuonna 1999 tuettuihin tärkeimpiin hankkeisiin sisältyi uuden lähestymistavan paneminen alulle poliittisen yhtenäisyyden luomiseksi alueelle, jotta keskushallinnon hyväksymät markkinatalouden periaatteet voitaisiin toteuttaa paikallistasolla. Tähän saakka alue- ja paikallishallinnolla on ollut ainoastaan niukasti kokemusta itsenäisestä taloushallinnosta, joten

esimerkiksi budjetointi, investointien kustannusten arviointi ja painopisteiden asettaminen ovat uusia asioita. Lorin alueella nyt käynnissä olevalla kokeiluhankkeella on välitön alueellinen vaikutus, ja se tarjoaa mallin muille alueille ja maille.

Tacis-ohjelmasta annettiin apua myös heinäkuussa 1999 voimaan tulleen Armenian ja EU:n kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (PCA-sopimuksen) täytäntöönpanossa sekä Armenian sitoumusten täyttämiseksi, jotka liittyvät sen pyrkimykseen liittyä WTO:hon. Riippumattonta talouspoliittista ja lainopillista neuvontakeskusta ollaan perustamassa, jotta voitaisiin antaa apua kaupan ja investointien aloilla sekä myöhemmin poliittisissa ja oikeudellisissa kysymyksissä näillä osa-alueilla. Tacis-ohjelmasta tuettiin muutosta Armenian energiapolitiikassa maan valmistautuessa Medzamorin ydinvoimalan sulkemiseen avustamalla valtion energiastrategiakeskusta vaihtoehtoisten energianlähteiden ja energiansäästökeinojen löytämisessä sekä antamalla suoraa teknistä apua, esimerkiksi toimittamalla turvaventtiilejä Medzamoriin turvallisuuden parantamiseksi sen viimeisinä toimintavuosina.

Lisäksi Tacis-ohjelmasta annettiin apua seuraavasti:

- Oikeuslaitoksen tehokkuutta parannettiin ja sen riippumattomuutta vahvistettiin perustamalla oikeusalan koulutuskeskus, jonka tavoitteena on tuomarien ja tuomioistuinten henkilöstön taitojen parantaminen sekä Armenian lainsäädäntöä koskevien huomautusten valmistelu ja julkaiseminen,
- sosiaaliturvatunnusjärjestelmä otettiin käyttöön, jotta etujen saatavuus olisi laajempaa ja jotta suunnittelu olisi johdonmukaisempaa,
- uusien yritysten perustamista edistettiin tukikeskusten avulla,
- sosiaalityön harjoittelua järjestettiin, ja
- Tempus-ohjelman avulla jatkettiin yhteistyötä korkea-asteen koulutuksen uudistamisessa.

Tacis ja poliittiset yhteydet

EU:n ja Armenian yhteistyöneuvosto piti ensimmäisen kokouksensa Luxemburgissa lokakuussa 1999 ja ilmaisi luottavansa siihen, että PCA-sopimuksen täytäntöönpano takaisi johdonmukaisuuden EU:n ja Armenian välisten suhteiden eri näkökohtien, muun muassa Tacis-ohjelmasta annettava apu mukaan luettuna, välillä. Yhteistyöneuvosto toivoi myös, että vuosina 1999–2000 yhteistyössä keskityttäisiin seuraaviin asioihin: Vuoristo-Karabahin konfliktin ratkaisemiseen tähtäävien ponnistelujen tukeminen, keinojen etsiminen alueellisen yhteistyön edistämiseksi Kaukasiassa, PCA-sopimuksen täytäntöönpano yleisesti ja erityisesti kaupan ja investointien helpottamiseen tähtäävien toimenpiteiden toteuttaminen, sellaisten toimien tukeminen, joilla pyritään siihen, että Armenia voisi sulkea Medzamorin ydinvoimalan, demokratisointiprosessin ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vahvistaminen sekä tiivis yhteistyö huumekaupan torjumiseksi.

Armeniaa koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, joka hyväksyttiin heinäkuussa 1996, asetettiin etusijalle seuraavat kolme yhteistyöaluetta:

Henkilöresurssien kehittäminen: Julkishallinnon uudistaminen on avaintekijä siirtymisprosessissa, ja julkishallintoon ja työttömyyteen liittyvien Tacis-hankkeiden tarkoituksena on tukea politiikan muotoilua. Muutokset edellyttävät virkamiehiltä uusia rooleja muuttuvassa

poliittisessa, sosiaalisessa, taloudellisessa ja hallinnollisessa ympäristössä, ja siksi julkishallinnon toiminnassa ja rahoituksessa tarvitaan mukautuksia. Tacis-ohjelmasta on annettu apua julkishallinnon oppilaitoksen perustamiseksi, josta on tullut kansallinen täydennys- ja uudelleenkoulukskeskus palvelukseen otetuille virkamiehille sekä uudelle sukupolvelle. Tacis-ohjelman osana on myös toteutettu hankkeita sosiaaliturvan alalla.

Yksityisen sektorin kehittäminen: Tacis-ohjelmassa on pyritty vastaamaan uusien, yksityisten tai yksityistettyjen yritysten tarpeisiin, jotka liittyvät liiketoiminnan taitoihin, neuvonnan uudelleenjärjestelyyn, vakaaseen pankkijärjestelmään ja riittäviin pääomamarkkinoihin sekä kattavien lainsäädännöllisten ja sääntelykehysten kehittämiseen markkinataloutta varten. Yksityisen sektorin tukemisen tarkoituksena on luoda suotuista toimintaympäristö yksityisille toimijoille. Tacis-toimiin sisältyi myös hanke kirjanpidon koulutuskeskuksen perustamiseksi, jotta voitaisiin järjestää pidemmän aikavälin harjoituskursseja loppututkinnon suorittaneille sekä täydennyskoulutusta ammatissa jo toimiville. Tacis-ohjelmasta on jo tuettu Armenian maatalousosuuspankin perustamista luottojen tarjoamiseksi, jotta maanviljelijät voisivat lisätä satojaan ostamalla siemeniä tai uudenaikaistamalla koneitaan. Muiden Tacis-hankkeiden avulla on edistetty yksityistämistä, annettu pankkialan koulutusta ja perustettu armenialaisia laitoksia, joilla on välittävä asema yksityisen sektorin kehittämisessä. Näitä laitoksia ovat pk-yrityskeskus, uudistettavien yksityistettyjen yritysten neuvontatoimisto sekä yhteinen investointirahasto, jonka on tarkoitus olla mukana arvopaperimarkkinoita kehitettäessä.

Tuki julkisten investointien ohjelman toteuttamiseksi: Tacis-ohjelmasta tuetaan energia-alan uudistuksia. Armeniassa toteutetuissa Tacis-toimissa on keskitytty vuodesta 1991 lähtien energiakriisistä selviytymiseen. Aikaisempiin Tacis-hankkeisiin sisältyi energiansäästöstrategian kehittäminen, energiakeskuksen perustaminen, kaasualan uudistaminen sekä öljy- ja kaasuputkien hallinta. Energiakriisi on nyt ohi ja uudistukset ovat käynnissä. Tacis-ohjelmasta tuetaan vaihtoehtoisten energianlähteiden yksilöintiä ja energiankulutuksen vähentämistä vastauksena Armenian sitoumukseen sulkea Medzamorin ydinvoimala vuoden 2004 loppuun mennessä.

Toimintaohjelma

Uusin Armeniaa koskeva Tacis-toimintaohjelma (1998–1999) sisälsi kuusi uutta hanketta, joista jokainen oli arvoltaan noin miljoona euroa. Näistä hankkeista neljä koski henkilöresurssien kehittämistä:

- Valtionhallinto: Tacis-ohjelman tavoitteena on avustaa julkishallinnon vahvistamisessa kehittämällä virkamiehistön rakennetta ja organisointia kansallisella ja aluetasolla.
- Aluehallinto: Lorin alue on valittu kokeilualueeksi, jotta voitaisiin osoittaa, kuinka aluehallinto voi yhteensovittaa aluekehityspolitiikkaa, edistää paikallista demokratiaa ja soveltaa keskushallinnon vaalimia markkinatalouden periaatteita paikallistasolla.
- Oikeuslaitoksen koulutus: Oikeusalan koulutuskeskuksen perustamisen ansiosta parannetaan 100 tuomarin ja tuomioistuinten henkilöstöön kuuluvien 200 henkilön taitoja sekä autetaan Armenian lainsäädäntöä koskevien huomautusten valmistelussa ja julkaisemisessa.
- Työllisyyspolitiikka: Kansalliselle työvoimapaikalle annettavan avun tarkoituksena on kehittää sen toimintakykyä, jotta voitaisiin toteuttaa aktiivista työllisyyspolitiikkaa, tutkia markkinoiden kysyntää sekä toteuttaa työllisyyttä ja liiketoimintaa tukevia strategioita, mukaan luettuna työttömien koulutusta.

- Yksityisen sektorin kehittämisen osalta päätettiin, että nykyisiä Tacis-toimia yksityisiä toimijoita suosivan ilmapiirin edistämiseksi olisi jatkettava. Tarkoituksena on, että avustustoiminta olisi yhtenäisempää kaikilla tasoilla: hallitukselle annettavassa toimenpideneuvonnassa, avussa liiketoimintaa tukevien organisaatioiden perustamiseksi, koulutettaessa paikallisia konsulttitoimistoja ja annettaessa suora apua kokeiluyritysten uudelleenjärjestelyissä. Tällä tavoin uudelleenjärjestelykokeiluista saatu kokemus voidaan siirtää poliittiselle tasolle, ja siitä voi olla apua esteiden voittamisessa sääntelyn, lainsäädännön ja verotuksen aloilla.
- Julkisten investointien ohjelmassa uuden hankkeen tavoitteena oli vahvistaa energiatrategiakeskusta ja sen kestävyttä kehittämällä kansallinen energiaturvallisuus- ja monipuolistamissuunnitelma, valmistelemalla suunnitelmaa Medzamorin ydinvoimalan käytöstä poistamiseksi, toteuttamalla uusia energiahankkeita ja valmistelemalla energia-alan yksityistämistä.

Myös pienhankeohjelmia – kuten Tempus-ohjelmaa, toimenpideneuvontaa, oikeudellista neuvontaa ja tilasto-ohjelmaa – hyödynnettiin laajasti. Bistro-ohjelma oli Armeniassa ensimmäistä kertaa käytössä vuonna 1999, ja sen toteuttamisesta vastasi Euroopan komission Tbilisin-lähetystö.

Ohjelmaan myönnettiin vuosina 1998–1999 10 miljoonan euron suuruinen avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Henkilöresurssien kehittäminen	4,0
Yritysten uudelleenjärjestely ja kehittäminen	2,0
Energia	1,0
Bistro	0,3
Pienhankeohjelmat	2,4
Varaus	0,3
Yhteensä	10,0

AZERBAIDZAN

Tacis-ohjelmassa Azerbaidzanissa otetaan huomioon maan erityistarpeet, alueellisen yhteistyön yleistavoitteet ja laajemmat EU:n tavoitteet. On huomattava, että Azerbaidzanin mahdollisuuksia merkittävänä öljyntuottajamaana rajoittavat vaikeudet, joita sillä on varantojensa viennissä kansainvälisille markkinoille. Azerbaidzan on myös tärkeä kauttakulkumaa eurooppalaisille tuottajille, jotka etsivät pääsyä markkinoille Kaukasiassa ja Keski-Aasiassa, sekä myös tavaroiden ja raaka-aineiden, kuten öljyn ja kaasun, eurooppalaisille maahantuojille. Siten Azerbaidzan on hyötynyt sekä kansallisesta Tacis-ohjelmasta että monikansallisista Tacis-aloitteista, erityisesti Inogate-ohjelmasta energia-alalla, Traceca-ohjelmasta liikenteen alalla ja alueellisesta maatalouden uudistushankkeesta.

Tacis-toimia vuonna 1999

Vuoden 1999 aikana toteutettuja Tacis-hankkeita oli muun muassa yksityisen sektorin tukemisen jatkaminen pk-yritysten kehityskeskusten kautta, jonka perustamisessa Bakuun ohjelmasta

myönnettiin tukea vuonna 1994. Uusin askel tässä avustamisessa on tehdä keskuksesta taloudellisesti kannattava. Sen sijaan että keskus pelkästään edistäisi institutionaalisia muutoksia, se on nyt lisäämässä pk-yrityksille annettavaa suoraa apua. Tacis-ohjelmasta yhteisrahoitetaan tarjottavia palveluja pk-yritysten kustannustaakan helpottamiseksi. Lopullisena tavoitteena on, että keskus ei enää tarvitsisi Tacis-tukea. Ohjelmassa on myös valmisteltu pankkialan koulutuskeskuksen perustamista ja opinto-ohjelman kehittämistä johtaville pankinjohtajille. Keskus on suunniteltu täydentämään muita pankkialan uudistuksia, ja sen avulla edistetään tehokkaan rahoitussektorin kehittämistä maassa.

Lisäksi Tacis-ohjelmasta on annettu apua seuraavasti:

- Erityisapua on annettu kouluille, teihin ja keinokasteluun makrotaloudelliseen apuun tarkoitetun ylimääräisen avustuksen ansiosta. Tämän ansiosta saatiin varusteita kouluille, rakennettiin koulurakennuksia ja kunnostettiin maantiesilloja.
- On annettu apua energiateollisuuden valvontaviranomaisen rakenteen määrittelemiseksi.
- On saatettu päätökseen 300 tilintarkastajan ja maksukyvyttömyysmenettelyn selvittäjän koulutus.
- On perustettu alueellisia maatalouden tukiyksiköitä tukemaan elintarvikkeiden tuottajia niiden liiketoiminnassa.
- On jatkettu Tempus-ohjelman avulla yhteistyötä korkea-asteen koulutuksen uudistamisessa.

Tacis ja poliittiset yhteydet

EU:n ja Azerbaidzanin yhteistyöneuvosto piti ensimmäisen kokouksensa Luxemburgissa lokakuussa 1999. Yhteistyöneuvosto ilmaisi luottavansa siihen, että kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (PCA-sopimuksen) täytäntöönpanon avulla taataan EU:n ja Azerbaidzanin väliset johdonmukaiset suhteet eri aloilla, mukaan luettuina Tacis-ohjelmasta annettava apu ja alueellinen yhteistyö. Yhteistyöneuvosto laati myös asialistan, johon sisältyi seuraavaa: ponnistelujen tukeminen Vuoristo-Karabahin konfliktin ratkaisemiseksi, keinojen etsiminen alueellisen yhteistyön edistämiseksi Kaukasiassa, PCA-sopimuksen täytäntöönpano yleisellä tasolla sekä toimenpiteiden käynnistäminen erityisesti kaupan ja investointien helpottamiseksi, demokratisointiprosessin ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen vahvistaminen sekä tiivis yhteistyö huumekaupan torjumiseksi.

EU:n ja Azerbaidzanin parlamentaarisen yhteistyövaliokunnan perustamiskokous, joka pidettiin Brysselissä 18. huhtikuuta 2000, piti tervetulleena Azerbaidzanin hallitusten vuodesta 1991 toteuttamaa laaja-alaista talousuudistuspolitiikkaa ja EU:n erityisesti Tacis-ohjelmasta alueella antamaa apua.

Azerbaidzania koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, joka hyväksyttiin heinäkuussa 1996, asetettiin etusijalle kolme yhteistyöaluetta: infrastruktuurin, yksityisen sektorin ja henkilöresurssien kehittäminen.

Infrastruktuurin kehittäminen: Tacis-ohjelmasta on annettu apua energia-alan rakenteiden kehittämiseen tavoitteena tehtävien ja toimivallan jaon parempi määrittely päätöksenteon, sääntelyn ja käytön välillä. Samalla Tacis-ohjelmasta on tuettu energiansäästökeskuksen ja energia-alan hallinnon koulutuskeskuksen perustamista sekä kaasu- ja sähköinfrastruktuurin kunnostamista.

Tacis-ohjelman ansiosta viranomaiset ovat myös tunnustaneet kiireellisen tarpeen järjestää paremmin sähkönjakeluala ja maksujen kerääminen, jos kansainvälisiä sijoittajia aiotaan houkuttaa rahoittamaan kyseistä alaa.

Tacis-ohjelmasta on kiinnitetty paljon huomiota liikenteeseen, koska Azerbaidzanin maantieteellinen asema on merkittävä idästä länteen johtavalla reitillä, joka kulkee Keski-Aasiasta Kaspianmeren kautta Mustallemerelle ja Eurooppaan. Tacis-ohjelmasta on tuettu Kaspianmeren kuljetusyhtiön kehittämistä, Bakun satamaviranomaisten merenkulkukoulutusta, maantiekuljetuspalveluja koskevia selvityksiä, rautateiden huoltoa, yhteishanketta Taka-Kaukasian kautta kulkevien rautateiden kehittämiseksi sekä selvitystä Bakun lauttaterminaalin jälleenrakentamisesta. Tietoliikenneministeriö hyötyy toimenpideneuvonnasta, koulutuskeskuksesta korkeatasoisesta verkkosuunnittelusta ja investointien analysoinnista.

Yksityisen sektorin kehittäminen: Tacis-ohjelmasta tuetaan jatkuvaa uudistusohjelmaa yksityistämisessä, teollisuuden uudelleenjärjestelyssä, rahoituspalveluissa, pk-yritysten kehittämisessä ja maataloudessa kestäväen kasvun edellytysten luomiseksi pitkällä aikavälillä. Hankkeisiin on sisältynyt seuraavaa: tilintarkastajien ja maksukyvyttömyysmenettelyn selvittäjien koulutus, taloudellinen ja oikeudellinen uudistus kaupan ja investointien edistämiseksi, pk-yritysten kehityskeskukseen (KOSIA) perustaminen Bakuun sekä alueelliset maatalouden tukiyksiköt, jotka kouluttavat yksityisiä maanviljelijöitä ja elintarvikkeiden jalostajia yritysjohtamisessa ja luottojen hakemisessa. Luottoja myönnetään ensimmäisessä vaiheessa osana tärkeintä alueellista maatalousohjelmaa, joka tarjoaa maanviljelijöille maaseutuluottoja liikepankkien välityksellä.

Henkilöresurssien kehittäminen: Tacis-ohjelmasta on tuettu korkea-asteen koulutusjärjestelmää julkishallinnon oppilaitoksen kautta ja kehittämällä MBA-ohjelmia. Tukea on annettu myös työmarkkinoiden vahvistamiseen. Tuki eläkeuudistukselle ja työsuojelulle on nyt laajentamassa tällä alalla annettavaa tukea uusille osa-alueille. Tukea tarvitaan yhä enemmän, kun uudistukset etenevät ja yhä suurempi osa työvoimasta on yksityisen sektorin palveluksessa. Neuvontaa annetaan lainsäädännön lähentämisessä kansainvälisten vaatimusten mukaiseksi ja kauppapolitiikan kehittämisessä, jotta edistettäisiin Azerbaidzanin yhdentymistä maailmantalouteen ja sen kauppasuhteita naapurimaihin.

Tacis-tuki myös täydentää EU:n muita toimia, joihin kuuluu poikkeuksellinen rahoitustuki sekä 225 miljoonan euron tuki, jonka EU on tähän mennessä myöntänyt Azerbaidzanille pelkästään avustuksina humanitaariseen apuun köyhimmille väestöryhmille, elintarvikeapuun, rakenteelliseen apuun elintarviketurvassa, jotta Azerbaidzanin kyky turvata väestölleen elintarvikkeiden saatavuus paranisi, sekä kunnostushankkeisiin Vuoristo-Karabahiin rajoittuvilla alueilla. Maatalouden alalla Tacis-ohjelman johtama maatalousuudistus, jota tuetaan elintarviketurvaohjelmalla, on olennainen ennakoedellytys maaseutuluottojärjestelmien kehittämiselle.

Toimintaohjelma

Uusin Azerbaidzania koskeva Tacis-toimintaohjelma (1998–1999) sisälsi seuraavat hankkeet:

- tuen jatkaminen polttoaine- ja energiaministeriön perustamiseksi,
- energiantuotannon ympäristövaikutusten torjuminen keskittymällä öljyn saastuttamien maa-alueiden kunnostamiseen, joita on pelkästään Apsheronin niemellä yli 2 000 hehtaaria. Hankkeeseen sisältyy kannattavuus- ja koeselvityksiä paikallisen azerbaidzanilaisen tekniikan käytöstä, sääntelijöiden aseman vahvistaminen ja investointien houkuttelevuus energia-alan ympäristövaikutusten parantamiseksi,

- tuki energia-alan uudelleenjärjestelypolitiikalle, mukaan luettuna tuki polttoaine- ja energiaministeriölle,
- kokeellinen tuki paikalliselle öljyalan laitteistoja valmistavalle Azneftekhimmash-yhtiölle, jotta siitä tulisi kansainvälisten öljy-yhtiöiden alihankkija,
- tuki polttoaine- ja energiaministeriö Azenerjiille ja Bakun kunnalliselle sähkönjakeluyhtiölle Bakuelectrostetille sähkönjakelun hallinnassa,
- turvallisuuden parantamista koskeva toteutettavuustutkimus parannettaessa ja kunnostettaessa Bakun ja Sumgaitin alueiden korkeapaineakaasuputkijohtojen, Kalmasin ja Karadaghin kaasusäiliölaitosten sekä Karadaghin kaasunkäsittelylaitosten hallinta- ja valvontajärjestelmiä,
- selvitys Azerbaidzanin rautateiden jälleenrakentamisesta,
- tuki liikennehallinnon uudelleenjärjestelylle, mukaan luettuna liikenneministeriön perustamiseksi, jotta voitaisiin selviytyä yleisestä investointien ja huollon puutteesta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, luoda yhteistyömahdollisuuksia valtion ja yksityisten yritysten välillä, taata yhteisvaikutus liikennemuotojen välillä ja auttaa liittämään Azerbaidzan alueen yhdistelmäliikenneverkkoon,
- Bakun pk-yritysten tukiyksikön taloudellisen kannattavuuden kehittäminen,
- toimenpideneuvonta yksityistämisen prosessin ohjaamiseksi, mukaan luettuna yhteisyritysten yksityistämisen jälkeisen toiminnan sääntely, jotta voitaisiin mahdollistaa arvopaperimarkkinoiden kehittäminen,
- pankkialan koulutuskeskuksen perustaminen ja opinto-ohjelman kehittäminen johtaville pankinjohtajille,
- taloudellisesti kannattavan maaseutuluottolaitoksen perustaminen,
- eläkejärjestelmän kehittäminen sekä työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden suojelun parantaminen, sekä
- poliittisen ja lainopillisen neuvontakeskuksen perustaminen Azerbaidzaniin, jotta edistettäisiin maan yhdentymistä kansainväliseen kauppaan.

Ohjelmaan myönnettiin vuosina 1998–1999 13,2 miljoonan euron suuruinen avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Energia	3,6
Liikenne ja tietoliikenne	2,4
Yritysten uudelleenjärjestely ja kehittäminen	3,5
Elintarvikkeiden tuotanto, jalostus ja jakelu	1,0
Henkilöresurssien kehittäminen	2,2

Pienhankeohjelmat	2,8
Varaus	0,5
Yhteensä	13,2

Azerbaidzan sai myös 9,5 miljoonaa euroa poikkeuksellista erityisapua vuonna 1999 selviytyäkseen maassa vallitsevista vaikeista yhteiskunnallisista oloista, jotka johtuvat erityisesti Vuoristo-Karabahin konfliktista.

VALKO-VENÄJÄ

Suhteet Valko-Venäjään ovat edelleen kireät, koska EU on huolissaan maan poliittisesta kehityksestä. Siksi Tacis-toimissa Valko-Venäjällä on rajoitettu EU:n syyskuussa 1997 tekemän päätöksen ehtoihin, joiden mukaan teknistä apua annetaan ainoastaan osana alueellisia ohjelmia, demokratisointiprosessia suoraan tukevia ohjelmia ja humanitaarista apua.

Kaudeksi 1996–1999 ei ollut sovittu tavoiteohjelmasta, joten vuodeksi 1999 ei ollut myöskään toimintaohjelmaa. Siksi Tacis-hankkeista ei järjestetty tarjouskilpailuja vuonna 1999. Valko-Venäjän hallitus hyväksyi kuitenkin marraskuussa 1999 Valko-Venäjää koskevan arvoltaan viiden miljoonan euron suuruisen kansalaisyhteiskunnan kehittämistä koskevan vuoden 1997 Tacis-ohjelman, joka aiotaan toteuttaa vuonna 2000. Tämä ohjelma sisältää hankkeita, jotka kohdistuvat Valko-Venäjän kansalaisjärjestöihin, tiedotusvälineisiin ja opiskelijoihin. Korkea-asteen koulutuksen alalla hankkeet, jotka oli hyväksytty Tempus-ohjelmassa vuosiksi 1996–1997, toteutettiin vuoden 1999 aikana.

Edellä mainitun vuonna 1997 tehdyn päätöksen mukaisesti Valko-Venäjä on hyötynyt joistakin alueellisista Tacis-ohjelmista, esimerkiksi valtioiden välisestä ohjelmasta (Inter-State Programme) ja raja-alueyhteistyöohjelmista, jotka kattavat etenkin toimia ympäristön hyväksi ja rajanylityspaikkojen parantamiseksi, sekä ydinturvallisuusohjelmasta. Lisäksi Valko-Venäjä hyöttyy muista kuin Tacis-ohjelmista, kuten demokratiaohjelmasta ja ECHOn antamasta humanitaarisesta avusta.

GEORGIA

Kuten Georgian naapurimaiden tapauksessa Kaukasiassa, Tacis-toimien tarkoituksena Georgiassa on tukea EU:n yleisstrategiaa, jolla pyritään vahvistamaan tämän Euroopan ja Keski-Aasian välissä sijaitsevan tärkeän kauttakulkumaan riippumattomuutta sekä sen kehittymistä markkinataloudeksi ja täysin demokraattiseksi. Kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (PCA-sopimuksen) voimaantulo heinäkuussa 1999 oli myönteinen askel kohti tiiviimpiä yhteyksiä EU:hun, mutta vuonna 1999 tapahtui myös merkittävää kehitystä konkreettisissa yhteyksissä, kun uusia lauttayhteyksiä avattiin Mustanmeren kautta Ukrainaan. Traceca-ohjelman ansiosta kehitteillä on uusia reittejä Ukrainaan ja Romaniaan. Nämä uudet liikenneyhteydet ovat sitäkin tärkeämpiä, koska vanhat yhteydet Venäjän kautta Pohjois-Georgiaan ovat nyt poikki alueella puhjenneen konfliktin vuoksi.

Tacis-toimia vuonna 1999

Vuoden 1999 aikana käynnissä olleisiin Tacis-hankkeisiin kuului yhteistyö hallituksen kanssa valmisteltaessa Potin sataman yksityistämistä ja kaikkien sataman käyttäjien yhdenvertaisen pääsyn

turvaaminen satamaan, joka on tärkeä portti Traceca-reitillä. Tacis-ohjelman avulla koulutettiin tuomareita osana oikeudellisen järjestelmän merkittävän uudistuksen tukemista ja pyrittiin Georgian kauppataaseen vajeen vähentämiseen viennin edistämällä. Kyseinen hanke on suunniteltu antamaan Georgian vientiyhteisölle tietoa markkinoista, asiakkaista, tuotteista, standardeista, varmentamisesta ja liikenteestä.

Lisäksi Tacis-ohjelmasta annettiin apua seuraavasti:

- yksityistettyjen keskisuurten yritysten rakenteiden uudistamiseen keskittyvän CERMA-hankkeen tukemista jatkettiin,
- Georgian ja EU:n poliittista ja lainopillista neuvontakeskusta koskevaa hanketta tuettiin lainsäädännön lähentämiseksi EU:n lainsäädäntöön ja Georgian WTO-jäsenyyshakemuksen tukemiseksi,
- rahoitusta myönnettiin Georgian Economic Trends -nimiseen Tacis-julkaisuun, jota kaikki avunantajat pitivät tärkeimpänä Georgian taloutta koskevan taloudellisen analyysin lähteenä,
- osana Inogate-hanketta Georgia sai myös tukea hankkiakseen investointeja hiilivetyjen kuljetuskapasiteettinsa parantamiseksi ja parantaakseen kilpailuasemaansa kauttakulkumaana idästä länteen tehtäville kaasun- ja öljykuljetuksille Kaspianmeren alueelta Mustanmeren alueelle, sekä
- Tempus-ohjelman avulla jatkettiin yhteistyötä korkea-asteen koulutuksen uudistamiseksi.

Tacis ja poliittiset yhteydet

PCA-sopimus tuli voimaan kesäkuussa 1999 pidetyn Armenian, Azerbaidžanin ja Georgian huippukokouksen jälkeen ja antoi EU:n Georgialle antamalle laajalle tuelle uuden, johdonmukaisemman toimintaympäristön. Euroopan unionin ja Georgian yhteistyöneuvosto piti ensimmäisen kokouksensa Luxemburgissa lokakuussa 1999 ja ilmaisi luottavansa siihen, että PCA-sopimuksen täytäntöönpano takaisi EU:n ja Georgian väliset johdonmukaiset suhteet eri aloilla, joita ovat esimerkiksi poliittinen vuoropuhelu molempia osapuolia kiinnostavissa ulkopoliittisissa kysymyksissä, demokratia ja ihmisoikeudet, yhteistyö huumekaupan torjumiseksi, kauppasuhteet, taloudellinen yhteistyö, Tacis-ohjelmasta annettava apu ja alueellinen yhteistyö.

Georgiaa koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, jonka jäsenvaltiot hyväksyivät heinäkuussa 1996, asetettiin etusijalle infrastruktuurin, yksityisen sektorin ja henkilöresurssien kehittäminen.

Infrastruktuurin kehittäminen: Georgian energia-ala kärsi vakavasti talousyhteyksien katkeamisesta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen ja sitä seuranneista yhteiskunnallisista konflikteista. Kyseinen ala on nyt osittain uudistettu, ja yksityistäminen on käynnissä, mutta vieläkin tarvitaan pikaisesti tukea henkilöstön kouluttamiseen ja institutionaalisen toimintaympäristön luomiseen. Samalla apua annetaan sähköntuotannon kirjanpidon ja varainhoidon parantamisessa ja energian säästämässä. Tacis-ohjelman perimmäisenä tavoitteena on edistää Georgian öljyn- ja kaasuntuotantoa sekä maalla että merellä ja edistää ulkomaisia investointeja jalostus- ja jakelutoimintaan. Tacis-ohjelmasta on jo myönnetty merkittävää tukea Georgian kansainväliselle öljy-yhtiölle hallinnossa, neuvotteluissa ja kehitettäessä öljyn kauttakuljetukseen liittyviä palveluja. Georgia on myös hyötynyt merkittävästi Traceca-liikenneohjelmasta. Sisäinen liikenneinfrastruktuuri on edelleen heikossa kunnossa, mutta

yksityistäminen on suunnitteilla. Siksi Tacis-ohjelmasta pyritään edistämään infrastruktuurin kunnostamista yksityisin investoinnein mutta luomatta yksityisiä monopoleja Traceca-reitin liittymäkohdissa.

Yksityisten yritysten kehittäminen: Keski-Aasian öljyvaroiltaan rikkaiden kehittyvien markkinoiden ja Euroopan, Venäjän ja Turkin laajojen kehittyneiden markkinoiden risteyskohdassa Georgian sijainti on ihanteellinen viennin laajentamiseksi erityisesti kevyen teollisuuden, maatalouden ja maatalousteollisuuden aloilla. Yksityistettyjen suuryritysten vaisu suhtautuminen uudistuksiin on kuitenkin ollut merkittävin este kasvulle, ja hallitus on asettanut yritysten rakenneuudistuksen tärkeimmäksi painopisteeksi Georgian talousuudistusten seuraavassa vaiheessa. Pankkialalla harjoitetaan edelleen pääasiassa lyhyen aikavälin toimintaa, ja rahoitusinfrastruktuurin puutteellisuus ja edullisten luottojen heikko saatavuus vaikeuttaa liiketoiminnan kehittämistä. Luotonanto ja investoinnit eivät lisääntyneet niin kauan kuin pankit eivät itsekään noudata avoimia kirjanpitosstandardeja eivätkä vaadi niitä luottoja hakevilta yrityksiltä. Tätä ongelmaa käsitellään Tacis-ohjelman kansainvälisiä kirjanpitosstandardeja koskevan hankkeen avulla. Alueelliseen maatalouden uudistushankkeeseen sisältyvä maatalouden luottosuunnitelma on tähän mennessä tarjonnut yksityisten liikepankkien kautta yhteensä 17 miljoonan euron arvosta lainoja yksityisille maanviljelijöille ja kauppiaille.

Henkilöresurssien kehittäminen: Parlamentti on kehittymässä yhä aktiivisemmaksi toimijaksi täytäntöönpanoelinten toiminnan seurannassa, ja se haluaa hyödyntää täysin asemaansa Georgian vallanjakojärjestelmässä. Täytäntöönpano- ja lainsäädäntöelinten toimintakyvyn vahvistaminen on olennaisen tärkeää, jotta Georgia voi täyttää kansainväliset velvoitteensa ja jotta yhteydet Eurooppaan vakiintuvat. Tacis-toimissa on viime aikoina keskitytty kouluttamaan parlamentin työntekijöitä ja virkamiehiä, ja hiljattain on keskitytty oikeuslaitokseen, koska lainsäädännön täytäntöönpano edellyttää toimivaa ja riippumatonta tuomioistuinjärjestelmää. Maan verotulot ovat pienimpiä maailmassa, ja valtionhallinnon uudistus- ja koulutushanke on yksi Tacis-ohjelman panoksista tehokkaamman hallinnon luomiseksi.

Toimintaohjelma

Uusin Georgiaa koskeva Tacis-toimintaohjelma (1998–1999) sisälsi seuraavat hankkeet:

- tuki kirjanpidon ja varainhoidon parantamiseksi kotimaan kaasunjakelualalla,
- Potin ja Batumin satamahallinnon koulutus sekä merenkulun turvallisuuden takaaminen tekemällä toteutettavuustutkimus Potin sataman aallonmurtajan kunnostamisesta sekä tekemällä selvityksiä ja suorittamalla vedenalaisia tarkastuksia satama-alueilla,
- suuryritysten rakenneuudistus,
- terveen ja tehokkaan pankkialan luominen,
- Georgian viennin edistäminen,
- maatalousluottojärjestelmän kehittäminen,
- matkailualan kasvun edistäminen,
- Tacis-tuen jatkaminen yksityistämisen jälkeisiä ongelmia käsittelevälle hallinnon tukikeskukselle (CERMA),

- liikepankkien kirjanpituudistuksen tukeminen,
- apu maanviljelijäjärjestöille kehitettäessä edelleen maaseutuluottojärjestelmiä käyttäen perustana maatalouden uudistusohjelman (RARP) onnistumista,
- yksityisten matkailualan yrittäjien, erityisesti pienyrittäjien, kouluttaminen,
- tärkeä tuomareiden koulutushanke,
- tullilaitoksen uudistaminen, jotta voitaisiin parantaa veronkantoa, vähentää mahdollisuuksia laittomaan toimintaan ja panna täytäntöön kaupalliset sitoumukset, joita on tehty kansainvälisillä sopimuksilla, kuten PCA-sopimuksella,
- kirjaston perustaminen Georgian ja EU:n poliittiseen ja lainopilliseen neuvontakeskukseen (GEPLAC), ja Georgian ja EU:n lainsäädäntöä koskevan selvityksen aloittaminen. Neuvontakeskus aikoo nyt keskittyä avustamaan lainsäädännön lähentämisessä EU:n lainsäädäntöön,
- paikallishallinnossa toimivien demokraattisesti valittujen valtuutettujen ja virkamiesten kouluttaminen demokraattisen paikallishallinnon periaatteiden ja paikallishallinnon alalla, sekä
- tilastointijärjestelmän uudistaminen keskeisillä aloilla.

Ohjelmaan myönnettiin vuosina 1998–1999 16 miljoonan euron avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Liikenne ja tietoliikenne	1,0
Energia	1,5
Henkilöresurssien kehittäminen	4,0
Yritystuki	3,5
Elintarvikkeiden tuotanto, jalostus ja jakelu	1,0
Bistro	0,5
Pienimuotoinen tekninen apu (SSTA)	0,2
Pienhankeohjelmat	3,8
Varaus	0,5
Yhteensä	16,0

KAZAKSTAN

Tacis-toimien pääperiaatteena on ollut tukea Kazakstanin viranomaisten makrotaloudellisia ja alakohtaisia politiikkoja tavoitteina vakaus, tuotannon supistumisen kääntäminen kasvuksi, tehokkuuden lisääminen, kestävä kehitys keskipitkällä aikavälillä ja huono-osaisten

yhteiskuntaryhmien suojele. Kaakkois-Aasian kriisi ja Venäjän vuoden 1998 rahoituskriisi vahingoittivat Kazakstanin taloutta ja erityisesti kauppaa, mikä osoitti sen haavoittuvuuden ulkoisille sokeille. Huhtikuussa 1999 tapahtuneen tengen devalvaation jälkeen Kazakstanin vienti on kuitenkin muuttunut kilpailukykyisemmäksi ja talous on alkanut tasaisesti elpyä. Hallitus on jatkanut markkinatalouteen tähtäävää uudistuspolitiikkaansa.

Tacis-toimia vuonna 1999

Tacis-ohjelmasta tuettiin vuonna 1999 muun muassa seuraavia hankkeita:

- pankkien uudelleenjärjestelyn tukeminen, jotta ne voisivat puolestaan auttaa uusia yrityksiä,
- koirankäyttäjien koulutus, jotta tullilaitos toimisi tehokkaammin salakuljetusten paljastamisessa,
- tuki kansalliselle öljy-yhtiölle valvontajärjestelmän perustamiseksi,
- tuki toimenpiteille, joilla pyritään puuttumaan ympäristön rappioitumiseen Araljärven alueella, ja
- jatkuva yhteistyö Tempus-ohjelman avulla korkea-asteen koulutuksen uudistamiseksi.

Tacis ja poliittiset yhteydet

EU:n ja Kazakstanin yhteistyöneuvosto piti ensimmäisen kokouksensa Brysselissä heinäkuussa 1999. Yhteistyöneuvosto tarkasteli Tacis-ohjelman tuloksia ja totesi, että vuosina 1999–2000 yhteistyössä olisi keskityttävä erityisesti yritystoiminnan ilmapiirin parantamiseen, WTO-jäsenyyteen tähtäävien neuvottelujen nopeuttamiseen, alueellisen yhteistyön edistämiseen Keski-Aasiassa erityisesti Traceca- ja Inogate-ohjelmien avulla, demokratisointiprosessin tukemiseen tähtäävän ohjelman perustamiseen sekä tiiviiseen yhteistyöhön huumekaupan torjumiseksi.

Kazakstania koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, jonka Tacis-ohjelman hallintokomitea hyväksyi marraskuussa 1996, asetettiin etusijalle rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset, maatalous ja maatalousteollisuus sekä infrastruktuurin kehittäminen.

Rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset: Tacis-tuki on keskittynyt johdonmukaisesti ammatilliseen ja yleissivistävään koulutukseen, jotta voitaisiin auttaa luomaan riippumattomat ja laadukkaat toimielimet erityisesti hallinnon ja talouden alalla. Viime aikoina tuessa on keskitytty parantamaan niiden virkamiesten osaamista, jotka joutuvat hoitamaan Kazakstanin kansainvälisiä suhteita ja ulkopoliittikkaa. Tacis-ohjelmassa on myös keskitytty julkishallinnon koulutusjärjestelmien parantamiseen. Samalla Tacis-ohjelmasta annettiin tukea perustettaessa julkisten palvelujen keskusta, joka on vastuussa koko maan kattavasta julkishallinnon uudistuksesta. Myös talouspolitiikkaan on keskitytty makrotaloudellisen ennuste- ja mallinnushankkeen avulla.

Maatalous ja maatalousteollisuus: Maatalous on vaikeassa tilanteessa, ja maanviljelyn yksityistämisen on keskeinen osuus hallituksen rakenneuudistussuunnitelmissa. Maatalouden asema Kazakstanissa on edelleen merkittävä: maaseudulla elantonsa maataloudesta saa yli kaksi miljoonaa kotitaloutta. Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta oli vuonna 1995 arviolta 15 prosenttia, mutta osuus on laskenut 25 prosentista vuosien 1986–1990 aikana. Maankäytön todellisessa yksityistämisessä, jota rajoittavat aluetasolla taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset

tekijät, on vaarana, että maanviljelyn rakenneuudistusprosessi saattaa pysähtyä, jollei sitä nopeuteta entisestään piirikuntien tasolla tehtävien aloitteiden avulla.

Infrastruktuurin kehittäminen: Kazakstanissa on runsaasti perusenergiavaroja, kuten öljyä, kaasua ja hiiltä. Näiden varantojen tehokas hyödyntäminen joko viennin (suuri osa niistä aiotaan viedä) avulla tai toimittamalla sähköä kotimaassa on oleellista Kazakstanin taloudellisen kehityksen kannalta. Tehokas valvonta- ja seurantajärjestelmä hyödynnettäessä ja käytettäessä öljy- ja kaasutuotteita on tärkeä väline, jos kansallisia energiavaroja aiotaan käyttää Kazakstanin hyväksi parhaalla mahdollisella tavalla. Tacis-ohjelmasta tuetaan maan kansallista öljy-yhtiötä luomaan tällainen järjestelmä. Tietoliikenteen osalta kansallisia viranomaisia vaaditaan yhä voimakkaammin antamaan taajuuksia matkapuhelinoperaattorien, satelliittiviestinnän ja yksityisten verkkojen käyttöön, yleisesti ottaen siis kaikkien radioviestintää käyttävien palvelujen käyttöön. Tacis-ohjelmasta on annettu apua taajuuksien hallinnassa ja seurannassa sekä riippumattoman mittaus-, sertifiointi- ja standardointikeskuksen perustamisessa.

Toimintaohjelma

Uusin Kazakstania koskeva Tacis-toimintaohjelma (1998–1999) sisälsi yhteensä kymmenen hanketta. Noin 60 prosenttia määrärahoista käytettiin laaja-alaiseen rakenteiden ja toimielinten uudistamiseen ja uudelleenjärjestelyyn julkisella ja yksityisellä sektorilla sekä markkinatalouden kehittämisen tukemiseen.

Rakenteellisiin ja institutionaalisiin uudistuksiin kuuluvat hankkeet on suunniteltu tukemaan markkinatalouden kehittymistä, ja niiden kohteena on sekä julkinen että yksityinen sektori:

- Valtion lainsäädännön uudistusohjelman tavoitteena on vahvistaa oikeus- ja sääntelyjärjestelmiä tarjoamalla teknistä neuvontaa lainsäädännön valmistelussa, tukemalla oikeusalan koulutuksen kehittämistä ja parantamalla oikeudellisen tiedon saatavuutta sekä suuren yleisön tietoisuutta.
- Kazakstanin teollisuutta autetaan käyttämään kansainvälisiä standardeja kilpailukyvyyn parantamiseksi kansallisilla ja kansainvälisillä markkinoilla.
- Talousministeriön osaamista makrotaloudellisen mallinnuksen ennustetekniikoiden käytössä parannetaan. Virallisten tilastojen laadun ja kattavuuden parantaminen on välttämätön edellytys tälle hankkeelle.
- Kazakstanin liikkeenjohdon ja taloudellisen tutkimuksen instituutissa (KIMEP) annettavan kaupallisen koulutuksen jatkuvaa kehittämistä tuetaan tarkoituksena taata institutionaalinen ja akateeminen jatkuvuus.
- Ympäristö- ja liikennepoliittisen strategian kehittämistä tuetaan, jotta voitaisiin parantaa ilmanlaatua vähentämällä ajoneuvojen aiheuttamia päästöjä. Almatyssä toteutettavan kokeiluhankkeen tarkoituksena on vähentää saasteiden vaikutusta terveyteen.
- Valtiovarainministeriön institutionaalisia voimavaroja veronkannossa ja hallinnossa vahvistetaan.

Maataloudessa ja maatalousteollisuudessa Tacis-tuki on kohdistettu pääasiassa pienten yksityisten maatilojen tukemiseen perustamalla tehokas maaseudun markkinointi-infrastruktuuri. Maaseudun markkinointihankkeen avulla aiotaan tukea maatalousministeriötä ja piirikuntien hallintoja

kehittäessä maaseudun markkinainfrastruktuuria, jonka perustana ovat aikaisemmat tukkuarkkinoita koskevat aloitteet ja tiedot markkinoista.

Infrastruktuurin kehittämisessä keskitytään liikenteeseen sekä öljy- ja kaasualoihin. Liikennettä koskeva hanke täydentää monikansallista Traceca-hanketta parantamalla sääntelyä ja standardeja sekä hallinnollisia menettelyjä muilla liikennereiteillä, jotka yhtyvät Traceca-reitteihin. Öljy- ja kaasualojen osalta – joiden rakenneuudistus toteutettiin vuonna 1997 siten, että toiminnot keskitettiin KazakhOilille – tämän hankkeen tarkoituksena on vahvistaa valtion kykyä toimia valvojana sekä myös avustaa laadunvalvonnan ja turvamenettelyjen kehittämisessä.

Komission Almatyn-lähetystön hallinnoima Bistro-ohjelma täydentää tärkeimpiä Tacis-toimia sekä tarjoaa helposti saatavaa ja joustavaa tukea useille erilaisille pienen mittakaavan hankkeille. Menestyksekkäisiin Bistro-hankkeisiin on sisällynyt seuraavaa: työttömien uudelleen koulutusohjelman tukeminen Pohjois-Kazakstanissa, energiatehokkuuden edistäminen sairaaloissa sekä kansainvälisten investointien neuvoston perustaminen liiketoiminnan yleisen ilmapiirin parantamiseksi.

Ohjelmaan myönnettiin vuosina 1998–1999 23,9 miljoonan euron avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset	9,1
Maatalous ja maatalousteollisuus	2,0
Infrastruktuurin kehittäminen	4,0
Bistro	0,8
Pienhankeohjelmat	7,3
Varaus	0,7
Yhteensä	23,9

KIRGISIA

Kirgisia on maatalousmaa, jolla on rikkaat mineraalivarat, esimerkiksi kultaa ja harvinaisia metalleja. Näiden luonnonvarojen hyödyntämistä kuitenkin vaikeuttaa teollisuuden infrastruktuurin ja markkinayhteyksien heikkous. Tämä ei kuitenkaan estänyt maan liittymistä WTO:hon yhtenä ensimmäisistä uusista itsenäisistä valtioista (UIV). Tacis-tuessa on keskitytty tukemaan markkinatalouteen siirtymistä, johon on sisällynyt yksityisen maataloussektorin kehittämisen tukeminen. Lisäksi Tacis-ohjelman tavoitteena ovat olleet liikenne- ja infrastruktuuriyhteydet – myös Traceca-ohjelman kautta – mikä auttaa Keski-Aasian maita tehostamaan yhteyksiä Eurooppaan sekä jossain määrin luomaan rakenteita, jotka auttavat talouden monipuolistamisessa.

Tacis-toimia vuonna 1999

Tacis-ohjelmasta tuettiin vuonna 1999 muun muassa liikenne- ja viestintäministeriötä postilaitoksen, ilmailulaitoksen ja kansallisen lentoyhtiön kehittämisessä. Tacis-ohjelmasta annettiin apua neuvontapalvelun perustamiseksi pankkialalla ja tarjottiin käytännön neuvontaa yksittäisille pankeille ja muille rahoituslaitoksille yhteistyössä keskuspankin koulutuskeskuksen ja

alueellisen pankkien koulutuskeskuksen kanssa. Tacis-ohjelman avulla järjestettiin myös koulutusta tuotannon ja jakelun energiatehokkuudesta, annettiin neuvontaa uuden lentoaseman rakentamisessa, tarjottiin maatalousyrittämisen neuvontapalveluja sekä perustettiin yksityisten karjankasvattajien yhdistyksiä. Yhteistyötä korkea-asteen koulutuksen uudistamisessa jatkettiin osana Tempus-ohjelmaa.

Lisäksi osana rakenteellisia ja institutionaalisia uudistuksia keskityttiin päätöksentekoon sekä hallinnon ja rahoituslaitosten perustamiseen, jotta edistettäisiin yritysten tuotantokyvyn lisääntymistä keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Tähän sisältyi ministeriöiden ja muiden tahojen – ulkomaisten avunantajien ja muiden kansainvälisten elinten – välisen vuorovaikutuksen parantaminen. Lopuksi Tacis-ohjelmasta vastattiin hallituksen pyyntöön tarjota teknistä apua maaseudun rahoitushankkeeseen, jota oli valmisteltu Maailmanpankin avustuksella ja jonka tarkoituksena on kannustaa maanviljelijöitä ja maatilaryhmiä luotoilla, jotta voitaisiin luoda dynaamisempi ja kannattavampi maataloussektori. Tacis-ohjelmasta tarjotaan neuvontaa Kirgisian maatalousluottolaitokselle esimerkiksi varainhallintajärjestelmistä, maatalousyritysten ja suurtilojen luottihakemusten arvioinnista sekä tukea maanviljelijäryhmille, jotka hakevat yhteisluottoja. Toisessa hankkeessa pyrittiin aikaisempien Tacis-toimien pohjalta auttamaan kehitettäessä kannattavaa yksityistä liiketoimintaa maataloussektorilla painottaen markkinointia, elintarvikkeiden jalostusta sekä kotimaan- ja kansainvälisen kaupan edistämistä yhteyksien ja järjestelmällisen tiedon avulla.

Tacis ja poliittiset yhteydet

Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan yhteistyöneuvosto piti ensimmäisen kokouksensa Brysselissä heinäkuussa 1999 ja ilmaisi luottavansa siihen, että kumppanuus ja yhteistyösopimuksen (PCA-sopimuksen) täytäntöönpano takaisi EU:n ja Kirgisian johdonmukaiset suhteet eri aloilla, mukaan luettuina Tacis-ohjelmasta annettava apu ja alueellinen yhteistyö. Ministerit totesivat, että vuosina 1999–2000 yhteistyössä olisi keskityttävä erityisesti talousasioihin, Traceca-ohjelman (Transport Corridor Europe–Caucasus–Central Asia) ja Inogate-ohjelman (Interstate Oil and Gas Transport to Europe) parhaaseen mahdolliseen käyttöön Keski-Aasian ja Euroopan välisten infrastruktuuriyhteyksien parantamiseksi, Tacis-tukeen eurooppalaisen liike-elämän tietämyksen lisäämiseksi Kirgisian tarjoamista mahdollisuuksista, Keski-Aasian vakauteen vaikuttavan kehityksen seurantaan, Keski-Aasian demokratisointiprosessin seurantaan ja tiiviiseen yhteistyöhön huumekaupan torjumiseksi.

Kirgisiaa koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, jonka Tacis-ohjelman hallintokomitea hyväksyi syyskuussa 1996, asetettiin etusijalle rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset, maatalous ja maatalousteollisuus sekä infrastruktuurin kehittäminen.

Rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset: Tacis-ohjelman laaja-alaisena tavoitteena on rakenteiden ja toimielinten uudistaminen ja uudelleenjärjestely markkinatalouden kehittymisen tukemiseksi. Hankkeiden kohteena ovat muutosprosessin kannalta tärkeät osa-alueet, kuten sosiaaliset uudistukset, tuki pk-yrityksille ja kaupan kehittäminen. Johtamisen ja hallinnon voimavarojen lisääminen koulutuksen, rakenneuudistusten ja toimenpideneuvonnan avulla on välttämätön ennakkoedellytys koko uudistusprosessille. PCA-sopimuksessa luodaan kehys Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan väliselle kaupalle ja poliittisille suhteille. Vaikka Kirgisia liittyi WTO:hon vuonna 1998, käsiteltävinä on vielä lainsäädännöllisiä ja institutionaalisia kysymyksiä, jotta voitaisiin varmistaa, että Kirgisia voi täyttää WTO:n ja PCA-sopimuksen velvoitteet ja saada niistä parhaan mahdollisen hyödyn. Kirgisia on vähitellen luonut suotuisampaa liiketoiminnan ilmapiiriä ulkomaisille investoinneille asianmukaisen lainsäädännöllisen toimintaympäristön avulla. Ulkomaiset suorat sijoitukset ovat kuitenkin vähäisiä pk-

yrittäjäsektorilla, ja teknisen osaamisen ja koulutuksen korkeasta tasosta huolimatta kirgizialaisten yrittäjien kyky mainostaa itseään tehokkaasti mahdollisille ulkomaisille kumppaneille on edelleen heikko ja kehittymätön. Talouden muutosprosessi on tuonut mukanaan jyrkkiä sosiaalisia muutoksia ja vaikuttanut perinpohjaisesti työmarkkinoihin. Yli puolet Kirgizian väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella, ja työttömyys on yksi pahimmista ongelmista. Hallitus onkin perustanut kansallisen koulutusrahaston tähän ongelmaan puuttumiseksi.

Maatalous ja maatalousteollisuus: Maatalous on Kirgizian talouden tärkein ala. Sen osuus työllisyydestä on suurin (49 prosenttia), sen osuus BKT:stä (46 prosenttia) ja valuuttatuloista (38 prosenttia viennistä) on merkittävä, ja se on myös oleellinen tekijä kansallisen elintarviketurvan kannalta. Vuosina 1990–1995 tapahtuneen jyrkän laskun jälkeen elpymisen kärjessä on ollut kasvintuotanto, mutta karjankasvatus on edelleen lamassa. Mittavasta yksityistämisestä sekä hintojen vapauttamisesta, kaupan vapauttamisesta ja maareformissa saavutetusta edistyksestä huolimatta siirtyminen tehokkaaseen, markkinatalouden periaatteisiin nojaavaan yksityiseen maatalouteen on yhä hidasta. Tacis-ohjelmasta on tuettu siirtymää strategiasuunnitelman valmistelun avulla, maataloussektorin panoksilla yksityisille maanviljelijöille, parantamalla yksityistä karjankasvatusalaa, kehittämällä maatalouselinkeinoja ja perustamalla maaseutuluottopalvelu. Lisäksi Tacis-ohjelmassa on puututtu siemeniin liittyvään ongelmaan, sillä useat maanviljelijät käyttävät nykyisin heikkolaatuisia siemeniä, jotka itävät huonosti ja mahdollistavat tautien leviämisen.

Infrastruktuurin kehittäminen: Keski-Aasian tasavaltojen liikenne- ja viestintäinfrastruktuuri kehitettiin aikoinaan osana laajaa ja suljettua Neuvostoliiton liikennejärjestelmää, joten se ei palvele itä-länsi-suuntaisia yhteyksiä. Nykyinen liikenneinfrastruktuuri voisi riittää tukemaan taloudellisen toiminnan elpymistä kohtalaisesti, jos huolto- ja kunnostustöitä suoritettaisiin. Varojen riittämättömyys huoltoa varten on kuitenkin johtanut järjestelmän vakavaan rappeutumiseen, joten merkittäviä kunnostustöitä tarvitaan. Maantiekuljetukset (yli 80 prosenttia kaikista kuljetuksista) ovat tärkein kuljetusmuoto tässä vuoristoisessa maassa, mutta todellinen kilpailu puuttuu.

Toimintaohjelma

Uusin Kirgiziaa koskeva Tacis-toimintaohjelma (1998–1999) sisälsi seuraavat hankkeet:

- tuki PCA-sopimuksen sekä WTO:hon liittymisen mukanaan tuomien kansainvälisten velvoitteiden täytäntöönpanoon käymällä vuoropuhelua hallinnon ja Kirgizian parlamentin kanssa, jotta voitaisiin helpottaa lainsäädännön muuttamista, sekä Kirgizian ja EU:n poliittisen ja lainopillisen neuvontakeskuksen (KYRPLAC) kautta,
- pk-yrittäjäsektorin tukeminen Bishkekissä sijaitsevan liike-elämän yhteistyökeskuksen kautta, jotta se voisi toimia ensisijaisena tahona raja-alueyhteistyössä käyttäen Oshin sivutoimipistettä, sekä tekninen apu valtiolliselle ulkomaisten investointien elimelle,
- koulutuksen kehitysrahaston toimintakyvyn parantaminen käyttäen maahan soveltuvaa uudenaikaista tekniikkaa, kouluttamalla virkamiehiä sekä kouluttamalla suoraan työttömiä ja vähäosaisia väestöryhmiä,
- hyvälaatuisten ja valikoitujen lajikkeiden edustavien siementen hankkiminen maanviljelijöille, maanviljelijöiden neuvontapalvelujen tukeminen, maanviljelijöiden ja siementuotannossa toimivien johtajien teknisen, maataloustieteellisen ja kaupallisen osaamisen parantaminen sekä siementuotantoa koskevan kokeiluhankkeen toteuttaminen, ja

- laajan toteutettavuustutkimuksen tekeminen Oshin ja Erkech Tamin sekä Isfanan kaupunkien välisten teiden kunnostamisesta tarkoituksena mahdollistaa se, että hallitus voisi neuvotella kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta saatavasta rahoituksesta. Itse rakennustyöt ja parantuneista tieoloista johtuva kuljetuskustannusten aleneminen vaikuttaisivat myönteisesti alueen talouteen.

Ohjelmaan myönnettiin vuosina 1998–1999 12 miljoonan euron suuruinen avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset	5,0
Maatalous ja maatalousteollisuus	1,5
Infrastruktuurin kehittäminen	1,4
Pienhankeohjelmat	3,3
Varaus	0,7
Yhteensä	12,0

MOLDOVA

Moldova sijaitsee Tacis-alueen länsireunalla rajanaapurinaan Romania, joka on yksi Euroopan unioniin liittymisestä neuvottelevista maista. Kuten muidenkin Itä-Euroopassa sijaitsevien uusien itsenäisten valtioiden (UIV) tapauksessa, jos näissä neuvotteluissa päästään vauhtiin, EU:n ja Moldovan suhteet alkavat asteittain heijastella tätä lähentymistä. Moldovan Tacis-ohjelman osalta tämä tarkoittaa, että markkinatalouden kehittämistä tuetaan ja että erityisesti uusien kauppasuhteiden luomista edistetään. Tämä edellyttää kansainvälisten standardien ja laatumenettelyjen omaksumista, jos moldovalaiset tuottajat aikovat päästä uusille markkinoille.

Tacis-toimia vuonna 1999

Tacis-ohjelman avulla toteutettiin vuonna 1999 seuraavat toimet:

- moldovalaisien johtajien työharjoittelun järjestäminen EU:ssa liikkeenjohdon koulutusohjelman (aikaisemmin tuottavuusaloiteohjelma) kautta,
- aikaisemmin puolustusteollisuudessa työskennelleen henkilöstön perustamien pienyritysten tukeminen uuden liiketoiminnan kehittämisessä ja ulkomaisten kumppanien etsimisessä,
- tuen jatkaminen alueellisille tiedotuskeskuksille yksityisiä maanviljelijöitä varten, jotka hoitavat itsenäisesti omaa liiketoimintaansa yksityistämisen jälkeen,
- Moldovan hallinnon avustaminen aloitettaessa kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (PCA-sopimuksen) täytäntöönpanoa,
- alueellisen ympäristökeskuksen toiminnan tukeminen,
- Moldovan hallinnon avustaminen kehitettäessä suunnitelmaa Moldovan vienninedistämistoimistosta, josta tulee hyvin johdettuna tärkeä väline Moldovan kauppapolitiikassa, ja

- jatkuva yhteistyö Tempus-ohjelman avulla korkea-asteen koulutuksen uudistamiseksi.

Tacis ja poliittiset yhteydet

EU:n ja Moldovan PCA-sopimus tuli voimaan 1. heinäkuuta 1998. PCA-sopimuksen täytäntöönpanoon sisältyy toimia useilla aloilla. Yhteistyöneuvosto hyväksyi ensimmäisessä kokouksessaan vuosien 1998–1999 yhteisen toimintaohjelman, jossa määritellään painopistealueet.

Moldovaa koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, jonka Tacis-ohjelman hallintokomitea hyväksyi syyskuussa 1996, asetettiin etusijalle elintarvikkeiden tuotanto, jalostus ja jakelu, yksityisen sektorin kehittäminen sekä henkilöresurssien kehittäminen.

Elintarvikkeiden tuotanto, jalostus ja jakelu: Moldova on edelleen pääasiallisesti maatalousmaa, ja maatalouden merkitys kansantaloudelle on suuri. Mahdollisuudet maatalouden elpymiseen ovat erittäin hyvät. Maatalouden uudistaminen on käynnissä, mutta tuotanto vähenee edelleen. Tacis-ohjelmasta on ryhdytty tukemaan uudistusta siten, että edistymisen tämän talouden kantavan voiman rakenneuudistuksessa voi johtaa koko talouden kasvuun. Kauden 1996–1999 tavoiteohjelman tavoitteet, siis päätöksentekokyvyn parantaminen tällä alalla ja maaseutuluottojen kehittäminen, olivat tärkein osa vuosien 1996–1999 toimintaohjelmaa. Viime aikoina Tacis-toimissa on keskitytty parantamaan maanviljelijöiden tuotantokykyä kiinnittäen huomiota maaseudun kehittämiseen, johon sisältyvät neuvonta- ja tietopalvelut sekä pienten yksityisten maatalousyritysten kehittämisen edistäminen.

Yksityisen sektorin kehittäminen: Tacis-ohjelman tavoitteet ovat suuryritysten rakenneuudistus, pk-yritysten kasvun edistäminen sekä viennin ja investointien edistäminen. Tämä on erityisen tärkeää, koska Moldovan tärkeimmän kauppakumppanin Venäjän talouskriisillä on vakavia vaikutuksia maan talouteen. Yksityinen sektori on olennaisen tärkeä, jotta voitaisiin taata talouskasvu, liittää Moldova maailmantalouteen ja parantaa väestön elintasoja. Hankkeilla tuetaan asianmukaisia julkisen sektorin ja hallituksen tahoja sekä yksityisiä yrityksiä taloudellisista vaikeuksista selviytymisessä.

Henkilöresurssien kehittäminen: Tähän sisältyy sosiaaliturvajärjestelmän uudistaminen ja julkishallinnon kehittämisen tukeminen. Henkilöresurssien kehittäminen on edelleen avainalue Moldovan muuttuessa nykyaikaiseksi markkinataloudeksi, ja vaikea taloudellinen tilanne aiheuttaa ylimääräistä raskautta julkishallinnolle ja sosiaalialalle.

PCA-sopimuksen täytäntöönpano tuo mukanaan ylimääräistä raskautta hallinnolle. Moldovan hallinto tarvitsee neuvontaa saavuttaakseen edistystä useilla PCA-sopimukseen sisältyvillä yhteistyöaloilla. Vaikka Tacis-hankkeet (esim. koulutus-, tulli-, ympäristö- ja raja-aluehankkeet) tai muut ohjelmat (esim. tiede) kattavat osittain jo joitakin aloja, PCA-sopimuksen täytäntöönpanoa koskeva räätelöity ohjelma on ollut välttämätön, jotta voitaisiin tarjota erityisneuvontaa ja -koulutusta eri aloilla esiintyvien laaja-alaisen tarpeiden mukaisesti. Tacis tukee julkishallintoa tarjoamalla lainlaatujoille koulutusta ja neuvontaa PCA-sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvissä kysymyksissä.

Toimintaohjelma

Uusin Moldovaa koskeva Tacis-toimintaohjelma (1998–1999) sisälsi seuraavat uudet hankkeet:

Elintarvikkeiden tuotanto, jalostus ja jakelu:

- Laajimman hankkeen tarkoituksena oli luoda asiantuntevien ja hyvin koulutettujen yksityisten maanviljelijöiden ryhmä. Hankkeeseen sisältyy maatalousalan koulutuksen ja tutkimuksen uudistaminen, uudelleenjärjestely ja järkiperaistaminen, mikä mahdollistaa voimavarojen tehokkaamman käytön, uuden tekniikan ja opetussuunnitelmien käyttöönoton sekä oppilaitosten välisten yhteistyön lisäämisen.
- Toisella hankkeella oli tarkoitus tukea maatalousministeriön perustamaa maatalouden neuvontakeskusten verkkoa, joka tarjoaa jatkuvaa teknistä neuvontaa maanviljelijöille. Nämä neuvontapalvelut auttavat lisäämään tuotantoa ja parantamaan maatilojen tehokkuutta ja siten lujittamaan yksityisten maatilojen ja maaseutuyhteisöjen asemaa.
- Pienemmän hankkeen tarkoituksena oli helpottaa maatalouskoneiden hankintaa auttamalla harvoja olemassa olevia yrityksiä parantamaan maanviljelijöille tarjoamia palveluja ja tukemaan uusia toimijoita markkinoilla.

Kaksi ensimmäistä hanketta on myöhemmin yhdistetty yhdeksi hankkeeksi, ja kolmas hanke on vielä käsiteltävänä.

Yksityisen sektorin kehittämisessä hankkeilla pyritään estämään Venäjän kriisin vaikutuksia erityisesti edistämällä maatalouden, teollisuuden ja palvelualojen vientiä sekä parantamalla liikenneyhteyksiä.

- Laajimman hankkeen tarkoituksena on tukea Moldovan vienninedistämis-toimiston, joka on valtiosta riippumaton voitto tavoittelematon yhteisö, perustamisessa hallituksen ja yksityisen sektorin läheisen yhteistyön avulla.
- Toisella hankkeella, jonka perustana ovat aikaisemmat yritysten rakenneuudistushankkeet, tuetaan riippumatonta kilpailukyvyyn ja tuottavuuden keskusta tukemalla yksityistettyjä tai rakenneuudistuksen läpi käyneitä yrityksiä sekä myös yritysten perustamista. Keskus kykenee tarjoamaan yrityksille erityisasiantuntemusta esimerkiksi laatujärjestelmissä, laadunvalvonnassa ja johtamistekniikoissa, jotta yritykset voisivat parantaa kansainvälistä kilpailukykyään.
- Laajan mutta vajaakäytössä olevan Moldovan rautatiejärjestelmän rakenneuudistusta tuetaan. Hankkeella autetaan liikenneministeriötä analysoimaan julkisen tai yksityisen rautatieliikenteen tulevaisuuden asemaa Moldovan koko liikennejärjestelmässä ja laatimaan rakenneuudistus- ja/tai yksityistämissuunnitelmia.
- Gura Biculuin lähellä sijaitsevan sodassa vahingoittuneen Dnestrin sillan uudelleen avaamiseksi on suunniteltu ensisijainen erityishanke liikenneministeriön pyynnöstä. Moldovan ja Dnestrin alueen välillä vuonna 1992 puhjenneista taisteluista lähtien joenylityspaikkojen puute on vaikeuttanut taloudellista kehitystä ja elinoloja. Siltojen uudelleen avaamisella on myös selkeä poliittinen merkitys.

Henkilöresurssien kehittämisen kohteina ovat terveydenhuollon uudistaminen, aluehallinto sekä PCA-sopimuksen täytäntöönpanon tukeminen:

- Yhdessä hankkeista keskitytään vahvistamaan alueellista julkishallintoa tekemällä yhteistyötä valtioneuvoston kanssa, samalla kun Moldovan hallitus jatkaa uudistusta, jonka myötä alueiden määrää vähennetään huomattavasti ja niiden tehtäviä yhdistetään. Tämä tarjoaa Tacis-ohjelmalle mahdollisuuden antaa tukea aluehallintoelinten aseman ja tehtävien määrittelyä sekä hyvin koulutetun ja tehokkaan henkilöstön luomiseksi.

- Tacis-ohjelmasta tuetaan PCA-sopimuksen täytäntöönpanoa erityisesti antamalla neuvontaa ja kouluttamalla henkilöstöä.
- Moldovan terveysministeriötä autetaan määrittelemään uudelleen terveyspolitiikkansa tarjoamalla hallintokoulutusta ja parantamalla aluetason toimintakykyä sekä tekemällä toteutettavuustutkimus pakollisesta sairausvakuutuksesta.

Ohjelmaan myönnettiin vuosina 1998–1999 19,5 miljoonan euron suuruinen avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Elintarvikkeiden tuotanto, jalostus ja jakelu	4,1
Yritysten rakenneuudistus ja kehittäminen	3,6
Henkilöresurssien kehittäminen	4,5
Liikenne	2,0
Pienhankeohjelmat	4,8
Varaus	0,5
Yhteensä	19,5

MONGOLIA

Uusista itsenäisistä valtioista (UIV) ehkä eristyneimmällä, valtaviin naapuriensa Venäjän ja Kiinan välissä sinnittelevällä Mongolialla on paljon vaikeuksia kehittäessään asemaansa maailmantaloudessa, vaikka se liittyikin WTO:hon muutama vuosi sitten, toisin kuin kumpikaan sen suurista naapurimaista. Mongoliassa toteutetuissa Tacis-toimissa on keskitytty rakenneuudistuksiin markkinatalouden kehittämisen tukemiseksi ja tarvittavan infrastruktuurin nykyaikaistamiseksi, jotta liike-elämällä ja väestöllä olisi käytettävissään asianmukaiset energianlähteet. Liikenneyhteydet Mongoliaan ja sieltä pois ovat erityisen ongelmalliset, minkä vuoksi Tacis-ohjelmasta on kannustettu Mongoliaa etsimään mahdollisuuksia kehittää yhteyksiään ulkopuolisille markkinoille.

Tacis-toimia vuonna 1999

Tacis-ohjelmasta toteutettiin vuonna 1999 muun muassa seuraavat hankkeet:

- annettiin neuvontaa matkailun kehittämisessä,
- tuettiin pk-yritysten kehittämistä,
- tuettiin entisten vankien yhteiskuntaan sopeutumista ja helpotettiin katulasten ahdinkoa LIEN-ohjelman (Link inter European non-governmental organisations) avulla,
- parannettiin kasvintuotannon laatua,
- parannettiin historian tutkimuksen, lääketieteen, kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen laatua Tempus-ohjelman avulla ja

- kannustettiin demokratiaohjelman avulla nuorta sukupolvea ottamaan käyttöön ja kehittämään demokraattisia menettelyjä.

Mongoliaa koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, jonka Tacis-ohjelman hallintokomitea hyväksyi syyskuussa 1996, asetettiin etusijalle rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset, yritysten ja rahoituksen kehittäminen sekä infrastruktuurin kehittäminen.

Rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset: Tacis-ohjelmasta tuetaan hallituksen uudistusohjelmaa, jossa keskitytään supistamaan valtionhallintoa ja parantamaan hallintoa sekä helpottamaan yksityisen sektorin laajentumista. Julkishallinnon uudistaminen jatkuu edelleen, ja toimintakyvyn parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä on käynnissä. Myös Mongolian koulutussektori on muuttumassa. Se kehitettiin aikoinaan suunnitelmatalouden osana ja täyden budjettirahoituksen pohjalta. Tämä malli on osoittautunut kestävämmäksi tiukan budjetin vuoksi ja markkinatalouteen sopimattomaksi. Nykyiset budjettivarat eivät riitä koulutusjärjestelmän ylläpitoon siirtymää edeltävien suuntaviivojen mukaisesti. Hallitus toteuttaa ohjelmaa, jolla pyritään rationalisoimaan koulutussektoria, vähentämään henkilöstöä sekä muokkaamaan opetussuunnitelmia kansainvälisesti hyväksytyjen standardien ja mallien perusteella. Terveystieteiden ala saa lähes koko rahoituksensa julkiselta sektorilta ja kärsii myös budjetin niukkuudesta. Sairaaloilla ja klinikoilla ei ole tarpeeksi voimavaroja välinehuoltoon tai tarvittavien palvelujen ja lääkkeiden hankkimiseen. Tämä on johtanut Mongoliassa useiden terveydenhuollon tasoa ilmaisevien indikaattoreiden laskuun viimeisten neljän vuoden aikana. Tilanteen muuttamiseksi hallitus yrittää keskittää voimavaroja perusterveydenhuoltojärjestelmiin ja suunnitella uudelleen terveydenhuollon mekanismit.

Yritysten ja rahoituksen kehittäminen: Oikeudellinen ja sääntely-ympäristö haittaavat yhä yritysten kehittämistä ja niiden mahdollisuuksia saada luottoja, ja investoinnit erityisesti kaupunkien ulkopuolella ovat edelleen merkittävä ongelma. Mongolian hallituksen jatkuva sitoutuminen uudistusprosessiin on tervetullutta ja nopeuttaa jäljellä olevien esteiden poistamista. Tacis-toimissa on keskitytty edellisten budjettien aikana toimenpideneuvontaan yritysten ja yrittäjyyden tukemiseksi, Mongolian liiketoiminnan kehityskeskukseen (sisältää maatalousteollisuuden neuvontakeskuksen) perustamiseen sekä lisäämään ja vahvistamaan pk-yritysten mahdollisuuksia houkutella ulkomaisia investointeja ja saada tietoja markkinoista.

Infrastruktuurin kehittäminen: Mongolian siirtyminen markkinatalouteen edellyttää infrastruktuurin parantamista, multimodaalikaupunkien järjestämistä, rajanylitysjärjestelyjä sekä asianmukaista sisäistä ja kansainvälistä verkkoa. Hallitus pitää erittäin tärkeänä öljytuotteiden kuljetuksia, jotta voitaisiin tarjota tehokkaampi, kustannustehokkaampi ja luotettavampi energianjakelu. Tähän saakka suurin osa öljystä on tuotu Venäjän jalostamoista. Tuonti on aikaisemmin hoidettu pääasiassa vaihtokauppana (enimmäkseen vaihtamalla kuparia ja molybdeenikonsentraatteja) viisivuotissuunnitelmien puitteissa, mutta nykyisin hankinnat on pitänyt maksaa entistä useammin kovalla valuutalla. Vaihtokauppajärjestelmää ei ole käytetty enää sitten vuoden 1992. Mongolia yrittää nyt monipuolistaa jakelulähteitään Kiinan kautta sekä strategisista syistä että saadakseen aikaan kilpailua hankintaneuvotteluihin.

Toimintaohjelma

Uusin Mongoliaa koskeva Tacis-toimintaohjelma (1998–1999) sisälsi seuraavat uudet hankkeet:

- Julkishallinnon rakenneuudistuksen helpottaminen: Tacis-ohjelman avulla aiotaan vahvistaa hallinnon ja johtamisen kehittämisen instituuttia, joka on ainoa julkishallinnon koulutuslaitos.

Hallitus haluaa kouluttaa yli 2 600 työntekijää, joten Tacis-ohjelman avulla lisätään instituutin toimintakykyä.

- Mongolian kansallista yliopistoa avustetaan sopeutumaan tiukempiin budjetteihin ja markkinatalouden koviin lakeihin. Yliopisto tulee menettämään puolet sille taatusta julkisesta rahoituksesta, joten sen johtamisjärjestelmässä ja hallintorakenteissa on välttämättä tehtävä pikaisia muutoksia. Myös kaupallisen koulutuksen uudistusta tarvitaan, jotta uusille opiskelijasukupolville voitaisiin opettaa markkinatalouteen perustuvia käytäntöjä.
- Terveystieteiden alan varainhoitoa parannetaan vahvistamalla alueellisen henkilöstön osaamista, jotta toiminnan hajauttaminen toimisi, ja käyttämällä niukkoja rahoitusvaroja mahdollisimman tehokkaasti.
- Pk-yritysten kehittämistoimia laajennetaan Mongoliassa. Tällä vahvistetaan edelleen tukea laitoksille, jotka tarjoavat koulutus- ja neuvontapalveluja pk-yrityksille, kehitetään etäopiskeluohjelma Mongolian alueille ja tuetaan pienten sekä mikroyritysten investointi- ja luottorahaston perustamista. Erityistä huomiota kiinnitetään toimiin, joissa on mukana naisia ja nuoria yrittäjiä.
- Kasvintuotannon parantamishankkeen avulla hallitukselle tarjotaan neuvontaa päätöksenteon kehittämiseksi ja maatalousyrityksille tukea koulutuksessa ja hallinnossa. Maatalous- ja teollisuusministeriön avainhenkilöstö sekä paikalliset virkamiehet saavat neuvontaa kasvintuotannon, elintarviketurvan ja elintarvikkeiden jakelun aloilla. Maareformia, maankäytön hallintaa ja maakaupan kehittämistä koskevia ohjelmia tarkistetaan. Maanviljelijöiden ja maatalousalan palveluyritysten johtajien teknistä, maataloustieteellistä ja kaupallista osaamista aiotaan parantaa kokeellisilla esittelyhankkeilla, jotka koskevat maataloustuotteiden hallinnointia, tuottamista ja markkinointia, sekä kannustamalla ja kouluttamalla kauppiaita liiketoiminnan kehittämisessä ja nykyaikaisessa liikepankkitoiminnassa.
- Uusia liikenneyhteyksiä Kiinaan tutkitaan. Tacis-ohjelman avulla aiotaan tehdä toteutettavuustutkimus uusista laitoksista (myös öljyn uudelleenlastauslaitoksesta) maan kaakkoisrajalla sijaitsevalle Zamyn Uudin rautatieasemalle, joka on tärkein asema rautateitse tapahtuvassa kaupassa Kiinan kanssa, ja tutkia mahdollisuuksia investoida niihin. Tacis-ohjelman avulla ollaan päivittämässä vuodelta 1993 peräisin olevaa Maailmanpankin tutkimusta ottaen huomioon hiljattain löydetty Mongolian öljykentät ja vientimahdollisuudet.
- Pienhankeohjelmiin sisältyviin pienhankkeisiin kuuluu seuraavaa: silmätautien ennaltaehkäisyä ja hoitoa tarjoavan klinikan perustaminen; tuki soveltavan taloustieteen, oikeustieteen, soveltavan luonnontieteen ja tekniikan sekä opettajankoulutuksen kurssien kehittämiseksi; naisten ja lasten suojeleminen, kansalaiskasvatus, lehdistön ammattisäännöt, oikeudellinen tuki kuluttajille; tilastotietojen laadun parantaminen, tilastotietojen levittäminen ja vertailtavuus kansainvälisillä standardeilla; parempi rajavalvonta ja tietojen hankkiminen tuonnista, viennistä, kauppavirroista ja kiellettyjen aineiden kaupasta.

Ohjelmaan myönnettiin vuosina 1998–1999 11 miljoonan euron suuruinen avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset	2,8
Yritysten ja rahoituksen kehittäminen	3,1

Infrastruktuurin kehittäminen	1,6
Pienhankeohjelmat	3,0
Varaus	0,5
Yhteensä	11,0

Venäjän federaatio

Tacis on laajin teknisen avun ohjelma Venäjällä, ja sen maksusitoumukset ovat olleet vuodesta 1991 lähtien yhteensä lähes 2,000 miljoonaa euroa. Venäjällä, joka on ylivoimaisesti suurin uusista itsenäisistä valtioista (UIV), Tacis-toimissa keskitytään useisiin aloihin, ja jatkuvana tavoitteena on edistää ja tukea markkinatalouden kehittämistä sekä vakaata demokratiaa maassa. Vuoden 1998 rahoituskriisi on vaatinut merkittäviä toimia Tacis-ohjelmasta vuonna 1999, jolloin pankki- ja rahoitussektori sai erityistukea Tacis-ohjelmasta. Venäjä on ainoa Tacis-maa, jolla on nykyisin yhteinen raja EU:n kanssa, ja vuonna 1999 Tacis-ohjelmasta tuettiin raja-alueohjelman avulla kahden rajanylityspaikan uudelleen kehittämistä Venäjän ja Suomen rajalla. Kun ne avataan vuonna 2000, kauttakulku alueella muuttuu tehokkaammaksi, mikä tarkoittaa samalla tiiviimpiä suhteita EU:n ja Venäjän välillä.

Tacis-toimia vuonna 1999

Tacis-ohjelmasta toteutettiin vuonna 1999 runsaasti hankkeita Venäjällä. Yritysten rakenneuudistuksen ja yksityisen sektorin kehittämisen aloilla Tacis-ohjelmasta tuettiin liiketoimintasuunnitelmien valmistelua, toteutettavuustutkimuksia ja markkinatutkimuksia venäläisille yrityksille. Tacis-ohjelman avulla koulutettiin venäläistä liike-elämän henkilöstöä markkinoiden johtamistekniikoissa ja vaihto-ohjelmien järjestämisessä Euroopan unionin yritysten kanssa. Tacis-ohjelman avulla perustettiin liiketoiminnan tiedotuskeskuksia pieniä ja keskisuuria yrityksiä varten ja kannustettiin yhteyksiin Venäjän ja Euroopan unionin pk-yritysten välillä. Tacis-ohjelman ansiosta on myös tarjottu taitotietoa kemianteollisuuden uudistamisen tukemiseksi, jotta voitaisiin kehittää ja tuottaa uusia siviilituotteita, sekä annettu tukea liike- ja erikoispankkien perustamiseen tai rakenneuudistukseen.

Julkishallinnon uudistamisen, sosiaalipalvelujen ja koulutuksen alalla Tacis-hankkeiden avulla tuettiin tärkeimpiä ministeriöitä, jotka vastaavat parannetun sosiaaliturva- ja terveydenhuoltojärjestelmän suunnittelusta, ja tarjottiin koulutusta virkamiehille ja paikallishallinnon henkilöstölle. Tacis-ohjelman avulla kehitettiin alueellisia ohjelmia työttömien uudelleenkoulutusta varten, ja Tempus-ohjelman avulla edistettiin Venäjän ja muiden maiden yliopistojen välistä yhteistyötä. Eräällä jatkuvalla Tacis-hankkeella koulutetaan erotettuja armeijan upseereita sopeutumaan siviiliammatteihin.

Maatalouden alalla Tacis-ohjelmassa on keskitytty maatilojen rakenneuudistukseen kiinnittäen huomiota suotuisan rakenneuudistustoimintaympäristön luomisen tukemiseen poliittisen ja oikeudellisen neuvonnan avulla esimerkiksi maakaupan markkinoiden, maatalousalan koulutuksen sekä elintarvikkeiden laadunvalvonnan aloilla. Lisäksi Tacis-ohjelman avulla on edistetty rahoituksen saatavuutta kokeellisten luotto-ohjelmien avulla tietyillä alueilla ja annettu tarkoituksenmukaista toimenpideneuvontaa. Maanviljelijöiden toiminnan taloudellisen kannattavuuden takaamiseksi Tacis-ohjelmassa on pyritty kehittämään kauppiaiden ja tukkukaupan verkko, jotta voitaisiin taata tuotantopanosten ja maataloustuotteiden asianmukainen saatavuus, sekä edistämään yksityisille maanviljelijöille tarjottavia neuvontapalveluja.

Energia-alalla tehdyn työn tarkoituksena oli antaa tietoa energiansäästömenetelmistä sekä myös tukea kokeiluhankkeita, joilla säästämisen teoriaa toteutetaan käytännössä. Tacis-ohjelman avulla tehtiin yhteistyötä kaupunkien viranomaisten kanssa kaupunkien lämmitysjärjestelmien arvioimiseksi ja tuettiin nykyaikaisen tietokonepohjaisen energianjakelun laskutus- ja selvitysjärjestelmän käyttöönotossa.

Tacis-ohjelmasta tuettiin energia-alan hallinnon uudelleenjärjestelyä kansallisella tasolla, mukaan luettuna ulkomaisten teollisten investointien kannalta välttämättömien lakien ja asetusten laatimista. Tacis-ohjelmasta on tuettu öljynjalostamojen lämmitysyksiköiden nykyaikaistamista ja tarjottu taitotietoa kaasualan etsinnöissä ja tuotannossa. Tacis-hankkeiden avulla on tarjottu taitotietoa ja koulutusta energiantuotantolaitosten nykyaikaistamiseen ja parannettu energiantuotannon ja -jakelun tehokkuutta ottamalla käyttöön automatisoitu energiantuotanto ja -siirto sekä jakelunvalvonta. Tacis-ohjelman avulla on myös tuettu teknologiansiirtoa nykyisten voimalaitosten nykyaikaistamista ja uusien laitosten suunnittelua varten.

Ydinturvallisuuden ja ympäristön aloilla Tacis-ohjelmasta tuetaan vahvojen ja riippumattomien ydinteollisuuden sääntelyviranomaisten kehittämistä. Tacis-ohjelman avulla myös analysoidaan tiettyjä reaktorityyppejä heikkouksien havaitsemiseksi, suunnittellaan lyhyen tai keskipitkän aikavälin ratkaisuja kyseisten reaktorien osalta ja suunnittellaan ennakkoarvointijärjestelmää, turvallisuuskatsauksia ja seismistä suunnittelua koskevia katsauksia. Tacis-ohjelman avulla tarjotaan myös tärkeitä turvalaitteistoja ja tarkastellaan käyttömenettelyjä, hallinnon järjestämistä ja laadun varmistamista sekä toimitaan yhteistyössä suunnittelulaitosten kanssa, jotta voitaisiin havaita mahdolliset heikkoudet voimaloiden suunnittelussa ja löytää lyhyen tai keskipitkän aikavälin ratkaisuja kyseisten reaktorien tapauksessa. Tacis-ohjelman avulla kehitetään myös kansallisia ympäristöohjelmia, alueellisia ympäristöalan yhteistyösuunnitelmia (esim. Mustameri) jne.

Tietoliikenteen alalla Tacis-ohjelmasta on tarjottu asiantuntija-apua yhteistyön tekemiseksi viestintäministeriön kanssa, markkinoiden tarpeiden tutkimisessa, puhelinverkon tarkastelussa ja standardien kehittämisessä. Tacis-ohjelmasta tarjotaan taitotietoa kaapeli- ja satelliittiyhteyksien nykyaikaistamiseksi, tuetaan puhelinverkko-operaattorien johtoa ja tarjotaan neuvontaa taloudellisesti tehokkaiden hinnoittelu- ja valvontajärjestelmien perustamiseksi.

Liikenteen alalla Tacis-tuessa on keskitytty tehokkaampien EU:n alueelle johtavien liikenneyhteyksien kehittämiseen kaupan helpottamiseksi. Volgan vesiliikenteen kehittämishanke on johtanut siihen, että Venäjän teollisuusalueen keskelle pääsee nyt meri- ja jokiteitse Mustaltamereltä ja Itämereltä. Toisen kauppaa helpottaneen hankkeen avulla tuettiin Siperian kautta kulkevan rautatien käyttöä konttien kuljetukseen Kaukoidästä EU:hun. Tämä rautatie mahdollistaa puolet lyhyemmän kauttakulkuajan perinteisiin merireitteihin verrattuna. Tacis-ohjelmassa on myös käynnissä ohjelma noin 400 lennonjohtajan englannin kielen (lentoliikenteen yhteisen kielen) taidon parantamiseksi, mikä lisää EU:sta Japaniin Venäjän kautta (suorin reitti Kaukoitään kulkee Siperian kautta) kulkevien lentoreittien turvallisuutta.

Rahtihuolintakyvyn niukkuus on merkittävä puute: pitkät kuljetukset rautateitse tai vesiteitse toimivat melko tehokkaasti, mutta tavaroiden paikallinen toimituskyky on riittämätön. Tähän tarpeeseen on vastattu kahdella pienellä Tacis-hankkeella, joista toisen tavoitteena on kouluttaa huolintayhtiöitä, jotka ovat vielä erittäin pieniä eivätkä ole vielä vakiinnuttaneet asemaansa, ja toisen tavoitteena on kehittää yksityisiä autokuljetusyhtiöitä. Tacis-ohjelmassa saatiin vuonna 1999 lopultakin päätökseen Luoteis-Venäjän liikennejärjestelmän suunnittelu. Alue on EU:n kokoinen ja ulottuu Pietarista Kuolan niemimaalle. Alueella on vain 20 miljoonaa asukasta, ja se hyötyy uusista

taloudellisista mahdollisuuksista sekä erityisesti rajanaapureina olevien Skandinavian maiden kanssa käytävän kaupan kehittämisestä.

Käyttäen pienhankeohjelmien järjestelmää, mukaan luettuna toimenpideneuvontaohjelmaa, Tacis-ohjelmasta annetaan apua seuraavasti:

- toimenpideneuvontaa annetaan hallitukselle, parlamentille ja muille päätöksentekelimille,
- demokraattisia aloitteita (vapaa lehdistö, vähemmistöjen asianmukainen kohtelu sekä ihmisoikeuksien ja äänioikeuden suojele) tuetaan,
- kansalaisjärjestöjä, paikallisia ja alueellisia viranomaisia tuetaan pienen mittakaavan aloitteissa,
- yrityksiä tuetaan tuottavuusaloiteohjelman, liikkeenjohdon koulutusohjelman, Euroopan johtajapalveluverkon (ESSN) ja kauppakamarien välisen yhteistyön avulla,
- pk-yrityksiä tuetaan yhteisyritysten perustamisen valmistelussa ja rajoitetusti niiden rahoituksessa,
- yhdenmukaistamista edistetään seuraavilla aloilla: tullit, tilastot, standardit, sertifiointi, mittaus-toiminta sekä teollisten ja tekijänoikeuksien suojele, sekä
- pienimuotoista teknistä avustustoimintaa tuetaan Bistro-ohjelman avulla.

Tacis ja poliittiset yhteydet

Moskovassa helmikuussa pidetyssä EU:n ja Venäjän huippukokouksessa päätettiin, että toimissa, joilla pyritään edistämään yhteistyötä osana kumppanuus ja yhteistyösopimusta (PCA-sopimusta) ja teknistä yhteistyötä koskevaa Tacis-ohjelmaa, olisi lähitulevaisuudessa keskityttävä erityisesti tukemaan Venäjän taloudellisen tilanteen vakauttamista ja helpottamaan investointeja Venäjän talouden tuotantosektorille yritysten rakenneuudistuksen avulla, vahvistamalla liikepankkijärjestelmää sekä tukemalla verotusta, tilintarkastusta ja kirjanpitoa. Luoteis-Venäjälle varastoitua käytettyä ydinpolttoainetta ja ydinjätteitä koskevan ongelman osalta huippukokous päätti tehostaa toimenpiteitä, jotta tähän merkittävään ympäristöongelmaan voitaisiin puuttua ja helpottaa käynnissä olevaa teknistä yhteistyötä yhteisin ponnisteluin tässä asiassa, mukaan luettuna Tacis-ydinturvallisuusohjelman avulla.

Brysselissä toukokuussa kokoontunut EU:n ja Venäjän yhteistyöneuvosto piti tervetulleena suhteiden kehittämisessä tapahtunutta myönteistä kehitystä erityisesti viimeisten kuuden kuukauden aikana huippukokousten, yhteistyökomitean ja sen yhdeksän alakomitean tehokkaan työn tuloksena sekä molempien osapuolten jatkuvan päivittäisen työn ansiosta. Yhteistyöneuvosto tarkisti PCA-sopimukseen sisältyvää yhteistä toimintaohjelmaa ja lisäsi siihen neljä uutta kohtaa: maatalous, yritysten perustaminen, rahoituspalvelut ja koulutusvaihto.

Kölnissä kesäkuussa kokoontunut Eurooppa-neuvosto hyväksyi Venäjää koskevan yhteisen strategian, joka oli ensimmäinen laatuaan Amsterdamin sopimuksen voimaantulon jälkeen, EU:n ja EU:n jäsenvaltioiden Venäjän-politiikkojen kaikkien näkökohtien yhteensovittamisen, johdonmukaisuuden ja täydentävyyden tehostamiseksi.

Venäjää koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, joka allekirjoitettiin elokuussa 1996, asetettiin etusijalle henkilöresurssien kehittäminen, sosiaalinen suojelu, yritystuki, liikenne ja tietoliikenne, energia, ympäristö, elintarvikkeet ja maatalous.

Henkilöresurssien kehittäminen: Tacis-ohjelman avulla parannetaan talouden tärkeimpien toimijoiden liikkeenjohdollista ja ammatillista osaamista sekä alue- ja paikallishallinnon toimintakykyä syvän sosioekonomisen kriisin yhteydessä ja tarjotaan taloudellista neuvontaa päättäjille. Koulutuksella on tärkeä asema kriisitilanteessa, kun työvoimaa sopeutetaan muuttuvaan kysyntään markkinoilla, jolloin kasvava työttömyys ja lisääntyvät sosiaaliset paineet ovat luonteenomaisia ilmiöitä. Tempus-ohjelman avulla tuetaan korkea-asteen koulutusjärjestelmän uudistuksia opinto-ohjelmien kehittämisen, yliopistojen hallinnon parantamisen, vaihtojen ja alueellisen yhteistyön kautta. Tämä sektori vaikuttaa myös julkishallinnon uudistamiseen ja oikeusvaltion luomiseen. Julkishallinto kehittyy edelleen riippumattommaksi ja tehokkaammaksi, mutta tehtävää on vielä paljon erityisesti aluetasolla, jotta saataisiin määriteltyä uudelleen valtionhallinnon tehtävät ja toteutettua aktiivista henkilöstöpolitiikkaa. Näistä syistä Tacis-tuen jatkaminen on oleellisen tärkeää sekä koulutuksen että julkishallinnon aloilla.

Sosiaalinen suojelu: Siitä lähtien, kun uudistukset pantiin alulle, sosiaaliturvajärjestelmä on joutunut vastaamaan yhä enemmän sosiaaliavun tarpeisiin, kun työttömyys on kasvanut ja aikaisemmin valtionyritysten tarjoamia palveluja on leikattu. Tilannetta, jota oli jo vaikeuttanut voimavarojen niukkuus federaation, alueiden ja kuntien tasolla, on pahentanut entisestään vuoden 1998 rahoituskriisi, jolla on ollut syviä vaikutuksia sosiaalisiin oloihin sekä reaalitytöihin ja joka on vaikuttanut erityisen ankarasti kaikkein huono-osaisimpiin väestöryhmiin (työttömiin, vanhuksiin ja vammaisiin). Uudelle institutionaaliselle ja lainsäädännölliselle toimintakehykselle on yritetty luoda perusteet, jotta voitaisiin toteuttaa johdonmukaista ja tehokasta alakohtaista politiikkaa ja täytäntöönpanoa, mihin liittyy myös sosiaalipalvelujen tarjoamisen hajauttaminen

alueelliselle ja kunnalliselle tasolle sekä valtiosta riippumattomien järjestöjen (vapaaehtoistyötä tekevien tai yksityisten kansalaisjärjestöjen) tehokkaampi osallistuminen. Tähän mennessä Tacis-ohjelmasta on tuettu uusien sosiaaliturvaa tarjoavien rakenteiden perustamista ja nopeutettu strategisen toiminnan kehittämistä sekä lainsäädännön laatimista seuraavilla aloilla: sosiaalinen asuntotuotanto, huono-osaisten väestöryhmien sosiaaliturva, työturvallisuus, eläkkeet ja kuluttajansuoja. Tacis-ohjelman avulla on tuettu tietyillä alueilla sosiaalisia uudistuksia ja sosiaalivarojen hallintaa sekä koulutettu työttömiä. Tacis-ohjelmasta on myös tuettu valtiosta riippumattomien järjestöjen (kansalaisjärjestöjen) kehittämistä sosiaalialalla, parannettu työoloja ja työmarkkinaosapuolten toimintaa sekä vahvistettu tai parannettu kunnallishallintoa muutamissa yhden teollisuudenalan varassa elävissä kaupungeissa.

Viime aikoina on painotettu ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa, vakuutusjärjestelmien hallintoa ja terveydenhuollon hallinnon parantamista. Venäjän terveydenhuoltojärjestelmään kohdistuu yhä enemmän paineita, koska terveydenhuoltopalveluja on menetetty erityisesti valtionyritysten romahtamisen myötä. Terveydenhuoltojärjestelmä on vaarassa hukkua työn paljouteen, koska sen perustana on yhä suurelta osin sairaiden lähettäminen sairaaloiden erikoislääkärien hoitoon. Kaikkein tärkeintä olisi kannustaa ihmisiä terveempiin elämäntapoihin, luoda yhteys kansalaisten terveyden ja heidän jokapäiväisen elämänsä välillä sekä helpottaa terveydenhuoltojärjestelmän taakkaa. Vastaavasti terveydenhuoltopalvelujen hallintojärjestelmää on parannettava ja uudistettava, jotta terveydenhuoltoala voi kehittyä maan muuttuvien tarpeiden ja olosuhteiden mukaiseksi.

Yritystuki: Yritystuki on ensisijaisen tärkeä uudistusprosessin ja markkinatalouteen siirtymisen kannalta. Kestävä talouskasvu ja sosiaalinen vakaus edellyttävät perinpohjaisia parannuksia liiketoimintaympäristöön ja sääntelykehykseen, yritysten nykyaikaistamista ja uusia investointeja. Erityisesti verotusjärjestelmää ja tilintarkastusstandardeja on kehitettävä. Aikaisemman yksityistämisen jatkoksi yrityksissä on toteutettava rakenneuudistuksia, jotta nykyaikaistamiseen voitaisiin houkutella investointeja. Yrityksille tarjottavia räätälöityjä neuvontapalveluja tarvitaan etenkin rahoituskriisin vuoksi. Pankkijärjestelmän ja pääomamarkkinoiden romahtaminen on osoittanut niiden haavoittuvuuden ja uskottavuuden puutteen, mikä on lisännyt tehokkaan sääntelyn ja valvonnan sekä uusien hallintokäytäntöjen merkitystä rahoitustoimiin liittyvien riskien arvioimiseksi. Pk-yrityksille annettava Tacis-tuki on ratkaisevan tärkeä, jotta voitaisiin vaikuttaa talouden uudelleen käynnistymiseen. Tacis-ohjelman rahoittamalla yritystukikeskusten verkolla on merkittävä asema selvitetessä Venäjän talouden tärkeimmillä aloilla yksityistettyjen yritysten koulutus- ja neuvontatarpeita. Tällä hetkellä Tacis-ohjelmassa painotetaan keskisuurten ja suuryritysten rakenneuudistusta ja kehittämistä tarjoamalla suoraa neuvontaa, parantamalla institutionaalista ja sääntely-ympäristöä sekä jatkamalla pk-yrityssektorin tukemista.

Liikenne: Liikenneverkkojen nykyaikaistaminen tukee taloudellista kehitystä ja parantaa venäläisten tuotteiden kilpailukykyä sekä kotimaassa että ulkomailla vähentämällä kuljetuskustannuksia tässä valtavassa maassa. Venäjän liikennejärjestelmän tehokkuus on kaupankäyntimahdollisuuksien kehittämisen kannalta suoraan EU:n etujen mukaista, sillä EU on Venäjän tärkein kauppakumppani ja rajanaapuri. Vaikka valtion elinten moninaisuus on tähän saakka tehnyt yhtenäisen liikennepolitiikan toteuttamisesta vaikeaa, yksityistäminen on käytännössä saatu päätökseen (rautateitä lukuun ottamatta), ja kilpailu on alentanut hintoja sekä parantanut palvelujen laatua. Sääntelykehysten puuttuminen kuitenkin rajoittaa investointeja ja nykyaikaistamista, minkä seurauksena infrastruktuurit ja kalusto ikääntyvät nopeasti. Muita vaikeuksia aiheuttaa uudistusten ja uudelleenjärjestelyn viivästymisestä rautatiesektorilla, jokikuljetusten ylikapasiteetista ja puutteista sen yhdistämisessä muihin liikennemuotoihin sekä tieliikenteen palvelujen ja standardien heikosta tasosta. Sääntelykehysten luominen EU:n ja

Venäjän kaupan edistämiseksi on Tacis-ohjelman tärkeimpiä tavoitteita, johon pyritään toimenpideneuvonnan ja yhdenmukaistettujen standardien käyttöönoton avulla. Tacis-ohjelmasta tuetaan myös Venäjän maantiekuljetusteollisuutta ja rautateiden uudistamista. Hiljattain on kiinnitetty myös erityistä huomiota Euroopan laajuisen verkon liikennekäytävän 2 laajentamiseen Nizhny Novgorodin alueen kautta, oikeudellisen kehityksen luomiseen pintaliikenteelle, merenkulun turvallisuuteen merisatamissa ja koulutukseen intermodaalikuljetusten alalla.

Tietoliikenne: Pääsy verkkoihin ja tietoliikennepalvelujen taso on edelleen riittämätön erityisesti kaupunkien ulkopuolella. Oikeudellinen ja sääntelykehys sekä normit ja standardit on yhdenmukaistettava Euroopan unionin käytäntöjen kanssa. Nykyaikaistaminen ja laadun parantaminen edellyttää suuria investointeja, ja siksi Tacis-ohjelmasta on keskitytty kansainvälisesti standardoitujen järjestelmien käyttöönottoon, alan vapauttamiseen edelleen ja tehokkaiden tietopalvelujen kehittämiseen.

Energia: Energia-ala on edelleen keskeinen tekijä taloudessa, sillä öljyn ja kaasun viennin myötä se on edelleen tärkein yksittäinen kovaa valuuttaa tuova ala, joka vaikuttaa eniten Venäjän kauppataseen ylijäämään ja hallituksen verotuloihin. Ala on merkittävä työllistäjä, joten rakenneuudistus tuo mukanaan merkittäviä sosiaalisia vaikutuksia. Kaasumonopoli on edelleen suurelta osin uudistamatta, mutta yksityistäminen ja rakenneuudistus edistyy öljyalalla, vaikka joitakin protektionistisia toimenpiteitä on vielä olemassa. Alan kyky investoida nykyaikaistamiseen on kuitenkin vähäinen. Federaation ja alueiden sähköpolitiikalla lievitetään edelleen rakenteellisten muutosten vaikutuksia väestöön vääristämällä hintoja, jättämällä laskuja ja tukia maksamatta sekä heikentämällä energiayhtiöiden toimintakykyä. Tacis-ohjelman painopisteisiin sisältyy kilpailun edistäminen energia-alalla, loppukäyttäjille lämmöstä ja energiasta koituvien kustannusten leikkaaminen, oikeudellisen ja sääntelykehityksen kehittäminen, energiansäästöön kannustaminen sekä energia-alan yritysten hallinnon toimintakyvyn ja taloudellisen vakauden vahvistaminen.

Ympäristö: Ympäristön saastuminen on edelleen laajaa, aikaisempaan saastumiseen ei puututa, investointien puute on rajoittanut teollisuuden huoltoa ja nykyaikaistamista, ja saastumisen valvontamekanismit ovat heikentyneet varojen puutteen vuoksi. Ilman ja veden saastuminen vaikuttaa väestön terveyteen ja odotettavissa olevaan elinikään, ja saastuminen vaatii tehokasta seuranta. Jätehuolto on edelleen heikotasoista, sillä lainsäädäntö on heikko, tietoisuus asiasta, samoin kuin kierrätys on vähäistä, ja turvallisia kaatopaikkoja on vähän. Eturistiriidat ja vastuun päällekkäisyys haittaavat edelleen sääntelevää valvontaa, täytäntöönpanojärjestelmät ovat edelleen heikot, ja määrärahojen niukkuus lamauttaa suurelta osin tehokkaat parannustoimet. Vuosien 1996–1999 tavoiteohjelmassa ympäristö on otettu ensimmäistä kertaa erilliseksi yhteistyöalaksi, mikä mahdollistaa erilliset toimet ja ympäristöasioiden sisällyttämisen muihin politiikkoihin. Tacis-ohjelmasta on annettu toimenpideneuvontaa seuraavilla aloilla: kestävä kehitys, ympäristönhoidon koulutus, turvallisuusstandardit, teollisuuden onnettomuuksien ehkäisy ja hallinta, saastumisen valvonta (pääasiassa öljyalalla), vaarallisten jätteiden huolto, Volgan jokialueen vesitalous ja metsäpalojen valvonta sekä kemiallisia aseita tuottavien laitosten uudistamisen valvonta.

Elintarvikkeet ja maatalous: Rakenneuudistus on edistynyt hitaasti, ja tehottomat suurtilat ovat edelleen hallitsevassa asemassa. Yhdessä vieläkin puutteellisten jakelukanavien kanssa tämä tekee maasta haavoittuvamman viimeaikaisten heikkojen satojen tapauksessa ja edellyttää yhä merkittävää elintarvikkeiden tuontia. Uudistusten vauhtia ja uuden (erityisesti maanomistusta ja maatilojen maksukyvyttömyyttä koskevan) lainsäädännön käyttöönottoa on nopeutettava huomattavasti, ja keskikokoisten tilojen sekä perhetilojen mahdollisuuksia saada rahoitusta on parannettava. Tacis-ohjelman tavoitteena on tukea uudistusprosessia edistyneimmillä alueilla ja levittää tietoa tuloksista muille alueille. Tacis-ohjelmasta on tarjottu toimenpideneuvontaa ja

oikeudellista neuvontaa rakenneuudistuksen alalla, maatalousyritysten tukemisessa vilja- ja karjataloudessa sekä jälleenmyyjä- ja tukkukauppaverkon kehittämisessä.

Toimintaohjelma

Uusimmassa Venäjää koskevassa Tacis-toimintaohjelmassa (1999) otetaan huomioon elokuun 1998 rahoituskriisi ja sen sosioekonomiset seuraukset. Etusijalle asetetaan hallituksen tukitoimet, joilla se pyrkii selviytymään nykyisestä kriisistä ja rajoittamaan sen vaikutuksia talouteen ja väestöön. Kokonaisuohjelman tavoitteena on siten tukea ja syventää sosioekonomista ja demokraattista uudistusprosessia Venäjällä rahoitus- ja talouskriisin yhteydessä.

Tacis-ohjelmassa keskitytään henkilöresurssien kehittämiseen ja sosiaaliseen suojeluun sekä yritystukeen. Lisäksi liikenne, tietoliikenne, energia, ympäristö, elintarvikkeiden tuotanto, jalostus ja jakelu ovat muita painopistealueita tämän vuoden toimintaohjelmassa. Kaikissa hankkeissa kiinnitetään erityistä huomiota oikeusvaltioperiaatteeseen, jota aiotaan käsitellä lähemmin tulevilla Tacis-ohjelmissa.

Toimintaohjelma sisälsi seuraavat hankkeet:

- Liikkeenjohdon koulutusohjelma II on vastaus entisen presidentti Jeltsinin aloitteeseen liikkeenjohtokyvyn laajasta kehittämisestä Venäjällä. Tässä ohjelmassa, joka on jatkoa vuoden 1998 toimintaohjelmaan kuuluneelle hankkeelle, tarjotaan koulutusta noin 400 nuorelle venäläiselle johtajalle. EU:ta ja Euroopan taloutta käsittelevän seminaarin jälkeen valitut johtajat lähetetään EU:hun yhdestä kolmeen kuukauteen kestävään harjoitteluun vastaanottaviin yrityksiin.
- Venäläis-eurooppalainen talouspoliittinen keskus (RECEP) sai edelleen Tacis-tukea lyhyen aikavälin taloudelliseen neuvontaan poliittisille päättäjille. Hankkeen avulla parannetaan paikallista talous- ja sosiaalipoliittista analyysikykyä, kehitetään RECEPin jatkuvuutta ja lisätään sen asemaa PCA-sopimuksen täytäntöönpanossa.
- Terveydenhuolto- ja sosiaalialan kumppanuudessa keskityttiin mekanismeihin, joilla voidaan tarjota terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluja vähävaraisille perheille julkisen ja yksityisen sektorin sekä vapaaehtoistyön avulla.
- Osana Itämeren aluetta koskevaa erityistä vuoden 1999 budjettikohtaa toteutettiin sosiaalialan hanke, jonka tarkoituksena oli levittää ja kehittää aikaisempien sosiaali- ja terveydenhuoltoalaa koskevien Tacis-hankkeiden tuloksia Luoteis-Venäjällä.
- Veroministeriölle annettiin neuvontaa, jotta hiljattain perustetulle verotus- ja veronkantoministeriölle sekä sen alueellisille osastoille voitaisiin luoda järjestelmä, joka tarjoaa EU:n eurooppalaisen verohallinnon asiantuntijoiden asianmukaista toimenpide- ja teknistä neuvontaa verotuksen ja verohallinnon sääntelykehyksestä sekä tähän liittyvää koulutusta.
- Tiestandardit on yhdenmukaistettu Venäjän ja EU:n välillä suunnittelun, rakentamisen, kunnossapidon ja materiaalien aloilla, millä edistetään kauppaa kehittämällä kuljetusteollisuutta ja Euroopan laajuisia liikennekäytäviä.
- Kilpailua edistävien federaation sähkön ja energian tukkumarkkinoiden (FOREM) luomista tuettiin.

- Ympäristöasioita seurattiin, jotta voitaisiin vahvistaa nykyistä valtiollista järjestelmää, parantaa olennaisten tietojen keruuta, käsittelyä ja levittämistä sekä auttaa Venäjää täyttämään kansainväliset sitoumuksensa.
- Toteutettiin hanke, joka koskee maatilojen liikkeenjohtoa eteläisellä Uralilla liha-, maito- ja vihannestuotteiden osalta, mukaan luettuna muun kuin pankkirahoituksen saatavuutta sekä laatuun perustuvaa hinnoittelua. Tämän perustana oli Tsheljabinskissa toteutettu hanke.
- Yksityisille maanviljelijöille tarjottiin neuvontapalveluja Lounais-Venäjällä ja Volgan alajuoksulla. Tämän perustana oli Rostovin piirikunnassa toteutettu Tacis-hanke.

Ohjelmaan myönnettiin vuonna 1999 92,5 miljoonan euron suuruisen avustuksen, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Henkilöresurssien kehittäminen ja sosiaalinen suojele	20,0
Yritystuki	17,5
Liikenne ja tietoliikenne	6,5
Energia	4,0
Ympäristö	8,0
Elintarvikkeiden tuotanto, jalostus ja jakelu	6,5
Bistro	5,0
Teknisen avun toimistot	1,5
Pienhankeohjelmat	22,5
Varaus	1,0
Yhteensä	92,5

Lisäksi Bangkok-rahoitusvälineestä on osoitettu ylimääräiset 3,5 miljoonaa euroa erityisesti EU:n ja Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin Venäjällä toteuttamiin yhteisiin toimiin kriisin torjuntaan liittyvissä hankkeissa rahoitussektorilla.

Euroopan parlamentin aloitteesta on toteutettu Itämeren aluetta koskeva erityistoimi, jonka tarkoituksena on yhteistyön edistäminen alueellisella, paikallisella ja valtiosta riippumattomien järjestöjen (kansalaisjärjestöjen) tasolla. Vuonna 1999 Luoteis-Venäjällä on tuettu kolmea hanketta noin viidellä miljoonalla eurolla. Nämä hankkeet liittyivät Kaliningradin sataman kehittämiseen, tieliikenteen hallintaan Arkangelissa ja kansanterveyskysymyksiin Luoteis-Venäjällä. Tämä erityistoimi hyödyttää myös muita EU:n ulkopuolisia Itämeren maita (Puolaa, Latviaa, Liettuaa ja Viroa), ja se on tarkoitettu sovittua yhteen kyseisellä alueella toimivien muiden EU:n ohjelmien kanssa. Tämä erityistoimi vastaa myös pohjoista ulottuvuutta koskevan aloitteen painopisteitä.

EU käynnisti vuonna 1999 laaja-alaisen ohjelman, joka koskee elintarvikkeiden toimittamista Venäjälle (neuvoston asetus (EY) N:o 2802/98) ja jonka määrärahoiksi arvioidaan 470 miljoonaa euroa. Tähän sisältyy 1,85 miljoonaa tonnia maataloustuotteita, joista 41 prosenttia on viljaa.

Elintarvikkeet tarkoitettiin kaikkein köyhimmille alueille. Osa elintarvikkeista jaettiin ilmaiseksi huono-osaisille väestöryhmille, samalla kun suurin osa niistä myytiin käyvillä markkinahinnoilla tukea saavilla alueilla. Elintarvikkeiden myynnistä saatava voitto osoitettiin eläkkeiden maksamiseen ja sosiaalisiin tarkoituksiin erityisen pankkitilin kautta. Vuoden 1999 loppuun mennessä 97 prosenttia maataloustuotteista oli saatu liikkeelle ja 88 prosenttia niistä oli toimitettu lopulliseen kohteeseensa. Komissio on seurannut ja arvioinut huolellisesti tämän elintarvikkeiden toimitusohjelman toteuttamista.

TADZIKISTAN

Tacis-ohjelma sekä muut ei-humanitaariset toimet (elintarviketurva ja poikkeuksellinen rahoitustuki) on keskeytetty Tadzikistanissa joulukuusta 1997 lähtien maan sisällissodan ja turvattoman tilanteen vuoksi. On syytä painottaa, että näin on toimittu turvallisuussyistä, ei poliittisena sanktiona.

Vuoden 1998 lopulla EU onnitteli Tadzikistania, kun vaikutti siltä, että rauhanprosessissa on tapahtunut läpimurto, ja Tadzikistanille osoitettiin vuoden 1999 alussa poikkeuksellista tukea EU:n tukipaketista Venäjän vuoden 1998 rahoituskriisin koettelemille muille uusille itsenäisille valtioille (UIV). Tähän sisältyi kyseisen maan kunnostamiseen tähtääviä ohjelmia ja täydentävää humanitaarista apua. Turvallisuustilanne parani edelleen vuoden 1999 ensimmäisellä puoliskolla. Siksi Euroopan komissio ehdotti heinäkuussa poikkeuksellista rahoitustukea, jolla pyritään tukemaan Tadzikistanin toteuttamia tehokkaita mukautus- ja uudistusohjelmia, jotta voitaisiin rajoittaa laajalle levinnyttä köyhyyttä ja lujittaa maan nykyistä rauhanprosessia. Tähän ehdotukseen sisältyi lainojen enimmäismäärän korottaminen 75 miljoonalla eurolla ja avustusten enimmäismäärän korottaminen 35 miljoonalla eurolla.

Marraskuussa EU kuitenkin antoi julkilausuman, jossa se ilmaisi olevansa syvästi huolestunut ”Tadzikistanin presidentinvaaleihin liittyvistä demokratian vastaisista tapahtumista ja menettelyistä” ja ilmoitti, että ”EU ei näe minkäänlaista edistystä Tadzikistanin demokraattisessa kehityksessä, jos kansalaisyhteiskunnan perustana olevia sääntöjä ei kunnioiteta, vaan jopa loukataan”. EU yhdistää selvästi Tadzikistanin kanssa solmittavien sopimussuhteiden tulevan kehityksen rauhanprosessissa edistymiseen. EU ilmoitti, että ”Tadzikistan voi panna kansainväliset sitoumukset täytäntöön vain jos sen yhteiskunnallinen tilanne normalisoituu”.

Tacis-ohjelmaa ei ole toteutettu maan jatkuvan epävakaa tilanteen vuoksi. Vuoden 2000 alkupuolella neuvosto periaatteessa hyväksyi poikkeuksellisen rahoitustuen, mutta edellytti kuitenkin tiukasti edistystä rauhanprosessissa ja poliittisessa järjestelmässä.

EU:n toimet Tadzikistanissa vuoden 1999 aikana on toteutettu enimmäkseen Echon kautta annetun humanitaarisen avun muodossa (noin 16 miljoonaa euroa) sekä UNOPS:n ja Aga Khan -säätiön kautta kunnostushankkeiden muodossa (noin 7 miljoonaa euroa vuosien 1998 ja 1999 budjeteista). Osana Venäjän rahoituskriisistä johtuvaa poikkeustukea Tadzikistanille osoitettiin 2,83 miljoonaa euroa.

TURKMENISTAN

Turkmenistanin energiavarat tarjoavat laajat mahdollisuudet loistavaan kehitykseen tulevaisuudessa. Maan tilanne demokratisointiprosessin ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen osalta on kuitenkin herättänyt huolestuneisuutta EU:ssa, mikä on saanut EU:n toimielimet tarkistamaan

yhteistyösuunnitelmiaan. Maa on useimmista muista uusista itsenäisistä valtioista (UIV) jäljessä EU:n kanssa solmitun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (PCA-sopimuksen) ratifioinnissa. Kun PCA-sopimukseen liittyvä väliaikainen sopimus allekirjoitettiin Brysselissä vuonna 1999, EU käytti mahdollisuutta hyväkseen ilmaistaakseen huolestuneisuutensa maan poliittisesta suunnasta.

Tacis-toimia vuonna 1999

Tacis-ohjelman avulla toteutettiin vuonna 1999 muun muassa seuraavat hankkeet:

- maanviljelijöiden lihan ja maidon myyntiä jalostajille kehitettiin tutustuttamalla maanviljelijöitä laatuvaatimuksiin,
- pankkialan koulutusta tuettiin,
- verouudistuksen valmistelua tuettiin ja
- Tempus-ohjelman avulla jatkettiin yhteistyötä korkea-asteen koulutuksen uudistamiseksi.

Tacis ja poliittiset yhteydet

EU ja Turkmenistan allekirjoittivat marraskuussa Brysselissä väliaikaisen sopimuksen kaupasta ja kaupan liitännäistoimenpiteistä. Tämä on jatkoa PCA-sopimuksen allekirjoittamiselle toukokuussa 1998, ja mahdollistaa sen, että PCA-sopimuksen kauppaa ja kauppaan liittyviä seikkoja koskevia määräyksiä voidaan panna nopeammin täytäntöön odotettaessa menettelyjen saattamista loppuun sopimuksen ratifioimiseksi. Väliaikainen sopimus sisältää seuraavaa: yleiset periaatteet, juoksevat maksut, kilpailu, teollis- ja tekijänoikeuksien sekä kaupallisen omaisuuden suojelu sekä pöytäkirja hallintoviranomaisten keskinäisestä avunannosta tulliasioissa. Turkmenistanin varapääministeri korosti, että suhteet EU:hun ovat hänen maalleen ensisijaisen tärkeitä, ja kiinnitti huomiota mahdollisuuksiin kehittää edelleen kahdenvälistä – myös Tacis-ohjelman kautta tehtävää – yhteistyötä.

Turkmenistania koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, jonka Tacis-ohjelman hallintokomitea hyväksyi marraskuussa 1996, asetettiin etusijalle rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset, maatalous ja maatalousteollisuus sekä infrastruktuurin kehittäminen.

Rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset: Tacis-ohjelman laaja-alaisena kohteena on rakenteiden ja toimielinten uudistaminen ja uudelleenjärjestely markkinatalouden kehittämiseksi. Yksityistämisprosessi on edennyt hitaasti Turkmenistanissa osittain sen vuoksi, että joitakin entisten neuvostotasavaltojen tekemiä virheitä pyritään välttämään. Siitä huolimatta on saavutettu merkittävää edistystä. Talous- ja valtiovarainministeriöön kuuluvalla valtion omaisuudesta ja yksityistämisestä vastaavalla osastolla on kuitenkin niukasti henkilöstöä, asiantuntemusta ja voimavaroja valvottaessa laajaa yksityistämistä ja yksityistettäessä suurempia valtionyrityksiä. Yksityistämisprosessi poistaa valtion valvonnan tuotantoprosessista ja valtion mahdollisuuden hyödyntää lisäarvoa sekä vähentää valtion kykyä rahoittaa sille jääviä velvoitteita. Tämä aiheuttaa valtion laitoksissa vastustusta yksityistämisprosessin nopeuttamista kohtaan. Pankkijärjestelmän rakenneuudistus on toteutettava ja pankkialan henkilöstöä koulutettava, ennen kuin luottolaitokset voivat täyttää tehtävänsä kanavoida ulkomaisia investointeja – ja lopulta kotimaisia säästöjä – yrityksille.

Maatalous ja maatalousteollisuus: Turkmenistanin maataloussektori työllistää noin 40 prosenttia maan työvoimasta mutta tuottaa ainoastaan 19 prosenttia maan BKT:sta. Vuonna 1991 sektorin

osuus BKT:sta oli 40 prosenttia. Tämä sektori on edelleen hallitukselle suuri huolenaihe, ei pelkästään sen työllistämän väestömäärän vuoksi vaan myös siksi, että hallitus haluaa turvata kansallisen elintarviketurvan vähimmäistason. Turkmenistan on suuri puuvillan tuottaja, ja vaikka maa on hiljattain lisännyt viljantuotantoaan, se tuo edelleen runsaasti elintarvikkeita. Vuonna 1995 kaikki valtiontilat ja kollektiivitilat muutettiin presidentin asetuksella maanviljelijöiden yhteenliittymiksi, mutta ne toimivat edelleen vanhaan tapaan, niin että valtio yhä nimittää hallintohenkilöstön. Vuoteen 1995 mennessä koskemattomille alueille perustettiin 3 200 itsenäistä maatilaa, joiden keskikoko on 25 hehtaaria, ja anomuksia jätettiin vielä 5 000 uudesta maatilasta. Karjankasvatusalan tuottavuus on heikko, mikä johtuu pääasiassa heikkolaatuisesta rehusta. Elintarvikkeiden jalostajat toimivat keskimäärin alle 50 prosentin kapasiteetilla, koska raaka-aineiden toimittajat eivät pysty hyväksymään tarjottuja hintoja.

Infrastruktuurin kehittäminen: Turkmenistanilla on runsaat öljy- ja kaasuvarat, mutta maa on tiukasti riippuvainen ulkomaisista investoinneista niiden hyödyntämiseksi. Kansainvälisten sijoittajien kanssa on tehty useita sopimuksia, mistä on paljon hyötyä Turkmenistanin koko taloudelle, sillä luotu hyvinvointi tukee laajempaa taloudellista kehitystä. On kuitenkin myös välttämätöntä, että Turkmenistan voi asianmukaisesti puolustaa etujaan ulkomaisia sijoittajia vastaan. Turkmenistanin hallituksen on kehitettävä kykyään seurata ja valvoa öljy- ja kaasuvirtoja sekä neuvotella ulkomaisten kumppanien kanssa kaikkea saatavilla olevaa tietoa ja välttämätöntä taitotietoa hyödyntäen.

Toimintaohjelma

Uusin Turkmenistania koskeva Tacis-toimintaohjelma (1998–1999) sisälsi seuraavat hankkeet:

- Pienten ja keskisuurten yritysten kehittämisen tukeminen. Tämän perustana on aikaisempi Tacis-toiminta pk-yritysten kehityskeskukseen (SMEDA) perustamiseksi Ashkabadiin; keskus on nyt tunnustettu asiantuntijakeskus Turkmenistanissa. Uuden hankkeen tarkoituksena on tavoittaa erityisesti pk-yritykset ja yksityisyrittäjät maaseudulla.
- Karjankasvatuksen ja rehutuoannon parantaminen tukemalla uusia maanviljelijöiden yhteenliittymiä, tuottajaosuuskuntien kehittämistä, maaseutuluottopalveluja sekä tuottajien, jalostajien ja jakelijoiden välisten yhteyksien kehittämistä.
- Tuki hallituksen suunnitelmille kehittää puuvillasektoria tekemällä analyyseja ja arviointeja tuotantojärjestelmän kaikista vaiheista sekä hallitukselle annettava neuvonta kyseistä sektoria koskevan strategian laatimisessa.
- Neuvonnan ja asiantuntemuksen tarjoaminen ulkomaisten investointien edistämiseksi sekä öljy- ja kaasuteollisuuden suojelemiseksi. Tällä hankkeella jatketaan osana kauden 1996–1997 toimintaohjelmaa aloitettua työtä ja aiotaan tukea Turkmentneftin sekä Turkmengasin uudelleenjärjestelyä kansalliseksi öljy- ja kaasuyhtiöksi.
- Sähkönkäytön optimointi Turkmenian mineraaliteollisuuden kehittämiseksi, mukaan luettuna sähkönkäytön mahdollisuuksien arviointi alumiinin ja muiden mineraalien tapauksessa sekä mineraalien louhinnassa erityisesti Kara-Bogaz-Golin alueella.

Ohjelmaan myönnettiin vuosina 1998–1999 8,5 miljoonan euron suuruinen avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset	1,0
--	-----

Maatalous ja maatalousteollisuus	3,0
Infrastruktuurin kehittäminen	2,5
Pienhankeohjelmat	1,8
Varaus	0,2
Yhteensä	8,5

UKRAINA

Ukrainan merkitys EU:lle lisääntyy edelleen, koska lähestyvä laajentuminen tekee tästä suuresta maasta neljän tulevan EU:n jäsenvaltion naapurimaan ja koska sen sijainti suhteessa EU:hun ja moniin muihin uusiin itsenäisiin valtioihin (UIV) on tärkeä. EU hyväksyi maaliskuussa 1998 voimaan tulleen kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (PCA-sopimuksen) perusteella Ukrainaa koskevan yhteisen strategian (vasta toinen näistä uusista perustettavista EU:n välineistä) Helsingissä vuoden 1999 joulukuussa kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa. EU on merkittävin avunantaja Ukrainassa, ja Tacis-ohjelma on tärkein EU:n väline annettaessa tukea Ukrainalle sen joutuessa vastaamaan useisiin vaikean siirtymäkauden haasteisiin.

Tacis-toimia vuonna 1999

Tacis-ohjelman avulla toteutettiin vuonna 1999 runsaasti hankkeita Ukrainassa. Niihin kuului neuvonnan tarjoamisen jatkaminen – myös PCA-sopimuksen täytäntöönpanossa – maan hallitukselle Ukrainan ja EU:n poliittisen ja lainopillisen neuvontakeskuksen kautta, avustaminen tärkeimpien ministeriöiden hallinnon uudelleenjärjestelyssä, jotta päätöksenteko olisi johdonmukaisempaa, sekä työterveys ja -turvallisuusmääräysten parantamisen tukeminen. Muilla aloilla Tacis-tuella perustettiin valtateiden ja siltojen kunnossapidon hallinnon nykyaikainen järjestelmä, tarjottiin tapauskohtaista tukea yksityistämishankkeisiin, annettiin neuvontaa lääketeollisuuden rakenneuudistuksessa sekä tuettiin konkurssimenettelyjen kehittämistä.

Muilla Ukrainassa toteutetuilla Tacis-hankkeilla pyrittiin edistämään paikallista kehitystä ja matkailua Karpaattien alueella ja Krimillä, annettiin rahoitusneuvontaa energia-alan yksityistämisessä, laadittiin energiatekniikan kunnossapitomääräyksiä sekä autettiin suunnittelemaan energiansäästöjärjestelmää. Tacis-tukea myönnettiin myös seuraaviin tarkoituksiin:

- neuvonnan tarjoaminen valtion aikaisemmin omistamille yrityksille yksityistämisen jälkeisiä ongelmia käsittelevien keskustusten kautta, joiden perustamista on tuettu Tacis-ohjelmasta,
- kirjanpitokoulutus liikepankkien henkilöstölle ja rahoitusalan koulutus toimittajille,
- sosiaaliavun mekanismien uudistaminen ja
- maatalousosuuskuntien kehittämisen tukeminen.

Tacis ja poliittiset yhteydet

EU:n ja Ukrainan yhteistyöneuvosto kokoontui toista kertaa Brysselissä huhtikuussa 1999. Yhteistyöneuvosto huomautti, että PCA-sopimus ”antaa vakaan perustan vahvan poliittisen ja taloudellisen kumppanuuden kehittämiseksi EU:n ja Ukrainan välille”. Yhteistyöneuvosto myös totesi, että EU on antanut ”merkittävää teknistä apua” erityisesti Ukrainan energia-alan uudistukselle.

Kiovassa heinäkuussa pidetty EU:n ja Ukrainan huippukokous totesi, kuinka Euroopan unionia ja Ukrainaa yhdistävä strateginen kumppanuus ”ilmentää EU:n ja Ukrainan pyrkimyksiä läheisempään yhteyteen kaupan, sijoitustoiminnan, poliittisen vuoropuhelun sekä teknisen ja muun yhteistyön alalla”. Huippukokous myös tunnusti, että makrotaloudellisen avun, Tacis-ohjelman sekä kahdenvälisten ohjelmien kautta annetaan arvokasta tukea Ukrainan auttamiseksi sen siirtymävaiheessa ja uudistusprosessissa”. Huippukokous totesi myös, että ”EU, joka on Ukrainan tärkeä kumppani teknisen yhteistyön alalla, jatkaa merkittävän tuen antamista Tacis-ohjelman avulla. EU on lisännyt tukeaan vahvistaakseen Ukrainan rahoitusjärjestelmää, auttaen Ukrainan keskuspankkia vahvistamaan valvontakykyään ja lujittaen terveitä kaupallisia käytäntöjä Ukrainan liikepankkien parissa. Tänä syksynä aloitetaan uusi vaihe Euroopan ja Ukrainan välistä toimintapolitiikan ja oikeudenalan neuvontakeskusta (UEPLAC) koskevassa hankkeessa. UEPLAC voi antaa arvokasta tukea kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen täytäntöönpanossa, mukaan luettuna Ukrainan lainsäädännön lähentäminen Euroopan yhteisön säännöstöön. Yksityisen sektorin osallistuminen on keskeistä Ukrainan siirtymävaiheen onnistumiselle.” Huippukokous piti myös tervetulleena sitä, että vain päivää aikaisemmin oli allekirjoitettu Inogate-kehyssohje.

Ukrainaa koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, joka allekirjoitettiin syyskuussa 1996, asetettiin etusijalle institutionaaliset uudistukset ja sosiaalinen kehittäminen, talousuudistus ja yksityisen sektorin kehittäminen sekä energia ja ympäristö.

Institutionaaliset uudistukset ja sosiaalinen kehittäminen: Ukrainalla on edelleen edessään merkittävä tehtävä sopeuttaa lainsäädäntö demokratiaan ja markkinoihin perustuvan talouden tarpeisiin, mikä edellyttää asiantuntijaosaamisen jatkuvaa panosta kaikessa julkisoikeudesta makrotalouteen. Julkishallinnon luonne on myös uudistusten kiireellinen kohde, jotta voitaisiin auttaa toteuttamaan politiikkoja, jotka lisäävät maan hyvinvointia. Koulutuksen uudistamisessa on vielä edistyttyä. Tempus-ohjelman avulla on johdonmukaisesti edistetty ponnisteluja uudistaa korkea-asteen koulutusjärjestelmää kehittämällä opinto-ohjelmia, parantamalla yliopistojen hallintoa sekä vaihtojen ja alueellisen yhteistyön avulla. Tacis-ohjelmasta on annettu laajaa tukea osana aikaisempia toimintaohjelmia, jotta voitaisiin luoda realistinen oikeudellinen ja sääntelykehys politiikan avainalueille.

Talousuudistus ja yksityisen sektorin kehittäminen: Tärkeimpiä asioita ovat taloudellisen toiminnan siirtoprosessi julkiselta yksityiselle sektorille; yksityisten yritysten jatkuva rakenneuudistus ja kehittäminen erityisesti talouden avainaloilla; pankki- ja rahoitussektorit, jotka ovat yhä kehittymättömät ja usein ulottumattomissa suurimmalle osalle yrityksistä; varainhoidon valvontajärjestelmien sekä kirjanpito- ja hallintojärjestelmien saattaminen vastaamaan hyväksyttäviä kansainvälisiä standardeja. Tämä viimeinen asia on tärkeä autettaessa vähentämään Ukrainan riskiä joutua kärsimään ongelmista, joita Kaakkois-Aasia ja Venäjä ovat kokeneet, kun pankit ovat myöntäneet kestäättömiä luottoja. Tämä on myös erittäin tärkeää, jotta Ukraina pystyisi houkuttelemaan merkittävän määrän kansainvälisiä sisäisiä investointeja tulevaisuudessa. Maatilojen yksityistäminen Ukrainassa on parhaimmillaankin ollut epäsäännöllistä, ja on olemassa todellinen tarve antaa neuvontaa ja kannustusta nyt yksityisomistuksessa oleville maatiloille. Tacis-ohjelman avulla on jo saatu kokemusta yksityisten maatilojen tukikeskuksista Lvivin alueella. Tähän saakka suurin osa yritykselle tarjottavasta varainhoitoneuvonnasta on yleensä kohdistettu

pienille ja keskisuurille yrityksille. Suuryritykset muodostavat kuitenkin edelleen suurimman osan taloudesta ja erityisesti vientimarkkinoista.

Energia ja ympäristö: Energia on väistämättä esillä kaikissa Ukrainan tulevaisuutta koskevilla keskusteluilla, koska energiantuonti on suurin yksittäinen tekijä, joka vaikuttaa Ukrainan ulkomaankaupan alijäämään. Lisäksi energiankäytön tehokkuuden taso on vain puolet EU:n tasosta. Merkittäviä investointeja tarvitaan, jos paikallisten öljy- ja hiilivarojen hallinta aiotaan nykyaikaistaa, mikä puolestaan edellyttää rakenneuudistusta. Osana viimeaikaista energiansäästöohjelmaa todettiin, että pienillä lämmitysvoimalaitoksilla on mahdollista saada aikaan merkittävää energiansäästöä erityisesti (mutta ei yksinomaan) elintarviketeollisuudessa.

Putkiverkon kunto ja kunnossapito on tärkeää sekä Ukrainan että laajemmin koko alueen kannalta. Lisäksi putkiverkon kunnon asianmukaista teknistä tarkastusta ei ole tehty maan itsenäistymisen jälkeen. Hiilialalla Tacis-ohjelmasta pyritään varmistamaan, että rakenneuudistus ei merkitsisi ainoastaan hiilikaivosten sulkemista ja irtisanottujen kaivosmiesten uudelleenkoulutusta. Sen sijaan Tacis-hankkeilla pyritään tarjoamaan kaupallista ja teknistä käytännön neuvontaa alueen elinkykyisille kaivoksille, jotta ne voisivat parantaa tuottavuuttaan sekä turvallisuus- ja voittomarginaalejaan sekä pysymään elinkelpoisina muuttuvassa maailmassa.

Ympäristöasioiden osalta Ukraina on edelleen pahasti saastunut, ja kaupunkien ilmansaasteet on yksi vakavimpia ongelmia. Ympäristönsuojelun lainsäädännöllinen perusta on kuitenkin heikko ja täytäntöönpano tehotonta.

Toimintaohjelma

Uusin Ukrainaa koskeva Tacis-toimintaohjelma (1999) koostui 15 hankkeesta, joihin sisältyi seuraavaa:

Institutionaaliset uudistukset ja sosiaalinen kehittäminen:

- kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen täytäntöönpano,
- upseerien uudelleenkoulutushankkeen toinen vaihe, jossa keskitytään lähemmin toimivien keskusten kehittämiseen,
- aikaisemmin karkotettujen henkilöiden sopeuttaminen Krimillä, jotta ihmiset voisivat parantaa taloudellisia edellytyksiään pk-yritysten kehittämisen ja koulutuksen avulla yhteistyössä Krimin itsenäisen tasavallan ministerineuvoston kanssa,
- oikeusalan koulutuskeskuksen perustamisen tukeminen, jotta voitaisiin parantaa oikeudellisen päätöksenteon laatua ja johdonmukaisuutta tuen saajana korkein oikeus,
- Euroopan ja Ukrainan välistä toimintapolitiikan ja oikeudenalan neuvontakeskusta (UEPLAC) koskevan hankkeen toinen vaihe. Keskukseen tehtäväkenttää laajennetaan, mikä mahdollistaa sen, että keskus voi tarjota toimenpideneuvontaa ja lainopillista neuvontaa useammilla aloilla, erityisesti PCA-sopimuksen alalla. Tarkoituksena on, että keskuksella on pysyvä neuvontapiste Kioassa, ja lisäksi runsaat voimavarat tarjota toimenpideneuvontaa ja oikeudellista neuvontaa lyhyellä aikavälillä useilla PCA-sopimukseen liittyvillä aloilla.
- tietoisuutta PCA-sopimuksesta edistävä koulutushanke, jossa pyritään keskittymään keskijohdon hallintovirkamiehiin, jotka toimivat aloilla, joihin PCA-sopimus suoranaisesti vaikuttaa.

Hankkeeseen sisältyvät viidelle tai kuudelle ammattiryhmälle tarkoitetut moduulit, jotka on kehitetty PCA-sopimusta koskevan oppaan pohjalta mutta joissa keskitytään siihen, kuinka PCA-sopimus vaikuttaa käytännössä näiden ryhmien työhön.

Taloussuudistus ja yksityisen sektorin kehittäminen:

- NBU:n (Ukrainan keskuspankin) ulkoiseen valvontaan käytettävissä olevien voimavarojen vahvistaminen, mikä on tärkeä tekijä, kun halutaan mahdollistaa, että keskuspankki voi valvoa tärkeimpien liikepankkien toimintaa.
- Avustaminen suurten liikepankkien rakenneuudistuksessa, joka on osa laajempaa IMF:n johtamaa aloitetta tällä ratkaisevalla osa-alueella. Tukea saavat NBU ja pankkisektori.
- Odessassa sijaitsevan yksityistämisen jälkeisiä ongelmia käsittelevän keskuksen tukemisen toinen vaihe.
- Yritysten kehittämiskeskusten verkon laajentaminen. Verkolla on tärkeä rooli tarjottaessa neuvontaa ja yhteyksiä pk-yritysten perustajille. Tukea saavat yritysten kehittämiskeskukset ja niiden käyttäjät. Hanke lisää yritysten kehittämiskeskusten maantieteellistä kattavuutta ja parantaa yhteyksiä niiden välillä.
- Valtiollisen sektorin ulkopuolisten maatalojen avustaminen perustamalla kolme yksityistämiskeskusta alueille, jotka ovat osoittaneet halukkuutta olla mukana prosessissa.
- Varainhoitoneuvonta kahdeksalle suuryritykselle, joille tarjotaan uudenaikaisia yksityisen sektorin kirjanpito-, markkinointi ja hallintomenetelmiä, jotta voitaisiin parantaa niiden kilpailukykyä.

Energia ja ympäristö:

- Osoitetaan kustannustehokkaiden pienten lämmitysvoimalaitosten edut elintarviketeollisuudessa ja siihen liittyvässä teollisuudessa. Tästä ei koidu hyötyä pelkästään valtion elintarviketeollisuuskomitealle, vaan energiansäästöä on tarkoitus esitellä myös mahdollisille investoijille kaikilla teollisuudenaloilla.
- Öljyputkiverkon tekninen tarkastus öljy- ja kaasualan valtiolliselle komitealle ja valtion hallintayhtiöille. Tarkastus kattaa aluksi pohjoisen reitin Mozyeristä Slovakian rajalle ja sitten eteläisen reitin Venäjän rajalta Odessaan.
- Puuttuminen ihmisten terveyteen vaikuttavaan saastumiseen raskaasti teollistuneella Donetskin alueella tukemalla vedenjakelu- ja jätevesijärjestelmien kunnostamista. Tacis-ohjelman avulla huolehditaan hankkeen ympäristöosuudesta, johon sisältyy seurantaa, koulutusta, suunnittelua ja yleisen tietoisuuden edistämistä.
- Donbassin alueen hiiliteollisuuden rakenneuudistusta hoitavan EU:n ja Ukrainan kumppanuuskeskuksen toinen vaihe. Kyseisellä alueella on todellista tarvetta tekniselle, kaupalliselle ja rahoitusneuvonnalle.

Vuoden 1999 toimintaohjelma sisältää hankkeita, joihin sisältyy läheisiä toiminnallisia yhteyksiä muihin avunantajiin. Tällaisia ovat esimerkiksi pankkialan hankkeet, suurten pankkien rakenneuudistus ja NBU:n valvontakyvyn vahvistaminen, jotka molemmat ovat lähtöisin IMF:n

johtamista aloitteista. Donetskin alueen Tacis-ympäristöhankkeella aiotaan antaa ympäristöasioiden hallintaan liittyvä panos merkittävään Maailmanpankin johtamaan hankkeeseen.

Bistro-välinettä, joka on suunniteltu korkeintaan 100 000 euron suuruisten pienen mittakaavan toimien rahoitusta varten, hallinnoi Euroopan komission Kiovan-lähetystö, ja se täydentää Tacis-ohjelmaa reagoimalla nopeasti ja joustavasti, kun paikallisten tietojen perusteella löydetään lupaavia pienen mittakaavan hankkeita.

Ohjelmaan myönnettiin vuonna 1999 46 miljoonan euron suuruinen avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Henkilöresurssien kehittäminen	12,0
Yritysten rakenneuudistus ja kehittäminen	15,5
Energia ja ympäristö	8,2
Bistro	1,8
Pienhankeohjelmat	7,4
Varaus	1,1
Yhteensä	46,0

UZBEKISTAN

Uzbekistan on kärsinyt viime vuosina muita uusia itsenäisiä valtioita (UIV) vähemmän teollisuustuotannon vähenemisestä, koska sillä on runsaat luonnonvarat, joihin kuuluu kultaa ja muita metalleja, vaikka hallitus onkin kannustanut lisäämään valmiiden tuotteiden tuotantoa raaka-aineiden viennin sijasta. Uzbekistanilla on myös riittävästi energianlähteitä (fossiilisia polttoaineita) ollakseen täysin omavarainen. Siksi Uzbekistanin on ollut helpompi kuin muiden UIV:n vakiinnuttaa asemansa maailmanmarkkinoilla. Tacis-tuen laaja-alaisena tavoitteena on ollut tukea siirtymistä markkinatalouteen ja samalla parantaa elintasoja ja elämisen laatua. Tämä tuki on suunniteltu täydentämään hallituksen uudistusohjelmaa, jolla pyritään vakauttamaan talous ja säilyttämään vakaa kehitys keskipitkällä aikavälillä sekä samalla suojelemaan huono-osaisia väestöryhmiä.

Tacis-toimia vuonna 1999

Vuonna 1999 Uzbekistanissa toteutettujen Tacis-hankkeiden avulla tuettiin opetusministeriön uudistamista, johdettiin Uzbekistanin yksityistämisen jälkeisiin ongelmiin keskittyvää rahastoa, tuettiin valtiollisen ja yhteiskunnallisen suunnittelun akatemiaa virkamiesten koulutuksen ja pätevyyden parantamiseksi, tuettiin ulkomaisten investointien keskusta, seulottiin yksityistämisen jälkeisiin ongelmiin keskittyvän rahaston tukeen oikeutettuja yrityksiä ja autettiin pankkiyhdistystä kehittämään poliittista asemaansa.

Maatalouden alalla Tacis-ohjelmasta käynnistettiin maanviljelijöiden maan rekisteröinti, järjestettiin koulutusta maatilojen henkilöstölle, autettiin parantamaan maatilojen keinokastelua ja helpottamaan Araljärven kuormitusta sekä avustettiin maan ja maatilojen rakenneuudistusta Syrdarian alueella. Muita Tacis-hankkeita olivat seuraavat:

- markkinointitaitojen kehittämiskeskuksen tukeminen,
- tietoliikennealan parantamisen tukeminen,
- valtion luonnonsuojelukomitean vahvistaminen ja ympäristöystävällisten maatalouden tuotantotekniikoiden edistäminen,
- tieto- ja asiantuntijayksikön perustaminen Uzbekneftegasiin yhtiön tukemiseksi sen hankearvioinneissa, sekä
- yhteistyön jatkaminen Tempus-ohjelman avulla korkea-asteen koulutuksen uudistamiseksi.

Tacis ja poliittiset yhteydet

EU:n ja Uzbekistanin yhteistyöneuvosto kokoontui ensimmäisen kerran syyskuussa Brysselissä. Yhteistyöneuvosto ilmaisi luottavansa siihen, että kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen (PCA-sopimuksen) täytäntöönpano lisää yhtenäisyyttä EU:n ja Uzbekistanin suhteiden eri osa-alueiden välillä, joita ovat poliittinen vuoropuhelu yhteistä etua koskevista ulkopoliittisista kysymyksistä, demokratia ja ihmisoikeudet, yhteistyö laittoman huumausainekaupan torjumiseksi, kauppasuhteet ja taloudellinen yhteistyö, Tacisin kaltaiset avustusohjelmat sekä alueellinen yhteistyö. Vuosina 1999–2000 yhteistyössä olisi keskityttävä kaupan ja investointien helpottamiseen tähtääviin toimenpiteisiin ja yksilöidä keinoja Keski-Aasian alueellisen yhteistyön edistämiseksi varsinkin Traceca- (Transport Corridor Europe–Caucasus–Central Asia) ja Inogate-ohjelmien (Interstate Oil and Gas Transport to Europe) avulla, kehittämällä yhteistyöohjelmaa demokratisoinnin edistämiseksi sekä tiiviillä, laittoman huumausainekaupan torjumiseen tähtäävällä yhteistyöllä.

Uzbekistania koskevassa vuosien 1996–1999 Tacis-tavoiteohjelmassa, josta jäsenvaltiot sopivat syyskuussa 1996, asetettiin etusijalle rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset, maatalous ja maatalousteollisuus sekä infrastruktuurin kehittäminen.

Rakenteelliset ja institutionaaliset uudistukset: Tähän saakka Uzbekistanin yksityistämisprosessissa on keskitytty pieniin ja keskisuuriin yrityksiin jakamalla osakkeita ennakoon valituille omistajille, kuten työntekijöiden kollektiiveille ja teollisuusjärjestöille, tai yksityistämisinvestointien rahaston kautta, joka on tärkein tekijä Uzbekistanin yksityistämishjelmassa. Perustetut yritykset ovat usein mukautuneet heikosti Uzbekistanin siirtymätalouden ja vielä heikommin avoimen markkinatalouden toimintaan. Yhteyksien katkeaminen valtioon on poistanut mahdollisuuden käyttää keskitettyjä markkinointi- ja rahoituspalveluja, kun samalla mahdollisuudet saada luottoja ja ulkomaanvaluuttaa ovat edelleen rajalliset. Joillakin aloilla valvotaan edelleen tiukasti panosten ja tuotosten hintoja, mikä myös vaikuttaa tuottajien kykyyn sopeutua markkinoiden vaatimuksiin. Useissa tapauksissa hallintokäytäntö ei ole juurikaan muuttunut yksityistämisen jälkeen.

Uzbekistanin hallitus on havainnut, että asianmukaisesti toimivaa konkurssi- ja selvitystilajärjestelmää tarvitaan. Hallitus perusti vuoden 1996 lopulla maksukyvyttömyyskomitean (CEI), jolle annettiin laaja-alainen vastuu kysymyksissä, jotka liittyvät vuoden 1994 konkurssilain täytäntöönpanoon. Yksi CEI:n ensimmäisistä tehtävistä on ollut tarkistaa lainsäädännöllistä ja sääntelykehystä, mutta teknisesti käytössä olevia menettelyjä on kokeiltu käytännössä hyvin vähän.

Maatalous ja maatalousteollisuus: Maatalous työllistää yli 40 prosenttia työvoimasta, ja 61 prosenttia väestöstä asuu maaseudulla. Maauudistusta, työllisyyttä, elintason parantamista ja

teknistä apua maanviljelijöille tarvitaan. Markkinoita koskevan tiedon sirpaloituminen aiheuttaa sen, että mahdollisuudet lisätä maatilojen voittoja ja vientiä menetetään. Maatalouden ja siihen liittyvän teollisuuden ympäristövaikutuksiin on kiinnitetty huomiota vain niukasti.

Infrastruktuurin kehittäminen: Uzbekistanin petrokemian infrastruktuuri on alikehittynyt maan energiavaroista huolimatta, joten maa joutuu tuomaan energiaa eikä voi hankkia riittävästi vientituloja. Omavaraisuus ja monipuolistaminen uusia vientimarkkinoita varten on tarpeen. Tacis-ohjelman avulla edistetään uzbekistanilaista teknologiaa kansainvälisten standardien ja ympäristövaatimusten mukaisesti.

Toimintaohjelma

Uusin Uzbekistania koskeva Tacis-toimintaohjelma (1998–1999) sisälsi seuraavat uudet hankkeet ja jo käynnistettyjen ohjelmien jatkamisen:

- Valtionhallinnon vahvistaminen käyttäen uudistusstrategiaa ja tavoitteiden määrittelyä. Tähän sisältyy koulutusta ja uudelleen koulutusta sekä valtiollisen ja yhteiskunnallisen suunnittelun akatemiaan kuuluvan julkishallinnon johtamiskeskuksen perustaminen.
- Yksi hankkeista kohdistuu terveydenhuoltoalaan. Siinä keskitytään ennaltaehkäiseviin terveydenhuoltopoliittikkoihin ja -ohjelmiin, ja siihen sisältyy pitkän aikavälin toimintaohjelma, jonka perustana ovat terveydenhuollon rahoituksen ja hallinnon uudet muodot sekä periaatteet, palvelumaksut, markkinahenkisyys ja yksityinen kilpailu.
- Ammatillisen koulutuksen uudistuksen tukeminen. Vuoden 1997 uuden koulutusta koskevan lain täytäntöönpanon helpottamiseksi ohjelman avulla pyritään tukemaan hyvin toimivan ammattikoulutusjärjestelmän kehittämistä. Järjestelmän perustana ovat kansallisten, alueellisten ja paikallisten työmarkkinoiden tarpeet. Hanke aiotaan toteuttaa läheisessä yhteistyössä käynnissä olevan Tacis-hankkeen kanssa, jonka aiheena on Uzbekistanin opetusministeriöiden uudistuksen tukeminen.
- Pk-yritysten kehittämisen tukeminen erityisesti antamalla tukea tavarantuottajien ja yrittäjien liitolle sekä lähettämällä poliittinen neuvonantaja talousuudistuksesta ja yritystoiminnasta vastaavaan parlamentin valiokuntaan.
- Yksityistämisen tukeminen yksityistämisinvestointien rahaston kautta. Hankkeen perustana on osana vuoden 1995 toimintaohjelmaa tehty työ, ja sen tavoitteena on antaa neuvontaa toimenpiteissä, joilla mahdollistetaan yksityistämisinvestointien rahaston osakkeiden jälkimarkkinat, parantaa rahaston valvontaa ja sen raportointia sekä parantaa sen mahdollisuuksia vaikuttaa niiden yritysten hallintoon, joissa se on osakkaana.
- Yritysten avustaminen yksityistämisen jälkeisissä ongelmissa tarjoamalla läntistä asiantuntemusta tietyille yksityistetyille yrityksille sekä erilaisten palvelujen kehittäminen, joiden tarjoamista aiotaan jatkaa kaupallisesti sen jälkeen, kun Tacis-rahoitus on päättynyt.
- Apu maksukyvyttömiksi tulneiden yritysten uudelleenjärjestelyssä ja selvitystilaan asettamisessa, mihin sisältyy lainsäädännön muuttaminen sekä konkurssi- ja maksukyvyttömyysmenettelyjen käytännön ja ymmärtämisen kehittäminen. Tuomareille ja pesänselvittäjille tarjotaan ammattikoulutusta, ja Tacis-tukea annetaan kokeellisiin rakenneuudistuksiin muodollisten konkurssimenettelyjen ulkopuolella, minkä tarkoituksena on, että velkaantuneista yrityksistä voidaan realisoida varoja, jolloin kyseisen toiminnan elpyminen voidaan turvata.

- Maailman kauppajärjestöön liittymisen sekä kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen täytäntöönpanon tukeminen. Tacis-tuessa keskitytään WTO-jäsenyysneuvotteluihin, yleisen kauppapolitiikan kehittämiseen WTO:n sitoumusten mukaisesti sekä WTO-jäsenyyden ja PCA-sopimuksen mukanaan tuomien kansainvälisten velvoitteiden sisällyttämiseen kansalliseen lainsäädäntöön.
- Demokratian tukeminen vahvistamalla kykyä seurata ja valvoa perustuslaillisten oikeuksien kunnioittamista sekä vahvistamalla parlamentin asemaa laadittaessa ja hyväksyttäessä lainsäädäntöä tavoitteena moniarvoisen demokratian tuleva kehitys Uzbekistanissa.
- Maan rekisteröinti Uzbekistanissa. Koska yhä useammat yksityiset maanviljelijät hankkivat omistusoikeuden maahan, on tarpeen laajentaa käynnissä olevaa toimivaa Tacis-kokeiluhanketta maan muille alueille.
- Maanviljelijöiden ja maataloushenkilöstön koulutus (TEFAP).
- Edellä mainitulla hankkeella laajennetaan Tashkentin valtion maatalouskorkeakoulussa aikaisemmin käynnistettyä hanketta, ja siihen sisältyy opetusmateriaalien ja maatalouden opinto-ohjelmien laatimista sekä koulutusta.
- Maatilojen keinokastelu ja hallinto. Tällä pyritään parantamaan vedenkäytön tehokkuutta, vähentämään maataloudesta ja maatalousteollisuuden jalostustoiminnasta aiheutuvaa maaperän ja veden saastumista sekä parantamaan maatilojen hallintokäytäntöjä. Tällä hankkeella laajennetaan aikaisempaa Tacis-hanketta, joka liittyy Maailmanpankin puuvillasektorin parannushankkeeseen ja Araljärveä koskevaan ohjelmaan.
- Maatalouden markkinatietojärjestelmä ja hallinto. Tällä uudella hankkeella pyritään antamaan tukea luotaessa järjestelmää sekä kansallista että alueellista strategiaa, kuin myös kokeilutukumarkkinoita Tashkentiin, jotta voitaisiin kehittää yksityistä maatalousalan vähittäiskauppaa.
- Energia-alan tukeminen keskittyen kansallisen energiaohjelman laatimiseen. Ohjelman perustana ovat tuleva taloudellinen kehitys ja tehokkaat ympäristöystävälliset tekniikat. Ohjelman avulla on tarkoitus edistää tehokkaiden, edullisten ja ympäristöystävällisten ratkaisujen laajempaa käyttöä ratkaistaessa jätevedenkäsittelyn ongelmia useissa Uzbekistanin kaupungeissa.
- Petrokemian teollisuuden energiatehokkuuden parantaminen auttamalla kehittämään strategia ja houkuttelemaan yksityistä sekä julkista rahoitusta löydettyjen ratkaisujen toteuttamiseksi.
- Energiansäästö kokeiluhankkeen avulla, joka keskittyy lämmönmittausjärjestelmiin laitoksissa, jotka tuottavat lämpöä ja kuumaa vettä. Tällä hankkeella laajennetaan luontevasti aikaisempaa asuntojen energiatehokkuushanketta, ja siinä valmistaudutaan edistämään mahdollisuuksia paikalliseen laitevalmistukseen.
- Tietoliikennealan tuen laajentaminen on jatkoa osana vuoden 1996 toimintaohjelmaa toteutetulle hankkeelle. Hankkeella annetaan tukea suoraan viestintäministeriölle, myös Keski-Aasian tietoliikennekoulutuksen keskuksen kautta, jonka perustamista on jo tuettu Tacis-ohjelman avulla.

Ohjelmaan myönnettiin vuosina 1998–1999 29 miljoonan euron suuruinen avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Henkilöresurssien kehittäminen	5,5
Yritystuki	6,8
Elintarvikkeiden tuotanto, jalostus ja jakelu	4,5
Energia	5,0
Liikenne ja tietoliikenne	1,0
Pienhankeohjelmat	5,2
Varaus	1,0
Yhteensä	29,0

TÄYDENTÄVÄT TACIS-OHJELMAT

Kaikkia ongelmia, joihin Tacis-ohjelmasta pyritään puuttumaan, ei voida ratkaista kansallisella tasolla, minkä vuoksi Tacis-ohjelmassa on täydentäviä välineitä, kuten monikansallisia rajojen yli toimivia ohjelmia sekä useita usein hajautettuja välineitä, joilla tuetaan pienen mittakaavan hankkeita.

Tacis-toimia vuonna 1999

Tacis-ohjelmasta tuettiin vuonna 1999 useita tämäntyyppisiä hankkeita, muun muassa seuraavia hankkeita:

- liikennejärjestelyjä Kaspianmeren yli ja Keski-Aasiaan kehitettiin Traceca-ohjelman avulla,
- energiansiirron infrastruktuuria ja hallintoa tuettiin Inogate-ohjelman avulla,
- tehtiin selvitys tietoliikenneinfrastruktuurista,
- edistettiin yhteistyötä Prutjoen ja Bugjoen sekä niiden ympäristön saastumisen torjumiseksi Ukrainassa, Valko-Venäjällä ja Moldovassa,
- avustettiin uusien alueellisten ympäristökeskusten hallinnossa Venäjällä, Georgiassa, Ukrainassa ja Moldovassa,
- kehitettiin maatalouden ympäristöseurantaa,
- edistettiin turvallisuuden parantamista ydinvoimaloiden hallinnassa,
- avustettiin kaupan esteiden poistamisessa maataloudessa, ja
- rahoitettiin selvityksiä, jotta EBRD voisi rahoittaa tärkeimpiä investointeja.

Monikansalliset ohjelmat

Valtioiden välinen ohjelma (Inter-state programme)

Valtioiden välisen ohjelman avulla edistetään toimia energia-, liikenne- ja ympäristöaloilla. Vuosina 1992–1998 Tacis-ohjelmasta sidottiin valtioiden väliseen ohjelmaan noin 340 miljoonaa euroa pääasiassa liikenteeseen, energiaan, tietoliikenneverkkoihin, ympäristöön, yritysten kehittämiseen, rahoituspalveluihin ja maatalouteen. Vuoden 1999 valtioiden välisessä toimintaohjelmassa ensisijaisina pidettiin kolmea osa-aluetta: verkkoja (energia-, liikenne- ja tietoliikenneverkkoja), ympäristöä sekä oikeus- ja sisäasioita.

Verkot: Infrastruktuuriverkot vaativat nykyaikaistamista ja rakenneuudistusta, jotta uusia kaupankäyntimahdollisuuksia voitaisiin hyödyntää ja jotta raaka-aineiden kuljetuksia UIV:n sisällä ja niiden ulkopuolella voitaisiin helpottaa. Kaupan kehittäminen on edelleen valtioiden välisen ohjelman tärkein painopiste. Suurin osa UIV:sta käy edelleen vain vähäistä kauppaa EU:n kanssa. Raaka-aineet muodostavat suurimman osan niiden viennistä yhteisön ulkopuolisiin maihin jopa pidemmälle teollistuneissa maissa. Neuvostoaikainen liikenne- ja energiaverkkojen liiallinen keskittäminen on rajoittanut näiden maiden pääsyä markkinoille kilpailukykyisissä ja avoimissa oloissa. Infrastruktuurin parantamisen ohella sääntelyä on lähennettävä lisää kansainvälisten standardien perusteella. Verkkojen osalta tavoitteet ovat seuraavat:

- UIV:n välisten liikenne-, energia- ja tietoliikenneyhteyksien parantaminen,
- UIV:n ja EU:n energia-, liikenne- ja tietoliikenneverkostojen liittäminen yhteen, sekä
- valtioiden välisen kaupan elvyttäminen ja kaupan edelleen monipuolistumisen mahdollistaminen uusien reittien kautta.

Verkkoinfrastruktuurin parantaminen pitkällä aikavälillä ja ympäristönsuojelu edellyttävät merkittäviä pääomainvestointeja. Tällä osa-alueella Tacis-hankkeiden tarkoituksena on saada aikaan sellaiset tekniset, institutionaaliset ja organisatoriset olosuhteet, että investoinnit voivat toteutua. Tämä vaatii runsaasti yhteistyötä tärkeimpien kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa.

Tärkeimmät Tacis-verkkohankkeet ovat Inogate-ohjelma (UIV:n välisten öljy- ja kaasuputkien kunnostaminen, nykyaikaistaminen ja rationalisointi) ja Traceca-ohjelma (Euroopasta Kaukasian kautta Aasiaan johtava liikennekäytävä).

Inogate-ohjelma

Inogate-ohjelma tarjoaa osanottajamaille teknistä apua ja koulutusta. Tavoitteena on edistää öljy- ja kaasuputkistojen alueellista yhdentämistä sekä helpottaa öljy- ja kaasukuljetuksia sekä alueen sisällä että kohti Euroopan vientimarkkinoita. Inogate-ohjelmasta tuetaan kaasunsiirtojärjestelmien sekä öljyn ja jalostettujen öljytuotteiden jakelujärjestelmien kunnostamista, rationalisointia ja nykyaikaistamista. Ohjelmasta tuetaan myös arvioita mahdollisista täydentävistä vaihtoehtoista hiilivetyjen kuljettamiselle Kaspianmeren ja Keski-Aasian alueelta Euroopan ja lännen markkinoille.

Inogate-ohjelmasta annettava tekninen apu kattaa neljä merkittävää osa-aluetta: markkinoihin liittyvät selvitykset, voimavarojen arviointiselvitykset, hankkeiden toteutettavuustutkimukset ja institutionaaliset selvitykset. Näiden toimien päätavoitteena on kehittää uskottavia suuren

mittakaavan hankkeita, jotta voitaisiin luoda perusta investoinneille kunnostus- ja muissa hankkeissa, joita kansainväliset rahoituslaitokset ja/tai yksityiset sijoittajat voisivat rahoittaa.

Inogate-ohjelmalla on kaksi keskeistä tehtävää: öljyn ja kaasun siirtäminen Kaspianmeren alueelta asiakkaille Eurooppaan ja Mustanmeren ympäristöön sekä kansainvälisten investointien houkuttelevuus öljy- ja kaasuverkkojen nykyaikaistamiseen, kunnostamiseen ja laajentamiseen.

Inogate-ohjelmasta vuonna 1999 toteutetut kaksi merkittävää tointa osoittivat tärkeää edistystä kohti näitä tavoitteita. Toinen niistä oli kehyssovimuksen hyväksyminen Brysselissä helmikuussa. Siten luotiin yksittäinen oikeudellinen ja hallinnollinen toimintakehys, joka mahdollistaa kaikkien UIV:n ja energian siirtämisen parissa toimivien muiden Euroopan maiden välisen yhteistyön. Tämä myös loi kehysten putkiverkkojen nykyaikaistamiselle ja laajentamiselle, minkä pitäisi siten tuoda mukanaan taloudellista hyötyä kaikille alueen maille.

Toinen tärkeä tapahtuma oli Kiovassa heinäkuussa järjestetty Inogate-huippukokous, johon osallistui noin 50 valtuuskuntaa yksittäisistä maista, rahoituslaitoksista ja muista kansainvälisistä järjestöistä. Myös Romania ja Bulgaria olivat mukana.

Inogate-ohjelmasta tehtiin myös toteutettavuustutkimuksia alueellisen kaasun- ja öljyinfrastruktuurin kunnostushankkeista sekä Kaspianmeren ylittävistä öljy- ja kaasuputkista. Selvitysten tavoitteet olivat seuraavat:

- tärkeiden öljy- ja kaasujärjestelmien edelleen rappeutumisen ehkäiseminen ja käyttökyvyn palauttaminen asentamalla rajoille tärkeitä jakelu- ja mittausasemia avainpaikkoihin sekä kiinnittämällä erityistä huomiota varastointilaitoksiin, joilla on alueellinen merkitys,
- osallistuvien maiden hiilivetykapasiteetin arvioinnissa avustaminen sekä öljy- ja kaasuteollisuuden kansainvälisiä standardeja vastaavien resurssien hallintajärjestelmien perustaminen, sekä
- Länsi-, Keski- ja Itä-Euroopan markkinoille johtavien vaihtoehtoisten öljyn ja kaasun vientireittien arviointi.

Öljyn- ja kaasunporausta Kaspianmeren pohjasta tai sen itärannikoilla sijaitsevilta aavikoilta sekä reittien kehittäminen öljyn ja kaasun siirtämiseksi kansainvälisille markkinoille on Euroopan suurimpia haasteita 2000-luvun alussa, koska Eurooppa – tuleva laajentunut EU ja sen naapurimaat Balkanilla – on näiden uusien energialähteiden tärkein asiakas. Toimitusten turvallisuus ja energian monipuolistaminen ovat tärkeitä tekijöitä EU:n energiapolitiikassa. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole pelkästään tuoda öljyä ja kaasua EU:n markkinoille, vaan samalla varmistaa, että energia-ala ei ole enää mahdollinen konfliktien aiheuttaja. Sen sijaan energia-alan olisi tarjottava keinot poistaa esteitä, avata rajoja ja tuoda hyvinvointia alueelle, joka on kärsinyt paljon, mutta joka voi hyötyä valtavasti käyttäessään mahdollisuuksiaan.

Inogate-ohjelman tavoitteet hyväksytty

Euroopan unionin, Armenian, Azerbaidzanin ja Georgian kesäkuussa 1999 antamassa yhteisessä julkilausumassa todettiin seuraavaa: ”Katsomme, että Kaspian öljyn ja kaasun turvalliset vientireitit ovat elintärkeitä alueen tulevan vaurauden kannalta ja kyseisten varojen hyödyntämiseen investoineille ulkomaisille yrityksille sekä kansainväliselle markkinoille. Monenkertaisten putkistojen rakentaminen on tämän vuoksi loogista ja toivottavaa muistaen samalla, että yksittäisiä reittejä koskevat päätökset ja kyseisten päätösten ajoitus olisi tehtävä pääasiassa kaupallisin perustein asianomaisten yritysten osalta. Pidämme myös tärkeänä olemassa olevien putkistojen ottamista uudelleen käyttöön.”

Inogate-ohjelman avulla luodaan kansainvälistä yhteistyötä tuomalla yhteen asiantuntijoita, jotka kehittävät yksityiskohtaisesti kunnostus- tai siirtolaitteistoja sekä putkistojen rahoittamista, tai perustamalla laitoksia, jotka huolehtivat niistä. Inogate-ohjelman kaltaiset aloitteet, samoin kuin sen sisarohjelma Traceca, irtautuvat puhtaasti teknisestä luonteestaan tuodessaan yhteen eri kansallisuuksia edustavia asiantuntijoita kehittämään toimia yhdessä. Heistä muodostuu foorumi, jossa voidaan vaihtaa ajatuksia ja tuoda esille uusia näkemyksiä. Näiden ohjelmien luomat henkilökontaktit ovat yhtä tärkeitä kuin niiden tarjoama tekninen neuvonta.

Traceca-ohjelma

Traceca-ohjelman tavoitteena on kehittää liikenne- ja kauppakäytävää, joka kulkee idästä länteen Keski-Aasiasta Kaspianmeren, Kaukasian ja Mustanmeren kautta Eurooppaan. Ohjelmaa ollaan laajentamassa hyödyttämään myös Mongoliaa, Ukrainaa ja Moldovaa. Ohjelma vastaa EU:n näitä maita koskevaa yleisstrategiaa, ja sen tavoitteena on tukea kyseisten maiden poliittista ja taloudellista riippumattomuutta parantamalla niiden kykyä päästä Euroopan ja maailmanmarkkinoille vaihtoehtoisten liikennereittien kautta sekä edistää edelleen alueellisen yhteistyön jatkamista kumppanivaltioiden välillä. Tähän mennessä Traceca-ohjelmasta on rahoitettu 25 teknisen avun hanketta (arvoltaan 35 miljoonaa euroa) sekä 11 investointihanketta (arvoltaan 47 miljoonaa euroa) infrastruktuurin kunnostamiseksi. Traceca-ohjelman tuloksena on saatu aikaan läheisempää yhteistyötä ja vuoropuhelua hallitusten viranomaisten välillä, mikä on johtanut sopimuksiin siitä, että kauttakulkumaksut pidetään kilpailukykyisellä tasolla, ja toimiin rajanylitysmuodollisuuksien yksinkertaistamiseksi. On myös tehty sopimuksia suurten rahtimäärien laivakuljetuksista pitkin Traceca-liikennekäytävää ja todettu, että tämä reitti on lyhin sekä mahdollisesti nopein ja edullisin reitti Keski-Aasiasta syväsatamiin, joista on yhteys maailmanmarkkinoille. Traceca-ohjelmasta tarjotun teknisen avun ansiosta on houkuteltu suuria sijoituksia kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta, kuten Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankilta (sitoumuksia tärkeimpiin hankkeisiin yli 250 miljoonan Yhdysvaltain dollarin arvosta) ja Maailmanpankilta (40 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria). Traceca-ohjelman avulla saavutettiin vuonna 1999 seuraavat tavoitteet:

- Bakun ja Aktaun välinen maantie- ja lauttayhteys avattiin uudelleen kesäkuussa. Kiireellinen rahti Bakusta Kazakstanin öljykentille sekä muu rahti voidaan kuljettaa nyt nopeasti satamien kautta, ja se saadaan perille mahdollisimman vähäisin viivytyksin. Suunnitelmissa Aktaun satamalaitteistojen kunnostamiseksi siten, että myös junalauttaliikenne olisi mahdollista ja alkaisi ehkä vuonna 2000, on myös edistytty hyvin. Tämän yhteyden uudelleen avaaminen on seurausta Georgian, Azerbaidzanin ja Kazakstanin liikenneministerien sekä Traceca-ohjelman

edustajien kokouksesta, joka pidettiin Aktaussa kesäkuun alussa ja jossa sovittiin yhteyden käyttöehdoista.

- Azerbaidžanin, Georgian ja Ukrainan presidentit osallistuivat huhtikuussa Supsan öljyterminaalin ja Georgiassa sijaitsevan Potin lauttaterminaalin vihkiäisiin, mikä osoittaa, että Traceca-hanke, jonka kohteena oli Potin sataman junalauttajärjestelmän suunnittelu ja rakentaminen, on saatu menestyksekkäästi päätökseen.

Liikenne ja tietoliikenne: Traceca-ohjelman lisäksi Tacis-ohjelmasta on tuettu seuraavia täydentäviä hankkeita liikennealalla:

- Southern Ring -lentoreittien avulla edistetään lentokoneiden turvallista ja tehokasta liikennöintiä Southern Ring -alueella. Tämä on toinen vaihe hankkeessa, jossa tarjotaan kurssuja kyseiseltä alueelta valituille lennonjohtajille sekä ilmailualan asiantuntijaneuvontaa kyseisissä maissa.
- Euroopan laajuisten verkkojen osalta tuetaan läntisiä UIV:a, jotka ovat mukana Euroopan laajuisten verkkojen liikennekäytävissä II ja IX sekä Mustanmeren Euroopan laajuisessa liikennealueessa (PETrA), jotta ne voisivat osallistua Euroopan laajuisiin verkkoihin liittyviin toimiin erityisesti liikenteen infrastruktuuritarpeiden arviointiohjelman (TINA) sihteeristössä. Hankkeeseen kuuluu myös koulutusta vaarallisten tavaroiden kuljetuksessa.
- Tietoliikenteen standardoinnin ja sertifiointin osalta laajennetaan aiempaa valtioiden välistä hanketta, jossa perustetaan testauskeskuksia, jotta Venäjällä ja Ukrainassa voitaisiin noudattaa eurooppalaisia standardeja testattaessa ja sertifioitaessa tietoliikenteen päätelaitteita.

Ympäristö: UIV:t ovat alkamassa käsitellä ympäristökysymyksiä valtioiden välisellä tasolla hyödyntäen ohjelman tarjoamaa tukea. Suurin osa näiden valtioiden ympäristöhaasteista – erityisesti ilman ja veden saastumiseen liittyvät haasteet – ovat luonteeltaan valtioiden välisiä, ja ne edellyttävät maiden välistä yhteistyötä. Ympäristöstandardien parantaminen ei ole tärkeää pelkästään sosiaalisista ja terveyssyistä, vaan kansainvälisten ympäristöstandardien soveltamista tarvitaan myös kansainvälisen kaupan edistämiseksi. Kansainväliset rahoituslaitokset myös vaativat usein kansainvälisten ympäristöstandardien noudattamista ennen kuin ne rahoittavat hankkeita. Energiaverkkojen parantamiseen sisältyy myös energiatehokkuusstrategioiden tarkastelu. Tämä on erityisen tärkeää UIV:issa, missä vanhentuneet tekniikat ja käytännöt sekä epäasianmukaiset hinnoittelukäytännöt ovat suurimmat syyt energian tuhlaukseen.

Ympäristöongelmia on yksilöity kehittämällä kansallisia ympäristötoimintaohjelmia (NEAP) Tacis-ohjelman tuella. Painopisteen on nyt tarpeen siirtyä ratkaisujen etsimiseen toteuttamalla näitä ohjelmia paikallisesti ja kansainvälisesti rahoitetuilla investoinneilla.

Alueellisia ympäristökeskuksia koskeva hanke perustuu kansainvälisellä tasolla tehtyihin sopimuksiin (etenkin ympäristöministerien Sofiassa vuonna 1995 antamaan julistukseen), ja se toteutetaan yhteensovittamalla toiminta muiden avunantajien, myös Yhdysvaltojen, rinnakkaisten toimien kanssa. Aloitteessa siirryttiin vuonna 1999 kolmanteen vaiheeseen, jolloin keskuksista tehtiin riippumattomia, voittoa tavoittelemattomia organisaatioita, jotka tarjoavat ympäristötietoa julkisesti saataville sekä neuvontaa keskus- ja paikallishallinnoille. Tacis-ohjelmasta tuetaan sekä keskusten käyttökustannuksia että hanketoimia. Uutta Keski-Aasian kattavaa keskusta kehitellään parhaillaan.

Ympäristöalalla, kuten myös infrastruktuurin alalla, useat suunnitellut hankkeet ovat valtavia ja vaativat paljon enemmän määrärahoja kuin Tacis-ohjelmalla on käytettävissään. Siksi suuri osa

ympäristön parantamiseen tarkoitettu Tacis-rahoituksesta on suunniteltu liitettäväksi muiden avunantajien tai kansainvälisten rahoituslaitosten investointihankkeisiin. Tällä tavoin Tacis-ohjelmasta voidaan valmistella perustaa investoinneille tekemällä toteutettavuustutkimuksia ja toteuttamalla kokeiluhankkeita sekä ennakoimalla muista lähteistä rahoitettavia laajempia hankkeita.

Tacis-ohjelman avulla toteutettiin elintarvikkeiden testaushanke vastauksena Tšernobylin onnettomuuden aiheuttamasta saastumisesta johtuviin ympäristö-, terveys- ja turvallisuusongelmiin Ukrainassa, Valko-Venäjällä ja Venäjällä. Hankkeella autetaan laatimaan kansallisia suunnitelmia HACCP-järjestelmässä (vaarojen analysointi ja kriittiset kohdat niiden hallitsemiseksi) suoritetun arvioinnin käytöstä sekä suorittamaan kokeiluja kolmessa elintarviketehtaassa. EU:n tunnustama elin sertifioi myöhemmin nämä kokeilut.

Oikeus- ja sisäasiat: Tacis-ohjelman tavoitteena on tukea UIV:n toimintakyvyn vahvistamista, jotta ne voisivat käsitellä tehokkaasti oikeus- ja sisäasioita kohdennetun teknisen avun sekä muiden aiheellisten toimenpiteiden avulla. Tämä lisää yhteistyötä UIV:n välillä sekä kumppanuuksia niiden ja EU:n välillä, mikä on olennainen lisä toimenpiteisiin, joilla pyritään lisäämään kauppaa. Tärkein painopiste on tähän saakka ollut huumeiden tuotannon ja kaupan torjunnan tukeminen Kaukasiassa ja Keski-Aasiassa.

Valtioiden väliseen ohjelmaan on sisältynyt myös toimia liike-elämän tukemiseksi. Esimerkiksi EU:n pankkikoulutusta ja uudelleenjärjestelyneuvontaa antava keskus (EBTRA II) on tarjonnut vuoden 1999 aikana pankkialan koulutusta ja neuvontapalveluja seminaarien, työpajojen ja konferenssien muodossa. Keskus myös saattaa ajan tasalle ja levittää opetusaineistoa, jota on tuotettu edellisen EBTRA-hankkeen aikana, sekä vahvistaa rahoituslaitosten verkkoa, joka on kehitetty Tacis-ohjelman tuella. Lisäksi keskus auttaa pankkialan järjestöjä kehittymään todelliseksi riippumattomiksi, demokraattisiksi ja edustukselliseksi toimielimiksi sekä luomaan parempia ammatillisia yhteyksiä EU:n pankkialan järjestöjen ja UIV:n vastaavien järjestöjen välille. EBTRA II hyödyttää rahoitusalan koulutuslaitoksia ja pankkialan järjestöjä, jotka ovat jo mukana Tacis-toimissa.

Toimintaohjelma

Uusin valtioiden välinen toimintaohjelma jatkaa Inogate- ja Traceca-ohjelmien merkittävää panosta kehitettäessä liikenne- ja energiansiirtoyhteyksiä UIV:n piirissä sekä niiden ja EU:n välillä. Verkkojen alalla on suunniteltu lisähanke, jolla pyritään parantamaan radionavigointijärjestelmää Mustallamerellä. Ympäristöalalla on kolme hanketta: yhteinen jokien hallintaohjelma saastumisen vähentämiseksi Seversky Donezissa (Venäjä ja Ukraina), Tobolissa (Venäjä ja Kazakstan), Kurassa (Georgia ja Azerbaidzan) ja Pripyatissa (Valko-Venäjä ja Ukraina); kansallisten ympäristötoimintaohjelmien (NEAP) toisen vaiheen tukeminen kaikissa UIV:ssa samalla kun ympäristöohjelmia toteutetaan; luonnon moninaisuutta koskeva ohjelma läntisellä Tien Shenin alueella vahvistaa Kirgisian, Kazakstanin ja Uzbekistanin kykyä hallita luonnonvaroja. Oikeus- ja sisäasioiden alalla Tacis-ohjelmasta tuetaan toimia, joilla pyritään torjumaan huumeiden tuotantoa ja kauppaa. Lisäksi kiinnitetään huomiota hankkeiden tukemiseen maahanmuuton ja rahanpesun alalla.

Vuoden 1999 valtioiden välinen toimintaohjelma rahoitettiin EU:n myöntämällä 31 miljoonan euron avustuksella, joka jaettiin seuraavasti eri alojen välillä (miljoonaa euroa):

Verkot:

Energia – Inogate	10,0
Liikenne ja tietoliikenne – Traceca	9,0
Ympäristö	8,5
Oikeus- ja sisäasiat	3,5
Yhteensä	31,0

Ydinturvallisuus

Tšernobylin onnettomuuden seurauksena EU:ssa on kiinnitetty runsaasti huomiota Keski-Euroopan ja UIV:n ydinturvallisuuteen. Useat alueella käytössä olevista reaktoreista ovat suunnittelultaan vanhanaikaisia, eikä turvallisuus- ja sääntelyrakenteiden katsota olevan näissä maissa korkeatasoisia. Siksi Tacis-ohjelman käynnistämisestä lähtien on käytetty runsaasti varoja – tähän mennessä lähes 700 miljoonaa euroa – ydinturvallisuusohjelmiin niissä neljässä maassa, joissa on toiminnassa olevia ydinvoimaloita (Venäjällä, Ukrainassa, Armeniassa ja Kazakstanissa). Tacis-toimissa on keskitytty toimimaan kahdessa erilaisessa tilanteessa: ensinnäkin Tacis-tuella on pyritty avustamaan uudempia voimaloita, jotka voidaan nykyaikaistaa vastaamaan kansainvälisiä turvallisuusstandardeja. Toiseksi vanhempien reaktorien osalta, jotka on purettava, Tacis-ohjelmasta on tuettu käytöstä poistamisen suunnittelussa ja varmistettaessa, että riittävä turvallisuus säilyy, kunnes käytöstä poistaminen on saatu päätökseen.

On selvää, että tällaisista toimista ja vaihtoehtoisten energianlähteiden etsimisestä aiheutuu valtavasti kustannuksia ydinvoimasta riippuvaisille maille. Tacis-ohjelmasta käytettävissä oleva rahoitus kattaa vain murto-osan kokonaistarpeista. Siitä huolimatta kaikki ne maat, joissa on toiminnassa neuvostovalmisteisia reaktoreja, voivat hyötyä Tacis-ohjelman rahoittamista toimista edistettäessä tiedon jakamista (Phare-ydinturvallisuusohjelman yhteyksien kautta) Keski-Euroopassa ja UIV:ssa. Kansainvälisen yhteisön, johon kuuluu muitakin kuin Euroopan maita, ponnisteluihin Tšernobylin ydinvoimalan käytöstä poistamiseksi on myös saatu merkittävää Tacis-tukea. Vuonna 1999 EBRD:n hallinnoimalle Tšernobyliin rakennettavaa suojaa koskevalle rahastolle myönnettiin tukea 40 miljoonaa euroa ja käytöstä poistamisen valmistelussa tarvittaviin laitteistoihin liittyville Tacis-hankkeille annettiin lisärahoitusta.

Vuoden 1999 Tacis-ydinturvallisuusohjelmassa keskityttiin muutamaa suuren mittakaavan toimeen, pääasiassa jatkuvaan paikalla annettavaan tukeen, suunnittelun turvallisuuteen, sääntelyviranomaisten tukemiseen, käytetyn polttoaineen ja radioaktiivisen jätteen huoltoon sekä Tšernobylin ydinvoimalan sulkemista koskevan yhteisymmärryspöytäkirjan täytäntöönpanon tukemiseen:

- Tšernobylin ydinvoimalan reaktoreiden 1–3 käytöstä poistamiseen annettiin lisätukea. Vuosien 1995–1996 Tacis-määrärahoista osoitettiin 38,5 miljoonaa euroa kiinteän jätteen talteenotto-, käsittely- ja hävittämislaitteistoihin valmisteltaessa käytöstä poistamista. Vuoden 1999 varat oli tarkoitettu lyhytikäiseen jätteenhävittämislaitteistoon sekä EU:n ja Ukrainan yhteisen paikalla työskentelevän Tšernobylin avustusr ryhmän (OSAT) sopimuksen jatkamiseen. Ryhmä valvoo EU:n rahoittamia hankkeita ja koordinoi muiden avunantajien rahoittamia käytöstä poistamiseen tähtääviä hankkeita.
- Toteutettiin hankkeita, jotka koskevat Venäjän luoteisalueilla esiintyviä ongelmia. Kyseisellä alueella sukellusveneistä ja jäänmurtaajista peräisin oleva käytetty ydinpolttoaine sekä

radioaktiivinen jäte muodostavat suuren uhan arktisen alueen väestölle ja ympäristölle. Hankkeen tarkoituksena on tarjota Venäjälle teknistä apua, jotta se voi saattaa strategiansa ajan tasalle ja tarkastella sen toteuttamista, sekä tehdä toteutettavuustutkimuksia Gremikhan- ja Andreevanlahden alueiden kunnostamisesta.

- Paikalla annettavaa tukea jatkettiin Venäjällä ja Ukrainassa sen varmistamiseksi, että kaikki aikaisempien ohjelmien osana toteutetut toimet on saatettu loppuun ja että erityisesti laitteiden toimittamista koskevien aikaisempien hankkeiden seuranta on asianmukaista.

Ohjelman koko oli pienempi verrattuna edellisiin vuosiin, koska EU:lla on sitoumuksia Tšernobyliin rakennettavaa suojaa koskevaan rahastoon ja koska EU ei halua lisätä uusia hankkeita sellaisilla osa-alueilla, joilla esiintyy viivästymistä aikaisemmissa ohjelmissa. Vuoden 1999 Tacis-ydinturvallisuusohjelman 23 miljoonan euron suuruinen rahoitus hyväksyttiin vasta joulukuussa 1999.

Raja-alueyhteistyö

Tacis-ohjelmaan kuuluvasta raja-alueyhteistyöohjelmasta (CBC) rahoitetaan UIV:n ja EU:n sekä UIV:n ja Keski-Euroopan maiden (KIE-maat) välisiä raja-alueitoimia. Ohjelmassa keskitytään toimiin, joilla on vaikutuksia rajan molemmiin puolin, joita tukevat paikalliset tai alueelliset yhteistyökumppanit EU:ssa tai KIE-maissa ja jotka täydentävät EU:n muita saman alan ohjelmia, kuten Phare- ja Interreg-ohjelmia. Raja-alueyhteistyön edistäminen vaikuttaa olojen vakauden turvaamiseen erityisesti siellä, missä elintasoero rajan eri puolilla sijaisevien alueiden välillä on jyrkkä. Tehokkaan rajavalvonnan kehittäminen on myös tärkeää, ja rajat ylittävät yhteydet tarjoavat myös mahdollisuuksia puuttua laajoihin ja vakaviin ympäristöongelmiin raja-alueilla. Siksi ohjelmassa keskitytään tukemaan rajanylityspaikkoja, ympäristöä ja taloutta koskevia hankkeita sekä pieniä paikallisia hankkeita. Raja-alueyhteistyöohjelmassa tukea voidaan antaa neuvonnan, koulutuksen, opintomatkojen sekä infrastruktuurin ja laitteistojen muodossa. Tarvittaessa toimien yksilöinti ja valmistelu voidaan suorittaa paikallisella ja aluetasolla. Kansallisille viranomaisille jää edelleen tehtävä kansallisesti tärkeissä, kuten rajanylityspaikkoihin liittyvissä toimissa.

Rajanylityspaikat: Kohtuuttomien viivästysten poistaminen edellyttää lähestymistapaa, jossa yhdistetään liikenteenhallinta rahdin ja yksityisten matkailijoiden tulliselvitykseen. Tähän sisältyvät maahantulomenettelyt, eläinlääkäri- ja kasvinsuojelupalvelut, ennalta ehkäisevät toimet sekä yhteydet rajan yli. Töistä, valvonnasta ja hankinnoista on käynnistetty tarjouskilpailuja uusien menettelyjen mukaisesti, jotka antavat huomattavasti enemmän vastuuta UIV:lle. Uusien rajanylityspaikkojen, kuten Puolan ja Valko-Venäjän välisen ruuhkaisen Brest-Terespolin raja-aseman, yksityiskohtaista valmistelua varten tehdään parhaillaan toteutettavuustutkimuksia.

Ympäristö: Sen lisäksi että yhteistyössä saastumisen torjumiseksi ja ympäristönsuojelun parantamiseksi selvästi tarvitaan raja-alueyhteistyötä, Euroopan parlamentti, EU:n jäsenvaltiot ja UIV:n hallitukset ovat ilmaisseet poliittista mielenkiintoa ympäristöasioihin. Kaikki painottavat, että ympäristönäkökohtien olisi oltava olennainen osa Tacis-ohjelmaan kuuluvaa raja-alueyhteistyöohjelmaa.

Talous: Elintasoero rajan eri puolilla sijaisevien alueiden välillä on usein valtava. Sen vuoksi Tacis-ohjelmaan kuuluvan raja-alueyhteistyöohjelman painopisteitä on rajan eri puolilla toimivien yhteisöjen ja liikeyhteistyön välisen yhteistyön edistäminen, jotta voitaisiin luoda perusta kestäväälle taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Välineenä käytetään yhteistyötä ja yritystoiminnan kehittämistä yhteisöjen sekä liikeyhteistyön välillä, mikä auttaa kehittämään

kauppaa ja taloutta kyseisillä alueilla, kun tähän yhdistetään raja-alueverkkojen väliset yhteydet ja parantunut ekologinen ympäristö.

Pienhankkeet: Tacis-ohjelmaan kuuluvan raja-alueyhteistyöohjelman avulla tuetaan paikallisten ja alueellisten viranomaisten tasolla raja-alueyhteistyötä, johon UIV:n läntisten raja-alueiden paikallisyhteisöt voivat osallistua. Tämä on tärkeä väline rajat ylittävien suhteiden parantamiseksi ruohonjuuritasolla.

Toimintaohjelma

Viimeisin Tacis-ohjelmaan kuuluva raja-alueyhteistyöohjelma (1999) sisälsi seuraavat uudet hankkeet:

- **Rajanylityspaikat:**
 - Venäjä: Rajanylitys Kaliningradista Liettuaan ja Puolaan sekä rajanylitys Ivangorodin ja Virossa sijaitsevan Narvan välillä. Nämä kaikki kolme rajanylityspaikkaa on suunniteltu parantamaan pääsyä Kaliningradiin ajatellen sen naapurimaiden todennäköistä liittymistä EU:hun tulevaisuudessa, ja ne muodostavat osan niin sanottua Via Balticaa, joka on yksi Euroopan laajuisten verkkojen reiteistä.
 - Ukraina: Jagodinin rajanylityspaikan saattaminen valmiiksi.
 - Moldova: Investointien saattaminen valmiiksi Leushenin rajanylityspaikalla sekä töiden käynnistäminen Giurgiulestin rajanylityspaikalla Moldovan, Romanian ja Ukrainan välisellä rajalla.
- **Ympäristö:**
 - Veden saastumisen vähentäminen Niemenjoen vesialueella Valko-Venäjän ja Liettuan rajalla turvallisen vesihuollon takaamiseksi.
 - Rajat ylittävän luonnonsuojelujärjestelmän parantaminen Verkhovynassa Ukrainan länsirajalla alueen erityisen biologisen ja maisemallisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi.
- **Henkilöresurssit:**
 - Rajat ylittävän matkailun kehittäminen Venäjän Barentsinmeren alueella kestävän taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen edistämiseksi.

Vuoden 1999 ohjelmaan myönnettiin 20 miljoonan euron avustus, joka jaettiin seuraavasti (miljoonaa euroa):

Rajanylityspaikat	12,0
Ympäristö	3,4
Henkilöresurssit	1,1
Pienhankeohjelmat	3,5

Pienhankeohjelmat

Tacis-ohjelmasta on toteutettu myös pienhankeohjelmia, joissa kootaan yhteen samantyyppisiä pienhankkeita käyttäen välittäviä tarjontamekanismeja. Pienhankeohjelmat tarjoavat Tacis-ohjelmalle mahdollisuuden antaa erityistarpeiden mukaista tukea erittäin täsmällisesti paikallistasolla sekä täydentää ylhäältä alas -tyyppistä tukea, jota hallitukset ja valtion laitokset tarjoavat. Tuensaajina ovat usein valtiosta riippumattomat järjestöt (kansalaisjärjestöt), paikallisviranomaiset sekä oma-apuorganisaatiot tai -säätiöt. Tuki kattaa runsaasti erilaisia aiheita ja lähestymistapoja korkean tason toimenpideneuvonnasta opettajavaihtoihin, huono-osaisten väestöryhmien tukemisesta yhdyskuntajätteen käsittelyä koskevan taitotiedon siirtoon sekä yksityisen sektorin kehittämisestä tieteelliseen yhteistyöhön. Osaa pienhankeohjelmista hallinnoivat Euroopan komission lähetystöt UIV:ssa, ja osaa niistä hallinnoi komissio Brysselistä käsin. Yhteisenä tekijänä on kuitenkin se, että tämä Tacis-mekanismi on joustava tarjotakseen haluttuja hankkeita nopeasti ja täsmällisesti, mihin vain harvat kansainväliset avustushjelmat pystyvät. Vuosina 1998–1999 pienhankeohjelmat saivat kansallisten ohjelmien määrärahoista rahoitusta yhteensä 104,95 miljoonaa euroa.

Kahdenlaista tukea

Toimenpideneuvontaohjelma ja Euroopan johtajapalveluverkko ovat esimerkkejä pienhankeohjelmista, joissa Tacis-varoja käytetään yleisluontoiseen osa-alueeseen tai palveluun ja joissa edunsaajamaiden organisaatiot tekevät ehdotuksia pienen mittakaavan aloitteista tai yleisluontoisia pyyntöjä kyseisen osa-alueen tukemisesta.

Sitä vastoin sellaiset elimet, kuten Tacis-liikeviestintäkeskukset tai Kansainvälinen tiede- ja teknologiakeskus, on perustettu edunsaajamaihin kokonaan tai osittain Tacis-rahoituksella ja -asiantuntemuksella konkreettiseksi laitoksiksi, joilta paikalliset organisaatiot voivat pyytää tukea. Tacis-rahoitus saattaa päättyä toiminnan käynnistämisen jälkeen, mutta perustetut laitokset jäävät palvelemaan paikallisia asiakkaita.

Pienhankeohjelmien osana toteutettuihin toimiin sisältyi seuraavaa:

* **Toimenpideneuvontaohjelma** tarjoaa useimmiten lyhyellä varoitusajalla tukea korkeimmille päättävälle toimielimelle sellaisilla osa-alueilla kuten WTO-jäsenyyden vaatimusten täyttäminen, rahoituspalveluja koskeva lainsäädäntö tai riippumattomien tietolähteiden, kuten Armeniassa ja Valko-Venäjällä julkaistavan Economic Trends -sarjan, kehittäminen.

* **Kansalaisyhteiskuntaohjelmat**, kuten ystävyyskaupunkiohjelma, auttavat paikallis- ja aluehallintoa parantamaan hallinnollisia ja teknisiä palveluja sekä toimintatapoja luomalla yhteyksiä EU:n jäsenvaltioiden hallintoihin. Edunsaajamaiden virkamiehet viettävät tietyn ajan ystävyyskaupunkitoimintaan osallistuvan jäsenvaltion valitussa laitoksessa, minkä jälkeen he palaavat kotimaahansa suorittaakseen yhdessä suunnitellun uudistuksen tai rakenneuudistushankkeen EU:n virkamiehen tai asiantuntijan kanssa.

LIEN-ohjelma (Link inter-European NGOs) on toinen kansalaisyhteiskuntaohjelma, jota toteutetaan yhdessä Phare-ohjelman kanssa. Sen tavoitteena on edistää kansalaisten aloitteita ja lujittaa valtiosta riippumattomien järjestöjen (kansalaisjärjestöjen) rakennetta sosiaalialalla UIV:ssa.

* **Koulutusalan ohjelmilla**, kuten Tempus-ohjelmalla, tuetaan UIV:n yliopistoja kehitettäessä yhteyksiä eurooppalaisiin yliopistoihin, jotta voitaisiin auttaa edunsaajamaiden korkea-asteen koulutusjärjestelmän rakenneuudistuksessa ja kehittämisessä. Hankkeita koskevia ehdotuksia tekevät UIV:n yliopistot yhteistyössä EU:n kumppaniyliopistojen kanssa, ja hankkeissa keskitytään pääasiassa taloustieteeseen, oikeustieteeseen, kansainvälisiin suhteisiin, yhteiskuntatieteisiin sekä yliopistojen hallintoon. *Yhteinen Wienin instituutti* tarjoaa Tacis-tuella kursseja taloustieteessä, varainhoidossa ja hallinnossa.

* **Yritystukiohjelmat**, mukaan luettuna *tuottavuusaloiteohjelma* (kehitetty nyt edelleen *liikkeenjohdon koulutusohjelmaksi*), auttavat muuttamaan hallintojärjestelmiä ja -prosesseja yrityksissä sekä tukevat koko siirtymistä markkinatalouteen. Ohjelma tarjoaa johtajille mahdollisuuden hankkia kymmenen viikkoa käytännön kokemusta EU:n alueen yrityksissä sekä jatkoseminaareja Brysselissä, sen jälkeen kun heillä on ollut kotimaassaan mahdollisuus soveltaa oppimiaan uusia taitoja. Työvierailuohjelma (Work Attachment -ohjelma) on vastaava mekanismi, joka on suunniteltu pienemmille yrityksille ja joka tarjoaa kolmen viikon harjoittelujaksoja.

Myös *Euroopan johtajapalveluverkko* (ESSN) tarjoaa taitotietoa edunsaajamaiden yrityksille vähintään kuukauden kestävän neuvonnan muodossa. Neuvontaa antavat EU:ssa eläkkeelle jääneet johtajat suorittaen yrityksissä erityistehtäviä, jotka liittyvät pääasiassa yksityistämisen ja rakenneuudistuksen onnistuneeseen toteuttamiseen.

Yhteisyritysohjelman avulla edistetään tuottavia investointeja edunsaajamaissa perustamalla ja kehittämällä yhteisyrityksiä sekä tuetaan kilpailukykyisen yksityisen sektorin kehittämistä. Ohjelma tarjoaa tukea valmistelemissa hauissa ja yhteyksissä, toteutettavuustutkimuksissa sekä koulutuksen ja teknologian siirrossa. Ohjelma tarjoaa myös suoraa rahoitusta ja tukea.

* **Hallitusten palveluohjelmat** on liitetty *toimenpideneuvontaohjelmaan*, ja niihin kuuluvat seuraavat osa-alueet:

- Tulliyhteistyössä tavoitteena on lujittaa kansallisia voimavaroja ja auttaa torjumaan laitonta toimintaa, kuten petoksia sekä huumeiden ja ydinainesten kauppaa.
- Tilastoyhteistyötä tarvitaan, koska kaikkien entisen Neuvostoliiton maiden on parannettava kykyään tuottaa tilastoja, joita tarvitaan toimivassa markkinataloudessa, jotta tarkkojen taloudellisten ja yhteiskunnallisten analyysien laatiminen olisi mahdollista.
- Teollis- ja tekijänoikeuksien suojeleminen on tärkeä tekijä houkuteltaessa ulkomaisia investointeja ja edistettäessä teknologian siirtoa. Toimiin kuuluu seuraavaa: katsauksia nykyisestä lainsäädännöstä ja täytäntöönpanorakenteista, uusien järjestelmien toiminnan tukeminen, yleisen tietoisuuden parantaminen teollis- ja tekijänoikeuksien suojeleminen eduista sekä asianmukaisten tietokantojen kehittämisen tukeminen.
- Teollis- ja tekijänoikeuksien suojeleminen keskitytään vastaavasti lainsäädäntöön ja lainvalvontaan.

Muut Tacis-ohjelmat

Muihin Tacis-aloitteisiin, jotka eivät ole muodollisesti pienhankeohjelmia mutta jotka kuuluvat tavallaan niiden piiriin, kuuluu Bistro-väline, jossa on osoitettu enimmillään 100 000 euroa pienen mittakaavan hankkeisiin. Näihin hankkeisiin sisältyy toimia koulutusseminaareista asiantuntijoiden raportteihin ja kokeiluhankkeisiin. Bisttoa johtavat paikallisesti Euroopan komission lähetystöt, ja tällä hetkellä Bistro toimii Venäjällä, Ukrainassa, Kazakstanissa ja Armeniassa. Bistrossa on

erilliset määrärahat kaikkia osallistuvia maita varten, ja tuetuilla hankkeilla pyritään täyttämään Tacis-ohjelman yleistavoitteet kyseisessä maassa.

Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankki (EBRD) käyttää Tacis-rahoitusta Bangkok-rahoitusvälineen osana auttaakseen investointien valmistelua ja toteuttamista. Useissa UIV:ssa ei ole tarvittavia rakenteita ulkomaisten investointien takaamiseksi, joten EBRD:n näille maille järjestämää rahoitusta ei ehkä muussa tapauksessa voitaisi antaa. Bangkok-rahoitusväline huolehtii EBRD:n johdolla Tacis-rahoituksen jakamisesta, jotta voitaisiin tukea esimerkiksi investointianalyyssejä ja asianmukaisia vaatimusten täyttämiseen tähtääviä toimia – tekniikan, talouden, rahoituksen ja ympäristön alalla – joita tarvitaan, ennen kuin EBRD voi investoida hankkeeseen. Esimerkkinä voidaan mainita, että jokainen euro Tacis-rahoitusta Bangkok-rahoitusvälineen osana tuo mukanaan 50 euron investoinnin EBRD:ltä. Vuonna 1999 Bangkok-rahoitusvälineelle osoitettiin Tacis-rahoitusta 23 miljoonaa euroa.

Tacis-ohjelmasta tuetaan myös verkkojen perustamista UIV:n alueelle, ja näistä verkoista on tarkoitus tulla taloudellisesti kannattavia. Niihin sisältyy yritystukikeskuksia eri puolilla Venäjää, liikeviestintäkeskuksia suurimpaan osaan alueen maita sekä pienten ja keskisuurten yritysten kehittämisvirastoja. Näiden verkkojen Tacis-rahoitus lopetetaan vaiheittain, kun ne saavuttavat vakiintuneemman aseman.

Tieteen alalla Tacis-ohjelmasta tuetaan Venäjän kansainvälistä tiede- ja teknologiakeskusta (ISTC) sekä Ukrainan tiede- ja teknologiakeskusta (STCU). Näiden molempien keskusten tarkoituksena on tarjota vaativia työtehtäviä UIV:n tiedemiehille, jotta heidän osaamistaan ja kokemustaan ei menetettäisi sen myötä, että he muuttavat pois alueelta. Nämä toimet on suunniteltu erityisesti kannustamaan tiedemiehiä, jotka ovat aikaisemmin työskennelleet Neuvostoliiton aseohjelmissa, suuntaamaan osaamisensa rauhanomaiseen tutkimukseen. Vuonna 1999 Tacis-ohjelmasta sidottiin noin 17 miljoonaa euroa ISTC:n hyväksi ja noin 3 miljoonaa euroa STCU:n hyväksi.

ARVIOINTI

Tacis -ohjelman järjestelmällinen arviointi aloitettiin vuonna 1997, jolloin alettiin julkaista Tacis-ohjelman väliarviointikertomuksia. Siitä lähtien on tehty yksityiskohtaisempia arviointiselvityksiä Tacis-ohjelman kattamista tietyistä aloista, maista tai välineistä. Vuonna 1999 arviointeja oli käynnissä komission ja Euroopan neuvoston yhteisestä erityisohjelmasta Venäjällä ja Ukrainassa, LIEN-ohjelmasta, valtioiden välisestä ympäristöohjelmasta, tulliohjelmasta, Inogate-ohjelmasta, Kazakstanin yksityisestä sektorista, ydinturvallisuuden kartoituksesta, Venäjälle annetusta elintarvikeavusta sekä Venäjää, Moldovaa ja Azerbaidzania koskevista maakohtaisista ohjelmista. Valmiit arviointikertomukset ovat nähtävillä SCR:n [www-sivuilla](http://europa.eu.int/comm/scr/index_en.htm) Europa-palvelimella (http://europa.eu.int/comm/scr/index_en.htm).

Tämä Tacis-ohjelman eri osatekijöiden jatkuva arviointiohjelma on suunniteltu selvittämään Tacis-ohjelman onnistuneita sekä vähemmän onnistuneita toimia, jotta kaikki opittu (hyvät ja huonot asiat) voitaisiin ottaa huomioon tulevissa toiminnaissa. Kuten kaikkien muidenkin ohjelmien tapauksessa, jotka ovat Tacis-ohjelman laajuisia ja joilla on samankaltaiset tavoitteet, arvioinnilla on kuitenkin merkittävä rooli tiedotettaessa päättäjille kentän muuttuvista tarpeista. Tiettyjä onnistuneita toimia ei tarvitse toistaa, kun tehtävä on saatu päätökseen, mutta toisaalta muita toimia saattaa olla tarpeen muuttaa. Tacis-ohjelma kattaa 13 eri maata, joista jokainen on käymässä läpi suunnilleen samanlaista kehitysprosessia mutta kuitenkin eri nopeuksilla ja käyttäen erilaisia menetelmiä. Tehokkaalla arvioinnilla voidaan taata, että tietyssä maassa esiintyvät ongelmat ohjelman suunnittelussa ja toteuttamisessa eivät toistu muissa maissa.

Seuraavat kaksi uusinta arviointia, joiden kohteena on ollut kaksi hyvin erilaista Tacis-ohjelmaa, osoittavat, mitä voidaan oppia ja miten toimien arviointi voi vaikuttaa tulevaan ohjelman suunnitteluun ja hankkeiden toteuttamiseen:

Tacis-ohjelman arviointi Venäjällä

Venäjän federaatiossa vuosina 1991–1999 toteutetun Tacis-ohjelman arviointi julkistettiin vuoden 2000 alussa. Arvioinnissa todetaan, että ohjelma oli hyvin tärkeä siirtymäkauden alkuvaiheessa, jolloin läntisille hallintotavoille ja -tekniikoille oli kysyntää ja jolloin merkittävät rakenteelliset prosessit, kuten yksityistäminen, olivat alkamassa. Vuodesta 1994 lähtien siirtymäprosessi muuttui paljon mutkikkaammaksi, ongelmia ilmaantui ja vastarinta vahvistui. Läntisten menetelmien ja menettelyjen tunteminen tuli vähemmän tärkeämmäksi kuin tarve ymmärtää ja käsitellä Venäjän erityisiä rajoitteita. Selvityksessä suositellaan, että Tacis-ohjelmassa olisi omaksuttava uusia lähestymistapoja, kuten Tacis-ohjelman aseman vahvistaminen EU:n ja Venäjän kumppanuuden välineenä sekä uusien välineiden, kuten kummitoiminnan (twinning) ja verkottumisen, käyttöönotto. Arvioinnin tärkeimpiä havaintoja oli, että suurin osa voimavaroista on osoitettu yritysten yksityistämiseen ja rakenneuudistukseen sekä koulutukseen, jolloin sääntelykehyksen ja demokratian vahvistaminen on jäänyt vähemmälle. Suurin osa ohjelmista on perustunut taitotiedon siirtoon eurooppalaisilta konsulteilta venäläisille edunsaajille. Sitä vastoin kumppanuus on rajoittunut tiettyihin hankkeisiin, ja prosessien helpottamista on tapahtunut vain satunnaisesti. Ohjelma vaikutti kylläkin poliittiseen vuoropuheluun hallituksen kanssa. Vaikutus oli erityisen suurta koulutuksen alalla, keskitasoista hallinnon alalla ja vähäistä yritysten rakenneuudistuksen sekä markkinatalouden institutionaalisen ja oikeudellisen toimintaympäristön rakentamisessa. Nämä päätelmät otettiin huomioon laadittaessa uutta Tacis-asetusta.

Euroopan johtajapalveluverkon arviointi

Osana Euroopan johtajapalveluverkkoa (ESSN) EU:ssa eläkkeelle jääneitä johtajia lähetetään tilapäisesti UIV:n yrityksiin hoitamaan lyhyen aikavälin hankkeita. Verkon arvioinnissa todettiin, että se on tarjonnut arvokasta suoraa tukea pk-yrityksille ja että verkon määrärahoja olisi korotettava. Arvioinnissa kehoitettiin kiinnittämään tarkasti huomiota hakemusten ja vanhempien asiantuntijoiden tasoon sekä siihen, että asiantuntijat vastaisivat hyvin tarpeita. Arvioinnissa mainittiin, että ESSN on hyvin tärkeä väline tarjottaessa edullista, joustavaa ja suoraa tukea UIV:n pienille ja keskisuurille yrityksille. Tämän asiantuntemuksen järjestäminen vaikuttaa merkittävästi yksityisen sektorin kehittämiseen mikrotasolla. ESSN-vierailujen myötä on myös luotu tärkeitä verkkoja. Laaja-alainen lähestymistapa on osoittautunut tehokkaaksi, sillä hanke voi vastata suoraan edunsaajien tarpeisiin ruohonjuuritasolla.

Liite – Tacis-varojen jakautuminen vuosina 1991–1999

- Taulukko 1: Maittain tehdyt maksusitoumukset Tacis-määrärahoista vuosina 1991–1999 (miljoonaa euroa)
- Taulukko 2: Tacis-ohjelmasta myönnetty rahoitus toimialoittain vuosina 1991–1999 (miljoonaa euroa)
- Taulukko 3: Maksusitoumukset, sopimukset ja maksut kokonaisuudessaan vuosina 1991–1999 (miljoonaa euroa)
- Taulukko 4: Maksut varainhoitovuosittain 1991–1999 (miljoonaa euroa)
- Taulukko 5: Sopimukset ja maksut kokonaisuudessaan vuosina 1991–1999 (%)

Taulukko 1: Maittain tehdyt maksusitoumukset Tacis-määrärahoista vuosina 1991–1999 (miljoonaa euroa)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	199
Armenia	2,3	9,6	17,0	0,0	6,0	14,0	
Azerbaidzan	0,4	12,5	8,0	8,0	6,0	16,0	
Baltian maat*	15,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Valko-Venäjä	8,9	14,6	9,0	7,0	12,0	0,0	
Georgia	5,0	9,0	6,0	8,0	6,0	16,0	
Kazakstan	7,7	20,6	14,0	14,0	15,0	0,0	2
Kirgisia	0,7	9,2	10,0	0,0	8,0	0,0	1
Moldova	1,1	9,0	0,0	10,0	9,0	0,0	1
Mongolia	0,0	0,0	0,0	8,0	0,0	9,5	
Venäjä	212,0	111,0	160,8	150,0	161,2	133,0	13
Tadzikistan	0,0	0,0	0,0	4,0	4,0	0,0	
Turkmenistan	0,9	8,8	0,0	8,0	4,0	0,0	1
Ukraina	28,7	48,3	43,3	50,5	72,5	76,0	5
Uzbekistan	1,7	18,8	0,0	15,0	10,0	28,0	
Alueelliset ohjelmat**	106,0	88,6	172,0	131,5	124,5	152,0	13
Avunantajien toiminnan yhteensovittaminen***	0,0	34,9	21,0	24,7	40,0	43,0	3
Ohjelmien täytäntöönpanon tuki****	6,2	24,0	11,1	21,0	23,0	37,5	3
Muut*****	0,0	0,0	0,0	10,0	10,0	11,0	1
Yhteensä	396,5	418,9	472,1	469,7	511,2	536,0	48

* Baltian maat ovat saaneet tukea Phare-ohjelmasta vuodesta 1992 lähtien.

** Sisältää valtioiden väliset, ydinturvallisuus- ja raja-alueyhteistyöohjelmat.

*** Sisältää EBRD:n Bangkok-rahoitusvälineen sekä kansainvälisen tiede- ja teknologiakeskuksen.

**** Sisältää koordinoituyksiköt, tiedotuksen, seurannan ja arvioinnin.

***** Sisältää demokratiaohjelman.

Taulukko 2: Tacis-ohjelmasta myönnetty rahoitus toimialoittain vuosina 1991–1999 (miljoonaa euroa)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	199
Ydinturvallisuus ja ympäristö	53,00	60,00	100,00	88,00	108,00	141,50	98
Valtionyritysten rakenneuudistus ja yksityisen sektorin kehittäminen	37,50	79,64	94,46	78,66	72,40	55,20	60
Julkishallinnon uudistaminen, sosiaalipalvelut ja koulutus	103,00	42,28	79,91	63,55	99,40	55,70	44
Maatalous ja elintarvikkeet	79,95	60,54	32,19	41,58	48,33	18,50	26
Energia	65,00	38,96	38,00	43,70	42,35	45,80	43
Liikenne	49,80	33,19	32,77	22,80	21,10	43,00	20
Tietoliikenne	0,00	6,76	6,65	4,10	7,90	6,40	7
Toimenpideneuvonta ja pienhankeohjelmat	0,00	37,80	8,00	41,08	0,00	61,01	55
Muut*	2,05	0,83	48,02	40,53	48,71	28,39	52
Avunantajien toiminnan yhteensovittaminen**	0,00	34,88	20,98	24,69	40,00	43,00	37
Ohjelmien täytäntöönpanon tuki***	6,20	24,03	11,11	20,99	23,00	37,50	34
Yhteensä	396,50	418,91	472,09	469,68	511,19	536,00	481

* Sisältää demokratiaohjelman ja muuta.

** Sisältää kansainvälisen tiede- ja teknologiakeskuksen sekä EBRD:n Bangkok-rahoitusvälineen.

*** Sisältää koordinoituyksiköt, tiedotuksen, seurannan ja arvioinnin.

Taulukko 3: Maksusitoumukset, sopimukset ja maksut kokonaisuudessaan vuosina 1991–1999 (miljoonaa euroa)

	Maksu- sitoumukset*	Tarkistettut maksu- sitoumukset**	Sopimukset	Maksut	Viivästyminen
	A	B	C	D	E=B-C
1991	396,5	396,5	5,3	0,4	391,2
1991–1992	815,4	815,4	208,5	32,5	606,9
1991–1993	1 287,5	1 287,2	557,2	212,8	730,0
1991–1994	1 757,2	1 757,2	1 071,9	513,1	685,3
1991–1995	2 268,4	2 265,7	1 598,9	887,6	666,8
1991–1996	2 804,4	2 803,8	2 053,4	1 263,6	750,4
1991–1997	3 286,1	3 277,2	2 744,4	1 668,6	532,8
1991–1998	3 793,3	3 789,2	3 251,6	2 130,4	537,6
1991–1999	4 220,9	4 130,3	3 647,4	2 643,9	482,9

* Nämä luvut esittävät alkuperäisiä maksusitoumuksia, eikä niissä ole huomioitu mahdollisia varainhoitovuoden päättämisen jälkeisiä maksusitoumusten vapauttamisia.

** Nämä luvut esittävät nettomääräisiä maksusitoumuksia sopimuksiin käyttämättä jääneiden varojen vapauttamisen jälkeen ohjelmien päättyttyä.

Taulukko 4: Maksut varainhoitovuosittain 1991–1999 (miljoonaa euroa)

Talousarvio	Maksut 1991	Maksut 1992	Maksut 1993	Maksut 1994	Maksut 1995	Maksut 1996	Maksut 1997
1991	0,4	23,4	130,8	114,4	59,8	24,6	
1992		8,7	33,9	118,5	102,1	82,5	2
1993			15,6	58,0	109,7	92,3	6
1994				9,4	76,3	96,3	10
1995					26,6	68,2	12
1996						11,9	6
1997							1
1998							
1999							
Yhteensä	0,4	32,1	180,3	300,3	374,5	375,8	40

Taulukko 5: Sopimukset ja maksut kokonaisuudessaan vuosina 1991–1999 (%)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Sopimukset kokonaisuudessaan prosentteina kaikista maksusitoumuksista	1,34 %	25,57 %	43,28 %	61,00 %	70,49 %	73,22 %	83,52 %
Maksut kokonaisuudessaan prosentteina kaikista sopimuksista	7,55 %	15,59 %	38,19 %	47,87 %	55,51 %	61,54 %	60,80 %